

«لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِي رَسُولِ اللَّهِ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ»

«سوره احزاب آیه ۲۱»

روش خواب رسول الله ﷺ

جامع احکام و اذکار خواب شدن و بیدار شدن در احادیث صحیح

نویسنده: محمد گل «ده شکر»

مشخصات کتاب

نام کتاب: روشن خواب رسول الله ﷺ

(جامع احکام و اذکار خواب شدن و بیدار شدن در احادیث صحیح)

مؤلف: مولوی محمد گل «ده شکر»

تیراژ: ۱۰۰۰ جلد

سال طبع: زمستان ۱۳۹۶

نوبت چاپ: اول

طرح جلد و دیزاین: محمد منصور «محب»

چاپ: شرکت چاپ و نشر اسلمی: ۲۲۲۸۶۵۹

حق چاپ و نشر برای مؤلف محفوظ است.

فهرست مطلب

موضوع	صفحه
مقدمه.....	۱۸
آشنایی با نویسنده.....	۲۱
فصل اول.....	۲۲
شروط قبولیت اعمال.....	۲۲
خواب نشانه ای قدرت الله متعال ونعمتی از نعمت های اومیباشد.....	۲۷
فصل دوم.....	۲۹
احکام وآداب خواب شدن.....	۲۹
۱-قیلوله وحکم آن.....	۲۹
۲:فوائد قیلولة ".....	۳۱
۲- حکم خواب شدن بعد از نماز صبح وعصر.....	۳۱
۳- مکروه بودن خواب پیش از خفتن وسخن زدن بعد از آن.....	۳۳

۴- تمام شبها را به قیام و شب زنده داری سیری نمودن و خواب نشدن خلاف روش رسول الله ﷺ است.
۳۴.....

۵- پروردگارتو، جسم تو، و اهل تو بر توحق دارند. ۳۶.....

۶- رسول الله ﷺ در شبهای دههٔ اخیر ماه مبارک رمضان خواب نمی شدند. ۳۷.....

۷- رسول الله ﷺ تخصیص شب جمعه را از میان شبها بقیام و شب زنده داری نهی نمودند. ۳۸.....

۸- خواندن و تر پیش از خواب شدن در صورتیکه بیم فوت شدن آن میرفت ۳۹.....

۹- ارشاد رسول الله ﷺ به نوشتن وصیت پیش از خواب ۴۰.....

۱۰- محاسبهٔ نفس ۴۲.....

۱۱- دستور رسول الله ﷺ به دور ساختن چربی از دست ها (و بدن) پیش از خواب ۴۵.....

۱۲- مکروه بودن خواب در قبرستانها ۴۶.....

۱۳- پرهیز نمودن از خواب در اماکن اهل ظلم و معاصی ۴۶.....

۱۴- دستور رسول الله ﷺ به جدا ساختن خوابگاه فرزندان ۴۷.....

۱۵- پسران و دخترانیکه به سن بلوغ نرسیده باشند ولی اهل تمیز شده باشند در سه وقت داخل شدن
اجازه طلب نمایند. ۴۸.....

۱۶- اشیای که رسول الله ﷺ بالای شان خواب شدند ۵۰.....

- ۱۷- تا حد توان از خواب شدن تنها در حویلی که کسی در آن نباشد پرهیز شود. ۵۱
- ۱۸- رسول الله ﷺ از خواب شدن روی سطح که مانع از سقوط نداشته باشد منع نمودند. ۵۲
- ۱۹- دعای مأثوریکه در اولین ورود بر زوجه خوانده شود. ۵۲
- ۲۰- دعای پیش از همبستری ۵۳
- ۲۱- ارشاد رسول الله ﷺ برای شخصی جنب که اراده خواب را داشته باشد بر گرفتن وضوء ۵۳
- ۲۲- ترغیب و تشویق رسول الله ﷺ امت را در خواب شدن بر وضوء ۵۴
- ۲۳- نامشروع بودن اخراج زوجه از خانه. ۵۶
- ۲۴- وجوب عدالت بین زنان در گزراندن شب میان آنها ۵۷
- ۲۵- دستور رسول الله ﷺ به خاموش نمودن آتش، چراغ، بستن دروازه ها، سرپوش گذاشتن بر طعام و آب پیش از خواب شدن ۵۸
- ۲۶- حکم برهنه خواب شدن ۶۱
- ۲۷- نهی نمودن رسول الله ﷺ از خواب شدن روی شکم و چهره ۶۲
- ۲۸- حکم قرار دادن پاها به طرف قبله در آئینای خواب ۶۳
- ۲۹- ارشاد رسول الله ﷺ در خواب شدن بر پهلو راست ۶۳

۳۰- مشروع بودن خواب بر پشت ۶۴

فصل سوم ۶۴

تلاوت و اذکار پیش از خواب ۶۵

۱- رسول الله ﷺ مسبحات را پیش از خواب می خواندند ۶۵

۲- خواندن رسول الله ﷺ پیش از خواب سوره های بنی اسرائیل (الاسراء) و زمر را ۶۵

۳- خواندن رسول الله ﷺ پیش از خواب سوره های سجده و ملک را ۶۶

۴- ترغیب رسول الله ﷺ در مورد خواندن دو آیه آخر سوره بقره در شب ۶۶

دو آیه آخر سوره بقره ۶۸

هدایات و فوائد آیات ۷۰

۵- ثمرات خواندن آیه الكرسي به هنگام قرار گرفتن در بستر خواب ۷۲

آیه الكرسي ۷۵

۶- رسول الله ﷺ سوره های اخلاص، فلق و ناس را هنگامیکه در بستر خواب خود قرار می گرفتند می خواندند ۷۷

۷- کسی که سوره اخلاص را در شب بخواند فضیلت و ثواب خواندن مقدار ثلث قرآن کریم را حاصل میکند

..... ۸۰

۸-ارشاد رسول الله ﷺ به خواندن سورة «الکافرون» در هنگام قرار گرفتن بر بستر خواب ۸۱

۱۰-کسی که این دعا را در شب از روی اخلاص بخواند، از کزند حیوانات سم دار محفوظ میشود..... ۸۳

۱۱-ارشاد رسول الله ﷺ در گذاشتن دست راست زیر رخسار هنگام خواب و خواندن ذکر مخصوص..... ۸۴

۱۲-رسول الله ﷺ زمانیکه اراده خواب را می نمودند از عذاب روز قیامت به الله متعال پناه می جستند..... ۸۵

۱۳-رسول الله صلی الله علیه وسلم الله متعال را در برابر نعمت غذا، آب و مسکن به هنگام قرار گرفتن بر بستر ستایش می کردند..... ۸۵

۱۴-رسول الله ﷺ هنگام قرار گرفتن بر بستر خواب آموزش، نگهداری نفس خود وعافیت را از الله طلب می نمودند..... ۸۶

۱۵-ارشاد رسول الله ﷺ به ابی بکر رضی الله عنه که در هنگام قرار گرفتن بخوابگاه علم امور پنهان و آشکارا به الله مقوض کند والله متعال را فرمانروا بداند، بر توحید شهادت دهد وبه الله متعال پناه ببرد از شر نفس وشر شیطان واین توصیه برای کل امت می باشد..... ۸۷

۱۶-ارشاد رسول الله ﷺ در سوال نمودن از الله متعال بهنگام قرار گرفتن بر بستر خواب برای خلاصی از دین ورهایی از فقر وحصول غنا..... ۸۹

۱۷-رسول الله ﷺ فاطمه وعلی رضی الله عنهما را به عوض دادن خادم به گفتن تسبیح، تحمید، وتکبیر هنگام قرار گرفتن در بستر خواب توصیه نمودند ۹۰

۱۸-رسول الله ﷺ در وقت قرار گرفتن به خوابگاه بسم الله می گفتند آموزش گناهان، ذلت ودوری شیطان، خلاصی نفس از حقوق و ذکر شدن در ملا اعلی را طلب می نمودند..... ۹۲

- ۱۹- رسول الله ﷺ به وقت قرار گرفتن در بستر شکر گزاری نعمت های الله متعال را می نمودند و از جهنم به الله متعال پناه می بردند. ۹۳
- ۲۰- خواننده این دعاء هنگام قرار گرفتن در بستر به اندازه همه مخلوقاتیکه حمد الله متعال را میگویند، حمد گفته و ستایش الله متعال را نموده است. ۹۴
- ۲۱- رسول الله ﷺ خواندن این ذکر را به وقت قرار گرفتن در بستر سبب محو گناهان بیان نمودند. ۹۵
- ۲۲- رسول الله ﷺ برای یاران شان تعلیم می دادند که این ذکر را هنگام خواب بخوانند ۹۷
- ۲۳- دو عمل آسانی که سبب دخول جنت می گردد. ۹۸
- ۲۴- رسول الله ﷺ بیم دادند کسی که بخوابد و ذکر الله متعال را نکند. ۱۰۰
- ۲۵- ترغیب رسول الله ﷺ بر داشتن نیت تهجد در وقت خواب ۱۰۰
- ۲۶- ارشاد رسول الله ﷺ بر خواندن این ذکر بعد از گذاشتن پهلو در بستر و بیان فضیلت آن و اینرا آخرین ذکر پیش از خواب توصیه نمودند. ۱۰۱
- ۲۷- انواع خواب دیدن ها ۱۰۳
- توصیه رسول الله ﷺ برای کسی که در خواب می ترسد. ۱۰۵
- توصیه رسول الله ﷺ برای کسانی که خواب خوب یا نا پسند می بینند بر این اعمال: ۱۰۵
- ارشاد رسول الله ﷺ برای کسی که خواب نا پسند می بیند بر خواندن نماز ۱۰۷

- ۲۸- خوابهای غیر از انبیاء علیهم السلام مصدر تشریع نیست. ۱۰۸
- ۲۹- کسی که در دیدن خواب دروغ بگوید از جمله ای افتراء کننده کان بر الله متعال است ۱۰۹
- فصل چهارم ۱۱۱
- آداب واذکار بیدار شدن از خواب ۱۱۱
- ۱-۱- رسول الله ﷺ زمانی که در شب تحرک می نمودند این ذکر را می گفتند. ۱۱۲
- ۲-۲- ذکر نمودن و تکبیر گفتن در هر وقت بیدار شدن از خواب و حرکت نمودن از اسباب دخول جنت است. ۱۱۲
- ۳-۳- دعای بعد از این ذکر بیدار شدن از خواب اجابت و نماز بعد از آن قبول میشود ۱۱۵
- ۳-۴- توصیه رسول الله ﷺ در خواندن سورة فلق، ناس در هر وقت بیدار شدن و خوابیدن ۱۱۶
- ۴-۵- رسول الله ﷺ زمانی که شب بر می خاستند زمان طولانی این اذکار را می خواندند ۱۱۷
- ۵-۶- رسول الله ﷺ هنگامیکه از خواب بیدار می شدند خواب را از چهره خود مسح می کردند و ده آیه اخیر از سورة آل عمران را تلاوت می نمودند ۱۱۸
- ده آیه اخیر سورة آل عمران ۱۱۹
- هدایات و فوائد ده آیه اخیر سورة مبارکه آل عمران ۱۲۲
- ۷- نزول بدون تشبیه و تعطیل، تکلیف و تمثیل الله متعال در ثلث اخیر هر شب ۱۲۳

- ۸- ارشاد رسول الله ﷺ به اینکه در هر شب از شبها ساعت اجابتی برای دعا وجود دارد..... ۱۲۴
- ۹- رسول الله ﷺ در سفر بوقت سحر این دعا را میخواندند..... ۱۲۴
- ۱۰- ارشاد رسول الله ﷺ در دعا نمودن و از فضل الله متعال طلب نمودن بوقت شنیدن بانگ خروس ۱۲۵
- ۱۱- نهی نمودن رسول الله ﷺ از غوطه دادن دستها در ظروف بعد از بیدار شدن..... ۱۲۶
- ۱۲- رسول الله ﷺ هنگامیکه شب بر می خاستند و بیدار میشدند مسواک می زدند..... ۱۲۷
- ۱۳- تأکید استنثار در وضوء بعد از بیدار شدن از خواب..... ۱۲۸
- ۱۴- رسول الله ﷺ زمانی که برای تهجد بر می خاستند این دعای جامع را می خواندند..... ۱۲۹
- ۱۵- رسول الله ﷺ شروع نماز تهجد را احياناً با این کلمات می کردند..... ۱۳۱
- ۱۶- کسیکه با ده آیه در شب برخواست از جمله غافلین نوشته نمی شود..... ۱۳۲
- ۱۷- ارشاد رسول الله ﷺ در کیفیت ادای نماز شب..... ۱۳۳
- ۱۸- دعای رسول الله ﷺ برای مردی که خانم خود را و زنی که شوهرش را برای نماز شب بیدار می کند..... ۱۳۴
- ۱۹- در انجام این عبادت، خود را از کسانی قرار بده که الله متعال را زیاد ذکر نموده اند آمرزش از گناه و پاداش بزرگ رانصیب شدند..... ۱۳۵
- ۲۰- امور آسان کننده نماز شب..... ۱۳۶

- ۲۱- بازشدن گره های شیطان از انسان بعد از این اعمال ۱۳۷
- ۲۲- کسی که برای نماز بر نخواست شیطان در گوش های آن ادرار نموده است ۱۳۸
- ۲۳- فواید صحی بیدارشدن بعد از نیمه شب و تحرک نمودن ۱۳۹
- ۲۴- رسول الله صلی الله علیه وسلم بعد از خواندن نماز سنت صبح لحظاتی در خانه بر پهلوی راست خود قرار می گرفتند ۱۴۰
- ۲۵- خوابیکه شکننده وضوء است ۱۴۱
- ۲۶- دعای رسول الله [صلی الله علیه وسلم] هنگام خروج از خانه برای ادای نماز صبح ۱۴۲
- ۲۷- کسیکه نماز صبح را به جماعت ادا کند در امان الله متعال است ۱۴۲
- ۲۸- تخلف از نماز خفتن و صبح صفتی از صفات منافقین است ۱۴۳
- ۲۹- مشروع بودن دعا و ذکر الله متعال برای زن حائض و زنی که ولادت نموده ۱۴۳
- ۳۰- برداشته شدن قلم از شخص خواب ۱۴۴
- ۳۱- فواید طبی خواب ۱۴۶
- ۳۲- ضررهای خواب زیاد ۱۴۷
- نتیجه ۱۴۸

**تقریظ فاضل دانشمند محقق شیخ التفسیر عبدالرؤوف مخلص (حفظه الله) استاد
پوهنهی شرعیات پوهنتون هرات**

بسم الله الرحمن الرحيم

خواب نعمتی از نعمتهای الهی و یکی از آیات و رحمت الله متعال
بر بندگانش میباشد، تابه وسیله آن دردهای خویش را فراموش نموده اجساد خود
را راحتی بخشند و نیروی فکری خویش را تجدید نمایند.

خواب ثلث زندگی انسان و نشانه ای بر مرگ اونیز هست تا خوابی را که
پس از آن هیچ بیداری ای جز در روز جزا نیست بیاد آورند (يَوْمَ يَقُومُ النَّاسُ
لِرَبِّ الْعَالَمِينَ)^۱ ترجمه: (روزی که مردم در پیشگاه پروردگار جهانیان می
ایستند).

^۱ المطففين ۶

شکی نیست قدر و قیمت این متاع الهی را فقط آنانی در می یابند که از عارضه بی خوابی های مقطعی یا طولانی رنج برده باشند. نظر به اهمیت این پدیده الهی در آفرینش است که قرآن و سنت به این آیه ای روشن الهی پرداخته در بیان کیفیت، مقدمات، آداب و ترتیب آن مجموعه از رهنمودها، آموزه ها و ارشادات راجعت بهره مسلمین و مطرح و القاء کرده و پایبندی به روشها و نحوه تعامل به آن را از مکلفان خواسته اند.

به لحاظ اینکه فهم مسائل، احکام و آداب مربوط به خواب یکی از نیازهای مبرم فرد و جامعه مسلمان است. و این احکام و آداب در خلال کتب و جزوات متفرق میباشد جمع و ترتیب مجموعه معارف مربوط به خواب یک ضرورت مبرم تلقی میشد که خوشبختانه عالم فرهیخته و محقق استاد مولوی محمد گل «ده شکر» آستین همت برزده و این مأمول را به وجه نیکو برآورده گردانیده اند. از الله متعال برای محقق ارجمند در ترتیب این رساله اجر و پاداش مزید میطلبم و امید وارم بارقه قلم شیوای شان همچنان در تابش و درخشش و توفیقات ایشان در این عرصه مستمر باشد.

الفقیر الی الله الغنی عبدالرؤوف مخلص

تقریظ محقق ودانشمند شیخ الحدیث دوکتور سید جمال الدین هروی (حفظه الله)

بسم الله الرحمن الرحيم

الحمد لله وحده والصلاة والسلام على من لا نبي بعده وعلى آله وصحبه
أجمعين.

«لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِي رَسُولِ اللَّهِ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ لِّمَن كَانَ يَرْجُوا اللَّهَ وَالْيَوْمَ
الْآخِرَ وَذَكَرَ اللَّهَ كَثِيرًا»^۱: قطعاً برای شما در رسول الله سر مشق نیکویی است؛
برای آنها که امید به رحمت الله متعال و روز رستاخیز دارند، و الله را بسیار یاد
می کنند».

اصولاً در طول تاریخ، پیامبران زیادی از طرف رب العزت برای
راهنمایی بشر قواعد و ضوابطی آورده اند که از آن به نام «ادیان آسمانی» تعبیر
می کنیم، این ادیان در شرایط مختلف و با گذشت زمان در فروع و جزئیات با
یکدیگر تفاوت های فراوانی داشته اند؛ گرچه اصل همه ی ادیان الهی بر توحید

^۱ (الأحزاب / ۲۱)

و یکتا پرستی استوار بوده، و رسولان پروردگار مردم را از دو گانه پرستی، استبداد، ترویج بدعات و سایر رذایل فکری و اخلاقی باز می داشته اند.

اسلام آخرین پیام الله برای جهانیان می باشد، رسول گرامی اسلام در طول دوران پیامبری خویش تلاش ورزیدند تمام مسایل ریز و درشت زندگی را برای امت خویش بیان نمایند؛ ایشان از بزرگ ترین موضوعات عقیدوی، امور اجتماعی، مسایل سیاسی و اقتصادی گرفته تا مسایل عادی و پیش پا افتاده را با جدیت تمام به مسلمانان آموزش دادند، و از جمله مواردی که آن حضرت به تفصیل از خلال عمل و با گفتار به جهانیان واضح ساختند اینست که یک مسلمان خواب و استراحت خویش را چگونه موافق روش پیامبر خود به پیش ببرد، کدام اذکار را قبل از خواب بر زبان آورد، بر کدامین پهلوی بخوابد، و ...

تردیدی وجود ندارد که خواب و استراحت تقریباً نیمی از زندگی یک شخص را تشکیل می دهد، و باید به حیث مسلمان متوجه این موضوع مهم باشیم که این بخش از زندگی خویش را چگونه سپری می کنیم؟.

در این خصوص چندی قبل دوست و برادر عزیز ما جناب مولانا محمد گل «ده شکری» استاد مدرسه‌ی عالی جامع - هرات، کتابی جامع از بین احادیث صحیح، روایات معتبر و اقوال علمای سلف و خلف در باره‌ی روش خواب رسول الله صلی الله علیه وسلم تألیف نموده و به این جانب نشان دادند،

بعد از مطالعه دانستم این کتاب به حق در عنوان خود می تواند بهترین راهنما برای نسل جدید ما، و هم چنین برای عموم امت اسلامی باشد.

در این کتاب بر علاوه از روش خواب پیامبر بزرگ اسلام، مسایل مهم مربوط به یک زندگی مؤفق، امور متعلق به فکر آخرت و حتی امور مربوط به حقوق فامیل و مسئولیت های زوجین و خانواده در قبال یک دیگر نیز به شکل منظم و مرتبط گنجانیده شده است، که مطالعه ی آن را برای برادران و دوستان ایمانی توصیه می نمایم.

از الله متعال برای ایشان توفیقات مزید و کامیابی روز افزون خواسته، و امید وارم که رب العزت این عمل عظیم را بپذیرد، و هم چنین ما را توفیق عنایت فرماید در امور خورد و کلان زندگی خویش بر اساس سنت رسول الله علیه الصلاة والسلام به پیش برویم.

وصلی الله علی خیر خلقه محمد وعلی آله وصحبه أجمعین.

د. سیّد جمال الدین الهروی، أستاذ كلية الشريعة والقانون

هراة - غرة ربيع الأول، عام: ۱۴۳۹هـ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

مقدمه

إِنَّ الْحَمْدَ لِلَّهِ، نَحْمَدُهُ، وَنُسْتَعِينُهُ، وَنَسْتَغْفِرُهُ، وَنَعُوذُ بِاللَّهِ مِنْ شَرِّهِ وَأَنْفُسِنَا، وَمِنْ سَيِّئَاتِ أَعْمَالِنَا، مَنْ يَهْدِهِ اللَّهُ؛ فَلَا مُضِلَّ لَهُ، وَمَنْ يَضِلَّ؛ فَلَا هَادِيَ لَهُ، وَأَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ، وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ.

قال الله تعالى: (وَمِنْ آيَاتِهِ مَنَامُكُمْ بِاللَّيْلِ وَالنَّهَارِ وَابْتِغَاؤُكُمْ مِنْ فَضْلِهِ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِّقَوْمٍ يَسْمَعُونَ).^۱ (و از نشانه های (قدرت و عظمت) الله متعال، خواب شما در شب و روز است، و تلاش و کوششتان برای (کسب و کار و بهره مندی از فضل الله متعال . قطعاً در این (امور ، یعنی مسأله خواب، و تلاش در پی معاش) دلائلی است برای کسانی که گوش شنوا داشته باشند (و حقیقت را بپذیرند).

^۱ سوره روم آیه ۲۳

خواب نشانه ای از نشانه های قدرت الله متعال ونعمتی از نعمت های اوست که بر بنده گان خود ارزانی نموده است. و ضرورتی از ضرورت های زندگی میباشد.

الله متعال در سورة (النباء) فرموده است: (وَجَعَلْنَا نَوْمَكُمْ سُبَاتًا* وَجَعَلْنَا اللَّيْلَ لِبَاسًا)^۱ (و خوابتان را مایه آرامش و آسایشتان گردانیده ایم، و شب را جامه و پوشش نموده ایم) تا در خلوت شب، دور از دیدگان مردم آرامش و آسایش کنید، و به تجدید قوا پردازید).

از ویژگی های اسلام اینست که تعالیم و تشریعات آن متصف به شمول و کمال است. تمامی مراحل زندگی انسان را در بر دارد به شمول حالت خواب که ثلث یا بیشتر زندگی را احتوا نموده است. تمامی حالات خواب شدن و بیدار شدن را با آداب و سنن احاطه نموده است. فردی که تا کنون از این آداب و سنن غافل بوده در شنیدنش باید به گریه افتد، زیرا بخش زیادی از عمر خود را بدون عمل به این دستورات رسول الله [صلی الله علیه وسلم] سپری نموده و از این فضیلت بزرگ خود را محروم ساخته است.

اعمال و اذکاری بسیار آسان در حالیکه پاداش آنها فضیلت، خیر، برکت، نور و سعادت در زندگی دنیوی و نجات از جهنم و در یافت مقامات عالی در بهشت میباشد، بناءً اهمیت موضوع از یک طرف و غافل بودن عده زیادی از برادران و خواهران مؤمن از طرف دیگر برایم باعث شد تا این رساله را بنام (روش خواب رسول الله صلی الله علیه وسلم) که جامع احکام و اذکار

خواب شدن و بیدار شدن در احادیث صحیح می باشد جمع آوری نمایم. احادیث این کتاب با احکام شیخ محمد ناصرالدین الالبانی و شیخ شعیب الارنؤوط رحمهما الله تعالی صحیح و حسن است این کتاب ضرورت هر مؤمن می باشد. از الله متعال می خواهم که فائده ای آن را عام بسازد و همه برادران و خواهران مؤمن را توفیق قیام و عمل به آن عنایت بفرماید.

محمد گل «ده شکری»

استاد دارالعلوم عالی جامع شریف - هرات - افغانستان

مورخ: ۱۳۹۶/۵/۴

آشنایی با نویسنده

بندهٔ محتاج به سوی الله متعال، محمد گل فرزند جمعه گل متولد سال ۱۳۶۴ هـ ش در قریهٔ ده شکرولسوالی پشتون زرغون هرات - علوم دینی را بشیوهٔ خصوصی در سال ۱۳۸۲ پایان رساندم وهمزمان بمدت یکسال خطیب مسجد جامع قریهٔ ده شکر ومدرس مکتب غوران بودم در سال ۱۳۸۳ شامل صنف دهم دارالعلوم عالی جامع شریف هرات شدم ودر آن زمان بالاتر از صنف دهم جذب مدارس رسمی نمیگردید. وبا امتحان لیاقت صنف یازدهم - در سال ۱۳۸۴ بحمدالله اول نمره از صنف دوازدهم دارالعلوم عالی جامع شریف فارغ گردیدم وبا شمولیت در امتحان کانکور در سال ۱۳۸۵ وارد پوهنهی شرعیات پوهنتون هرات شدم ودر سال ۱۳۸۸ از دیپارتمنت فقه واصول فقه پوهنهی شرعیات وعلوم اسلامی پوهنتون هرات - به توفیق الله متعال به درجهٔ اول فارغ گردیدم و از سال ۱۳۹۰ تا اکنون (۱۳۹۶) بحیث استاد رسمی در دارالعلوم عالی جامع شریف ایفای وظیفه می نمایم .

ودر کنار آن حلقات دروس دینی را به فضل الله متعال به پیش می برم
از الله متعال ثبات واستقامت در دین وعمل به قرآن وسنت صحیح را برای خود
وتمامی مسلمانان خواهانم "

فصل اول

در این فصل شروط قبولیت اعمال ذکر شده است، تمام اعمالیکه شخص مسلمان در زندگی خود انجام می دهد باید این شروط در آنها موجود باشد به شمول خواب که ثلث زندگی انسان را در بر گرفته است و همچنان در این فصل خواب به عنوان نشانه ای از قدرت الله متعال و نعمتی از نعمت های او بیان گردیده است.

شروط قبولیت اعمال

زمانی اعمال در پیشگاه الله متعال مورد پذیرش قرار می گیرد که این دو شرط در آن موجود باشد.

شرط اول: اخلاص و توحید. الله متعال برای هر امتی پیامبری فرستاد تا آن را به توحید و عبادت الله متعال دعوت نماید. چنانچه الله متعال در سوره نحل فرموده: (وَلَقَدْ بَعَثْنَا فِي كُلِّ أُمَّةٍ رَّسُولًا أَنْ اعْبُدُوا اللَّهَ وَاجْتَنِبُوا الطَّاغُوتَ فَمِنْهُمْ

مَنْ هَدَى اللَّهُ وَمِنْهُمْ مَنْ حَقَّتْ عَلَيْهِ الضَّلَالَةُ فَسِيرُوا فِي الْأَرْضِ فَانظُرُوا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الْمُكْذِبِينَ^۱ (ما به میان هر ملت‌ی پیغمبری را فرستاده ایم (و محتوای دعوت همه پیغمبران این بوده است) که الله را بپرستید و از طاغوت (شیطان، بتان، ستمگران، و غیره) دوری کنید. پیغمبران دعوت به توحید کردند و مردمان را به راه حق فرا خواندند. الله متعال گروهی از مردمان را که بر اثر کردار نیک، شایستهٔ مرحمت الله متعال شدند، به راه راست هدایت داد، و گروهی از ایشان بر اثر کردار ناشایست، گمراهی بر آنان واجب گردید و سرگشتگی به دامانشان چسبید پس اگر در این باره در شک و تردیدید، بروید در زمین گردش کنید و آثار گذشتگان را بر صفحهٔ روزگار بنگرید و ببینید که سرانجام کار کسانی که آیات الله متعال را تکذیب کرده اند به کجا کشیده است (و بر سر اقوامی چون عاد و ثمود و لوط چه آمده است) و در ادامهٔ آیهٔ ۸۸ سوره انعام، الله متعال فرموده است: (وَلَوْ أَشْرَكُوا لَحَبِطَ عَنْهُمْ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ)^۲ (اگر شرک می‌ورزیدند هر آینه آنچه که انجام داده بودند از [اعمال نیک] آنها نابود می شد).

شرک بر دو نوع است.

^۱ سوره نحل آیه ۳۶

^۲ سوره انعام آیه ۸۸

۱- شرک اکبر: در فتاوی اللجنة الدائمة للبحوث العلمیة والافتاء ج ۱ ص ۷۴۵ شرک اکبر را چنین تعریف نموده است.

اینکه قرار دهد انسان؛ برای الله متعال در نامها و صفات آن همتای، نام گذارد آنرا به نامهای الله متعال و صفت کند به صفات الله متعال، و از شاخه های الحاد اینست که غیر الله نامیده شود به اسم مختص الله متعال یا به صفتی که مختص الله متعال است یا اینکه قرار دهد برای الله متعال شریک در عبادت مثل اینکه عبادتی را برای آفتاب، مهتاب، نبی، ولی، و قبر ... قرار دهد و استغاثه به آنها نماید، یا میت و شخص غائب را دعا کند و بخواند تا ضرر را از وی دور سازد و فائده برایش برساند، یا اینکه برای الله متعال همتای در تشریع قرار دهد و آنرا در حلال، حرام، عبادت، تقرب و قضاء در خصوصات، مشرع بداند یا اعراض از تحاکم به حکم الله متعال و عدول از آن بسوی قوانین وضعیة بشری و یا عادات قبیله ها نماید این موارد همه شرک اکبر است انجام دهنده و معتقد به آن هر دو مرتد می گردند اگر توبه نکنند نماز جنازه برایشان خوانده نشود، در قبرستان مسلمانان دفن کرده نشوند و ذبیحة آنها خورده نشود.^۱

۲- شرک اصغر: آنست که انسان را از دین بیرون نمی کند ولی منافی کمال توحید است. و بزرگترین گناه است بعد از شرک اکبر مانند: گفته شخص، اگر الله متعال و فلان بخواند چنانچه شخصی برای پیامبر ﷺ گفت: اگر الله و تو

^۱ شماره فتوی ۱۶۵۳. اللجنة الدائمة للبحوث العلمیة والافتاء

بخواهی «فلان کار میشود» پیامبر [صلی الله علیه وسلم] فرمودند: آیا من را همتای الله متعال قرار دادی؟ و او را از گفتن این سخن نهی کردند.^۱

همچنان بستن تمام نخ ها و مهرهای که در بدن بخاطر دفع بلاء یا رفع آن صورت می گیرد، و از همین نوع قَسَم خوردن بغیر الله متعال مثل قَسَم خوردن به پیامبر [صلی الله علیه وسلم] پدر، مادر و....

این موارد همه از انواع شرک اصغر است و واجب است که مرتکب آن توبه نماید زیرا شرک اصغریعه و وسیله بسوی شرک اکبر است.^۲

شرط دوم از قبولیت اعمال، متابعت از پیامبر ﷺ میباشد.

اصل عبادات و ثواب آنرا فقط رسول الله [صلی الله علیه وسلم] بیان میکند. هر عبادت اگر بر طریقه رسول الله [صلی الله علیه وسلم] نباشد مردود است چنانچه پیامبر [صلی الله علیه وسلم] فرمودند: مَنْ أَحْدَثَ فِي أَمْرِنَا هَذَا مَا لَيْسَ فِيهِ، فَهُوَ رَدٌّ.^۳ (کسی که نوآوری کرد و پدید آورد در دین ما آنچه را که از دین نیست پس کارش مردود و باطل است). «هر بدعتی گمراهی است»

امام نووی [رحمه الله] در شرح مسلم میگوید: که این حدیث فائده ای بزرگ و اصل عظیمی از اصول اسلام است. و این حدیث از جوامع کلم رسول الله [صلی الله علیه وسلم] است. و این حدیث رد صریح در مورد هر بدعت

^۱ السلسلة الصحيحة رقم ۱۳۹

^۲ مجموع فتاوی امام ابن باز «رحمه الله» جزء ۲ ص ۲۸ و مجموع فتاوی و رسائل العثمین جزء ۱ ص ۶۰۵

^۳ صحیح البخاری ج ۳ ص ۱۸۴ رقم ۲۶۹۷

واختراع در دین میباشد. و این حدیث حفظ شود برای ابطال منکرات.^۱ در اسلام یک طریقه وجود دارد و آنهم طریقه رسول الله [صلی الله علیه وسلم] می باشد. وعن جابر عن النبی صلی الله علیه وسلم حین أتاه عمر فقال إنا نسمع أحادیث من یهود تعجبنا أفتری أن نکتب بعضها؟ فقال: أمتهو کون أنتم کما تهوکت اليهود والنصارى؟ لقد جئکم بها بیضاء نقیة ولو کان موسی حیا ما وسعه إلا اتباعی.^۲

(جابر [رضی الله عنه] روایت نموده که عمر [رضی الله عنه] نزد رسول الله ﷺ آمد و گفت: ماسخانی از یهودیان می شنویم مارا به شگفت می اندازد آیا اجازه می دهی اینکه بعضی از آن سخنان را بنویسیم؟ پیامبر ﷺ فرمودند: آیا شما متحیر هستید در دین تان چنانچه یهود و نصارا متحیر گردیدند (کتاب الله را گذاشتند پیروی اخبار (دانشمندان) و رهبان (عبادت کنندگان) خود را نمودند) (یقیناً آوردم به شما روش واضح، روشن، خالص خالی از شرک و شبهه اگر موسی زنده می بود برایش جائز نبود. مگر تابع داری از من). دقت کنید: موسی صاحب تورات، رسول الله متعال اگر زنده می بود نه حلال را حرام قرار داده می توانستند و نه هم حرام را حلال نه عبادتی را تشریع می توانستند. و نه هم ثوابی را بر عملی مرتب کرده می توانستند. بجز از تابع داری پیامبر [صلی الله علیه وسلم] هیچ حق تشریع و قانون گذاری برای شان نمی بود. عده

^۱ شرح مسلم باب نقض احکام الباطله ورد محدثات الامور رقم حدیث ۱۷۱۸

^۲ ارواء الغلیل فی تخریج احادیث منار السبیل رقم ۱۵۸۹، مسند احمد شماره حدیث ۱۵۱۵۶، شعب الایمان شماره حدیث

۱۷۴، آرشیف ملتیقی اهل الحدیث جزء ۳۴ ص ۲۸۸ شماره ۱۵۸۹

بیخبران از دین به عوض تلاوت کتاب الله و اذکار نقل شده از رسول الله [صلی الله علیه وسلم] در اثنای شب و روز و ادعیه ماثوره، کلمات، جملات و خواندن اوراد را به عنوان ذکر برای مردم پیشکش میکنند که از رسول الله ﷺ ثابت نیست و حتی در بعضی از آنها عبارات شرکی نیز وجود دارد.

بناءً شخصی که خود را امت رسول الله صلی الله علیه وسلم میداند چنانکه در نماز، روزه، حج، جهاد و... از رسول الله صلی الله علیه وسلم تابع داری میکند. در اوراد و اذکار نیز باید از رسول الله ﷺ پیروی نماید نه از شخص دیگر.

خواب نشانه ای قدرت الله متعال و نعمتی از نعمت های اومیباشد.

الله متعال در سرشت انسان نیروی قراردادده است که او را به دنبال جستجوی روزی و دیگر حوائج زندگی و به طرف استراحت هدایت میکند تا رفع خستگی از کارها و تلاشهای فکری و جسمی نموده و به تجدید قوا برای فعالیت های دوباره خود بپردازد، هنگام خواب بخش مهمی از فعالیت های فکری و مغزی انسان تعطیل میشود و تنها بخشی از دستگاهها و قسمتی از مغز به فعالیت خود ادامه میدهند که برای حیات موجودات زنده لازم و ضروری است. اطبا میگویند: ملیون ها سلول در مغز رابطه ایشان در حالت خواب از مرکز آن قطع میشود و در وقت بیداری دوباره اتصال پیدا میکند. ایجاد و پیدایش، توقف و آغاز کار مجدد این دستگاه ها و فعالیت منظم آنها آیه و نشانه ای از نشانه های قدرت الله متعال و دلیل بر اثبات زنده شدن بعد از مرگ میباشد برای کسانی که

گوش شنوا و چشم بینا دارند و فرد مؤمن باید در برابر این آیه خاشع باشد تسبیح و تحمید الله متعال را بگوید و اقرار کننده بر ربوبیت والوهیت الله متعال باشد و از جهتی خواب نشان دهنده ضعف و عجز انسان است که باتوان و نیروی خود اگر حفاظت الله متعال نباشد، آفات و بلیات را از خود دور ساخته نمیتواند الله متعال نگهبان و تدبیر کننده امور وی و کاینات است، خواب امتنانی است از جانب الله متعال برای مردم به آفرینش نظام خواب در وجود ایشان، تا اینکه حاصل شود راحتی در جسم و فکر ایشان، در وقت خواب دستگاه های بدن بازسازی میشود و دوباره آماده تلاش و حرکت میشوند. خواب لطفی است برای انسان زیرا منافع و مصالح جسمی و فکری وی در این نهفته میباشد. همانطوریکه مادر دلسوز یا پدر مهربان وقتی کودک بازی گوش را میخواهد؛ بخواباند تا سلامت و نشاطش محفوظ بماند و در بازی بیش از حد قوایش را به هدر ندهد رویش را بابتو یا الحافی می پوشاند، الله سبحانه و تعالی که مهربان تر از مادر و پدر است انسانها را با پوشاک نیلگون شب، فرو میپوشد تا از مشاغل، خستگی و تلاش معاش آنها بیش از حد لزوم، جلوگیری شود و همچنان بخشی از شب را در دعا، نماز، و آمرزش، به الله متعال تقرب بجویند و دلهای خود را به یاد او آرام سازند از فواید معنوی و اخلاقی خواب انقطاع از این عالم است که ما را بطور منظم به یاد آخرت و مرگ می اندازد زیرا شخص نمیداند شاید این بار آخر باشد که چشم هارا میبندد، خواب برادر مرگ است. انسان در خواب مانند مرده ای قدرت تحرک و تصرف در امور و اجابت چیزی را در اطراف خود ندارد.

فصل دوم

موضوعاتی که در این مبحث گنجانیده شده عبارت است از قیلوله و حکم آن، حکم خواب شدن بعد از عصر، پیش از خفتن و بعد از صبح و همچنان بیان ۲۵ مورد از احکام و آداب دیگر مربوط به خواب و اموری که پیش از خواب تعلق دارد.

احکام و آداب خواب شدن

۱- قیلوله و حکم آن

در فتاوی الشبکه الاسلامیه رقم {۱۳۶۶۱} ذکر شده است: قیلوله خواب نیمه روز است. همچنان در فیض القدیر آورده است که قیلوله استراحت در نیمه

روز را گویند اگر چه همراه آن خواب هم نباشد. بدلیل قول الله سبحانه و تعالی
 «أَصْحَابُ الْجَنَّةِ يَوْمَئِذٍ خَيْرٌ مُّسْتَقَرًّا وَأَحْسَنُ مَقِيلًا»^۱

«بهشتیان در آن روز، جایگاه و استراحتگاهشان بهتر و نیکوتر است» در جنت خواب نیست از جهت کمال حیات ایشان و خواب و فوات صغری است در جنت موت نیست.

ام حرام میگوید: که رسول الله [صلی الله علیه وسلم] در خانه اش قیلوله نمودند.^۲

عبارات فقها در مورد وقت آن مختلف است. عده وقت آنرا پیش از زوال و عده بعد از زوال بعد از نماز پیشین ذکر میکنند. انس [رضی الله عنه] میگوید: ما معشر صحابه در روز جمعه بعد از اداء نماز جمعه غذا میخوریم و قیلوله میکردیم.^۳
 بناءً وقت قیلوله در نیمه روز است، نسبت به افراد و مصروفیت های شان می تواند متفاوت باشد که بعد از زوال قیلوله کنند، یا پیش از آن. قیلوله یا استراحت در نیمه روز مستحب میباشد. در انجام آن جهت اتباع پیامبر صلی الله علیه وسلم پاداش حاصل میشود.

از پیامبر [صلی الله علیه وسلم] روایت شده که ایشان فرمودند: قیلوا فإن الشیاطین لا تقیل.^۴

^۱ سوره فرقان آیه ۲۴

^۲ صحیح البخاری رقم ۲۸۹۴

^۳ صحیح البخاری رقم ۹۰۵

^۴ سلسلة الصحیحة ج ۲ ص ۳۹۱ رقم ۱۶۴۷ / صحیح الجامع رقم ۴۴۳۱

(در نیمه روز استراحت کنید. زیرا شیاطین قیلوله نمی کنند) قیلوله در تابستان و زمستان مستحب است. عبدالله پسر احمد بن حنبل [رحمه الله] در زمستان و تابستان آنرا ترک نمی کرد

۲: فوائد قیلوله "

۱- کمایی نمودن اجر و ثواب در پیروی نمودن از پیامبر صلی الله علیه وسلم.

۲- قیلوله برای نفس در اثناء روز راحت و آرامش میبخشد.

۳- نشاط و قوت برای شخص در تهجد ایجاد می گرداند.

فواید طبی قیلوله

شبکه CNN در آمریکا بتاريخ ۱۳-۷-۲۰۰۷ بحث طولی به نقل از اطبا و محققان در فواید استراحت نیمه روز بیان نموده است که عنوان آن (در مکاتب خود خواب شوید تا صحتمند بمانید) می باشد، ویکی از فواید قیلوله راجل گیری از مبتلا شدن به امراض قلبی ذکر نموده است و این دلیلی بر عظمت شریعت اسلام است که پیروان خود را به آن ترغیب داده است.

۲- حکم خواب شدن بعد از نماز صبح و عصر

از رسول الله [صلی الله علیه وسلم] صراحتاً نصی وارد نشده که خواب

شدن بعد از صبح را منع کند ولی از روش رسول الله [صلی الله علیه وسلم] [

واصحاب شان این بود، زمانیکه نماز صبح را می خواندند تا طلوع آفتاب می نشستند.^۱

این وقت با برکت است امام ترمذی در سنن خود از صخر الغامدی روایت نموده است: که رسول الله [صلی الله علیه وسلم] برای امت در این وقت دعا نمودند و فرمودند: یا الله برکت عنایت فرما و زیاد بساز خیر را برای امت من در صبحگاه و اول روز شان، صخر راوی تاجر بود در اول روز تجارت و معامله خود را آغاز می کرد و زیاد ثروت مند گردیده بود.^۲ ابن عباس پسر خود را دید که بعد از نماز صبح خواب شده است برایش گفت: بر خیز آیا خواب می شوی در وقتی که رزق تقسیم میشود.

ابن ابی شیبہ به اسناد صحیح از عروه پسر زبیر روایت نموده که عروه فرزند خود را از خواب بعد از صبح منع می کرد.^۳ همچنان در مورد خواب شدن بعد از نماز عصر از رسول الله [صلی الله علیه وسلم] نصی صراحتاً وارد نشده که خواب بعد از عصر را منع کند ولی برخی از فقها با استدلال از بعضی آثار خواب شدن را بعد از نماز عصر مکروه می دانند. در فتاوی الا سلام سوال و جواب مبحث حکم النوم بعد الفجر و بعد العصر. { چنین آورده است آنچه بر

^۱ صحیح مسلم رقم ۶۷۰

^۲ سنن ترمذی رقم ۱۲۱۲، صحیح الترغیب و الترهیب شماره حدیث ۱۶۹۳

^۳ ابن ابی شیبہ رقم ۲۵۴۴۲

پیامبر ﷺ نسبت داده شده «من نام بعدالعصر فاختلس عقله فلا يلومن الانفسه»^۱ (کسیکه خواب شود بعد از عصر و عقل آن ربوده شد ملامت نکند مگر نفسش را) این حدیث باطل است.^۲

محمد ناصر الدین الالبانی [رحمه الله] حکم به ضعفش نموده است.^۳ ولی اگر خواب شدن بعد از عصر سبب فوت شدن نماز شام وی میگردید پرهیزد. از خوات پسر جبرروایت است که وی گفت: خواب در اخیر روز حماقت است.^۴

۳- مکروه بودن خواب پیش از خفتن و سخن زدن بعد از آن

عَنْ أَبِي بَرزَةَ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ يَكْرَهُ النَّوْمَ قَبْلَ الْعِشَاءِ وَالْحَدِيثَ بَعْدَهَا. (ابوبرزه روایت می کند که رسول الله ﷺ خواب شدن را پیش از نماز خفتن و سخن زدن بعد از آن را زشت میدانستند) حکمت نهی - ممکن است خواب شدن پیش از نماز سبب فوت نماز خفتن گردد یا اینکه وقت مختار آن سپری شود. والله اعلم

^۱ مسند ابی بعلی رقم ۴۹۱۸

^۲ فتاوی الاسلام ج ۱ رقم ۱۷۵۲

^۳ السلسلة الضعيفة رقم ۳۹

^۴ صحیح ادب المفرد شماره حدیث ۱۲۴۲

وهمچنان سخن زدن بعداز نماز خفتن ممکن است سبب این شود که شخص در وقت نماز صبح به خواب رود یا اینکه وقت مختار نماز صبح را از دست دهد یا اینکه از قیام شب و تهجد محروم شود. والله اعلم.

البته اگر ضرورت دینی عامه یا خاصه بود سخن زدن بعداز نماز خفتن و جلسه مکروه نیست امام بخاری در صحیح خود بابی تحت عنوان (السمرفی العلم) {سخن زدن در شب برای تعلیم و تعلم} قرار داده است بناءً دراست و وعظ بعداز نماز خفتن مشروع است و همچنان امام ترمذی در سنن خود از عمر بن خطاب {رضی الله عنه} روایت میکند که پیامبر {صلی الله علیه وسلم} همراهی ابوبکر {رضی الله عنه} در امری از امور مسلمانان بعداز خفتن صحبت می کردند و من هم همراهی ایشان بودم.^۱ در مواردیکه خیر در آن مرتب نباشد صحبت کردن بعداز خفتن مکروه است و باید از آن اجتناب شود.

۴- تمام شبها را به قیام و شب زنده داری سپری نمودن و خواب نشدن خلاف روش رسول الله ﷺ است.

عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - قَالَ: جَاءَ ثَلَاثُهُ رَهْطٌ إِلَى يُثُوتَ أَزْوَاجِ النَّبِيِّ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - يَسْأَلُونَ عَنْ عِبَادَةِ النَّبِيِّ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - ، فَلَمَّا أُخْبِرُوا كَانَتْهُمْ تَقَالُوهَا، فَقَالُوا: وَأَيْنَ نَحْنُ مِنَ النَّبِيِّ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - ؟ قَدْ غُفِرَ لَهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِهِ وَمَا تَأَخَّرَ، قَالَ أَحَدُهُمْ: أَمَّا أَنَا فَإِنِّي أَصَلِّي اللَّيْلَ أَبَدًا، وَقَالَ

۱ سنن ترمذی شماره حدیث ۱۶۹، السلسلة الصحيحة شماره حدیث ۲۷۸۱

آخَرُ. أَنَا أَصُومُ الدَّهْرَ وَلَا أَفْطِرُ، وَقَالَ آخَرُ: أَنَا أَعْتَزِلُ النِّسَاءَ فَلَا أَتَزَوَّجُ أَبَدًا. فَجَاءَ رَسُولُ اللَّهِ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - إِلَيْهِمْ فَقَالَ: «أَنْتُمْ الَّذِينَ قُلْتُمْ كَذًا وَكَذَا؟ أَمَّا وَاللَّهِ إِنِّي لَا أُخْشَاكُمْ لِلَّهِ، وَأَتَقَاكُمْ لَهُ، لَكِنِّي أَصُومُ وَأَفْطِرُ، وَأُصَلِّي وَأَرْقُدُ، وَأَتَزَوَّجُ النِّسَاءَ، فَمَنْ رَغِبَ عَنْ سُنَّتِي فَلَيْسَ مِنِّي»^۱.

(انس بن مالک - رضی الله عنه - می گوید: سه نفر به خانه همسران نبی اکرم - صلی الله علیه وسلم - آمدند و از شیوه عبادت آنحضرت - صلی الله علیه وسلم - پرسیدند. هنگامی که از چگونگی آن، باخبر شدند، گویا عبادت شان را کم شمردند و با خود گفتند: ما کجا و رسول الله - صلی الله علیه وسلم - کجا؟ الله متعال گناهان اول و آخرش را بخشیده است. آنگاه، یکی از آنان گفت: من تمام شب را برای همیشه، نماز می خوانم. دیگری گفت: من تمام عمر، روزه می گیرم و یک روز آنرا هم نمی خورم. سومی گفت: من از زنان کناره گیری می نمایم و هرگز ازدواج نمی کنم. رسول الله ﷺ نزد آنان آمد و فرمود: «شما کسانی هستید که چنین و چنان گفته اید؟ سوگند به الله متعال که من بیشتر از همه شما از الله متعال می ترسم و بیشتر از شما تقوا دارم. در عین حال، هم روزه می گیرم و هم می خورم. و هم نماز می خوانم و هم می خوابم و با زنان نیز ازدواج می کنم. پس هر کس از سنت من روی بگرداند، از من نیست) امام ابن قیم رحمه الله میگوید: خواب رسوالله صلی الله علیه وسلم

^۱ رواه البخاری ج ۱۷ ص ۸۴ رقم ۵۰۶۳

درست ترین خواب وفائده مند ترین خوابها بود، خواب شدن ثلث شب ورز که هشت ساعت میشود منقول از اطباء است.^۱ اما کسی که میگوید: من ضرورتی به نوافل ندارم تنها فرائض را اداء می کنم این شخص بسا اوقات در فرائض هم تقصیر می کند با توجه به اینکه نوافل تکمیل کننده نواقص فرائض است این شخص مقصر است. معتدل کسیست که رفتار میکند بر شیوه و طریقه رسول الله [صلی الله علیه وسلم] و خلفاء راشدین و در تمام بخش های زنده گی (توحید، نماز، روزه، حج، زکاة، ذکر، جهاد، معاملات، اخلاق، معاشرت، خواب...) تابع دار رسول الله [صلی الله علیه وسلم] میباشد.

۵- پروردگارتو، جسم تو، و اهل تو بر توحق دارند.

امام بخاری در صحیح خود روایت میکند که پیامبر ﷺ بین ابودرداء و سلمان [رضی الله عنهما] پیمان اخوت و برادری، برقرار نمودند. سلمان به خانه ابودرداء رفت و شب را نزدش سپری کرد وقتی شب شد و هنگام خواب، فرا رسید، ابودرداء بلند شد تا عبادت کند. سلمان [رضی الله عنه] گفت: بخواب! ابودرداء کمی خوابید و دوباره بلند شد تا عبادت کند. سلمان گفت: بخواب! وقتی شب با آخر رسید، سلمان [رضی الله عنه] به ابودرداء گفت: اکنون بلند شو! آنگاه، هر دو، نماز شب خواندند. بعد، سلمان [رضی الله عنه] به ابودرداء [رضی الله عنه] گفت: پروردگارت بر تو حقی دارد. جسمت بر تو حقی

^۱ فتاوی الاسلام سوال و جواب عنوان - هدی النبی صلی الله علیه وسلم فی النوم - رقم ۲۱۲۱۶

دارد. عیال تو بر تو حقی دارد. حق هر صاحب حقی را ادا کن. سپس، ابودرداء نزد رسول الله [صلی الله علیه وسلم] آمد و ماجرا را برایش تعریف کرد. رسول الله [صلی الله علیه وسلم] فرمود: «سلمان، راست گفته است.»^۱

۶- رسول الله ﷺ در شبهای دههٔ اخیر ماه مبارک رمضان خواب نمی شدند.

عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا، قَالَتْ: «كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا دَخَلَ الْعَشْرُ شَدَّ مِزْرَهُ، وَأَحْيَا لَيْلَهُ، وَأَيَّظَ أَهْلَهُ»^۲

(از عائشه رضی الله عنها روایت است که رسول الله صلی الله علیه وسلم زمانی که دههٔ اخیر ماه رمضان داخل میشد کمر همت را برای عبادت بسته میکردند. وازرنها دور میشدند شب آنرا در عبادت زنده میساختند و اهل خود را برای عبادت بیدار مینمودند)

امام ابن باز رحمه الله در مجموع فتاوی جزء ۱۱ ص ۳۳۹ ذکر نموده است: پیامبر صلی الله علیه وسلم تمام شبهای دههٔ اخیر ماه مبارک رمضان را در عبادت سپری مینمودند (خواب نمیشدند) در ده شب اول و دوم قیام هم مینمودند و خواب هم میشدند. در مجموع فتاوی و رسائل العثیمین جزء ۲۰- ص ۶۸-

^۱ صحیح بخاری رقم ۱۹۶۸

^۲ رواه البخاری رقم ۲۰۲۴

آورده که پیامبر صلی الله علیه وسلم خاص نمودند این شبها (دهه آخر) را به قیام تمام آنها، در فتاوی الشبکه الاسلامیه ذکر نموده است که پیامبر ﷺ در شبهای دهه اول و دهه دوم نماز، دعا، ذکر و استغفار هم مینمودند و خواب هم میشدند ولی در دهه سوم تمامی شبها را در نماز، تلاوت، دعاء و استغفار سپری میکردند و تا طلوع صبح خواب نمی شدند.^۱

۷- رسول الله ﷺ تخصیص شب جمعه را از میان شبها بقیام و شب زنده داری نهی نمودند.

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، قَالَ: «لَا تَخْتَصُّوا لَيْلَةَ الْجُمُعَةِ بِقِيَامٍ مِنْ بَيْنِ اللَّيَالِي، الْحَدِيث. ۲» (از ابی هریره رضی الله عنه روایت است که رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمودند: خاص نسازید شب جمعه را به قیام از میان شبها)

در فتاوی الشبکه الاسلامیه ذکر نموده است که این نص صریح است در نهی از تخصیص شب جمعه به قیام- امام نووی رحمه الله میگوید: در این حدیث نهی صریح است از تخصیص شب جمعه به نمازی از میان شبها... این

۱ فتاوی الشبکه الاسلامیه شماره فتوی ۲۲۸۲

۲ رواه مسلم رقم ۱۴۸- ۱۱۴۴

موضوعی است که برمکروه بودن آن اتفاق وجود دارد و به نقل از ابن نجیم رحمه الله میگوید: تنها ساختن شب جمعه به عبادت مکروه است.^۱

همچنان در تخصیص عبادت به شب اسراء، ومعراج، شب جمعه اول رجب، شب میلاد پیامبر صلی الله علیه وسلم، از رسول الله صلی الله علیه وسلم چیزی قطعا ثابت نیست.

۸- خواندن وتر پیش از خواب شدن در صورتیکه بیم فوت شدن آن

میرفت

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، قَالَ: أَوْصَانِي خَلِيلِي صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِثَلَاثٍ: بِصِيَامِ ثَلَاثَةِ أَيَّامٍ مِنْ كُلِّ شَهْرٍ، وَرَكَعَتَيِ الضُّحَى، وَأَنْ أُوتِرَ قَبْلَ أَنْ أَرْقُدَ.^۲

(از ابی هریره [رضی الله عنه] روایت است که وی فرمود: وصیت نمود من را خلیل من به روزه گرفتن سه روز در هر ماه و خواندن دو رکعت نماز چاشت (زمان آن بعد از طلوع آفتاب و بیرون شدن وقت مکروه تا پیش از زوال میباشد) و همچنان من را وصیت به خواندن نماز وتر پیش از خواب نمودند. پیامبر [صلی الله علیه وسلم] ابا درداء را نیز چنین وصیت نمودند.

امام ابن باز «رحمه الله» در فتاوی نور علی الدرب جزء ۱۰ ص ۴۴ ذکر میکند که سبب آن- والله اعلم- این دو «ابو هریره و ابودرداء» در اول شب به

^۱ الشبكة الإسلامية شماره فتوی ۲۴۴۰۶

^۲ صحیح مسلم ج ۱ ص ۴۹۸ رقم ۷۲۱

دراسة حدیث مصروف می شدند می تر سیدند اینکه اخیر شب بیدار نشوند. بناء پیامبر [صلی الله علیه وسلم] ایشان را به قیام و خواندن وتر در اول شب وصیت نمودند - ولی کسی که اعتماد به بیدار شدن داشته باشد، بهتر اینست که نماز وتر را بعد از تهجد بخواند چنانچه امام مسلم به روایت جابر از پیامبر ﷺ روایت می کند که رسول الله [صلی الله علیه وسلم] فرمودند: کسی که ترسد از بر نخاستن در اخیر شب، پس وتر بخواند در اول آن، و کسی که اعتماد برخاستن در اخیر شب را داشت وتر بخواند در اخیر شب، زیرا نماز را در اخیر شب ملائکه حاضر می شود.^۱

امام نووی در شرح مسلم می گوید: این دلیل صریح است بر اینکه تأخیر وتر تا اخیر شب بهتر است برای کسی که اعتماد بیدار شدن از خواب را داشته باشد.^۲

۹- ارشاد رسول الله ﷺ به نوشتن وصیت پیش از خواب

عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا: أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - قَالَ: «مَا حَقُّ امْرِئٍ مُسْلِمٍ لَهُ شَيْءٌ يُوصِي فِيهِ يَبِيتُ لَيْلَتَيْنِ إِلَّا وَوَصِيَّتُهُ مَكْتُوبَةٌ عِنْدَهُ».^۳

(عبد الله بن عمر رضی الله عنهما روایت می کند که رسول الله ﷺ فرمود: جائز و صواب نیست برای فرد مؤمن که نزدش چیزی باشد که در آن وصیت

^۱ صحیح مسلم رقم ۷۵۵

^۲ شرح نووی جزء ۹ ص ۳۵

^۳ بخاری رقم: ۲۷۳۸

شود، سپری نماید دوشب را مگر اینکه وصیت آن نزدش نوشته شده باشد) ممکن است اجل فرارسد حقوقی بر بالای وی باقی ماند و اصحاب حقوق در آخرت طلب میکنند زمانیکه غیر از حسنات و سیئات چیزی وجود ندارد تا نشود حسنات آن گرفته شود و مفلس گردد.

در فتاوی الازهر وصیت را به پنج قسم تقسیم نموده است.

۱- وصیت واجب: زمانیکه بر بالای انسان حق شرعی باشد و بیم از ضایع شدن آن داشته باشد، مانند: دین الله، و یا قرض مردم در این صورت وصیت بر وی واجب است.

۲- وصیت مستحب: وصیت نمودن در طاعات؛ و دادن مال برای نزدیکان خود و این تبرع محض است که شخص ثلث مال یا کمتر از آن را برای غیر وارث خود از نزدیکان وصیت میکند. و همچنان در اعمال نیک و جوه خیر مانند: بناء مساجد؛ مدارس؛ این نوع وصیت مستحب است.

۳- وصیت حرام: در صورتیکه ضرر به ورثه رسانده شود مثل اینکه بیشتر از ثلث را وصیت نماید. یا برای ورثه وصیت کند - این نوع وصیت حرام میباشد.

۴- وصیت مباح: وصیت به شخص غنی فرق نمی کند که از اقارب غیر وارث باشد یا بیگانه.

۵- وصیت مکروه: در صورتیکه وصیت کننده مال اندکی داشته باشد. وورثه او محتاج باشند در این صورت وصیت نمودن مکروه است. بهتر است که این فرد همه مال خود را به وارثین باقی گذارد و وصیت نکند.^۱

۱۰- محاسبه نفس

تعریف محاسبه: محاسبه عبارت است از بررسی انسان در شب، اعمال را که در روز، انجام داده است. همچنان ارزیابی در روز اعمال را که در شب انجام داده است. اگر نیک بود دوام دهد اگر زشت و ناپسند بود، از مثل آن خود را باز دارد و گذشته را جبران نماید، یا اینکه محاسبه، تمیز آنچه به نفع و ضرر انسان است پس آنچه به منفعت انسان باشد انجام دهد و آنچه از حقوق بالای آن بود اداء کند زیرا وی مسافری است که باز نمی گردد هدف از این محاسبه کمال استعداد و آماده گی برای روز معاد و پیش فرستادن آنچه شخص را از عذاب الله متعال نجات دهد میباشد، باید هر شخص در شب و روز جدول اعمال خود را باز کرده و به محاسبه بپردازد.

دلیل لزوم محاسبه نفس

۱ فتاوی الازهر عنوان کتابه الوصیه قبل النوم جزء ۹ ص ۴۱۹. مراجعه شود به فتوی اللجنة الدائمة ۱ حکم الشرع فی الوصیه،

الله متعال فرموده: (يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَلْتَنْظُرْ نَفْسٌ مَّا قَدَّمَتْ لِغَدٍ وَاتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ خَبِيرٌ بِمَا تَعْمَلُونَ).^۱

(ای مؤمنان! از الله متعال بترسید و هر کسی باید بنگرد که چه چیزی را برای فردا (قیامت خود) پیش فرستاده است. از الله متعال بترسید، بی گمان الله به آنچه انجام می دهید آگاه است.

محاسبه کننده، نفس خود را تمثیل کند که گویا فوت شده پس برای یک روز طلب بازگشت به دنیا را نموده و برایش اجازه داده شده است. فقط تنها یک روز زنده است باید چه کاری انجام دهد؟

انواع محاسبه

۱- محاسبه پیش از عمل: آنست که شخص در اول قصد و اراده اش بر انجام کاری بیندیشد که این چگونه عملیست؟ آیا در انجام آن رضای الله متعال قرارداد داده شده است یا خشم آن؟ بعد از اینکه خیر آن برایش معلوم شد اقدام کند.

۲- محاسبه بعد از عمل.

محاسبه بعد از عمل بر سه قسم است.

۱- محاسبه بر تقصیر در طاعات به این صورت که از خود پرسیان نماید، آیا در این عمل اخلاص برای الله متعال موجود بود؟ آیا بر وجه اکمل اداء شد؟ آیا این عمل بر طریقه رسول الله [صلی الله علیه وسلم] انجام شد؟ اگر مقصر بود با قضاء یا انجام نوافل و ملامت نمودن نفس خود،

^۱ سوره حشر آیه ۱۸

به جبران آن پردازد و آمرزش بخواهد، سپس نفس خود را بر غفلت محاسبه نموده و آنرا بر ذکر الله متعال کامل کند بعد از آن نفس خود را بر نعمت های الله متعال محاسبه نماید. مثلاً: چشم، زبان، گوش، دستها، پاها و... این ها نعمت های الله متعال است این نعمت ها در کجا استعمال شده است در معصیت یا در طاعت؟

۲- محاسبه نفس بر گناهی که مرتکب شده است.

گناه در اینجا صغیره و کبیره را شامل میشود شخص در اول محاسبه مقایسه کند بین نعمت های الله متعال و جنایت خود، در این وقت تفاوت برایش آشکار می گردد و می داند که در این حال غیر از رحمت الله متعال و عفو او و یا هلاک شدن شخص، چیزی دیگری نیست. به این نتیجه می رسد که هر نعمت از جانب او فضل است و هر عذابی عدل است در این حال می گوید: یا الله! اعتراف می کنم به گناه خود توبه نمودم و آمرزش میخواهم تا نشود خاتمه ام به بدی رقم خورد.

یاد آور حشرو جهنم می شود و آنچه که الله متعال برای گناه کاران از زنجیرها، طوق ها، زقوم، عصاره و صدید اهل جهنم، مارها، عقرب ها آماده ساخته است را بیاد می آورد.

۳- محاسبه بر امری که ترک آن بهتر بود از فعل آن، در این حال سوالهای متعددی را متوجه نفس خود بسازد، مانند: چرا این کار را کردی؟ چرا حسنات خود را زیاد نساختی؟! و...

فوائد محاسبه نفس

- ۱- اطلاع بر عیوب نفس، کسیکه بر عیب های نفس خود اطلاع حاصل نکرد آنرا دور نمی سازد.
- ۲- توبه و پشیمانی و بدست آوردن آنچه فوت شده بقدر امکان.
- ۳- شناخت حق الله متعال.
- ۴- انکسار و شکستگی بنده در پیشگاه پروردگارش.
- ۵- شناخت کرم، عفو، و رحمت الله متعال بر بنده گانش.
- ۶- زهد، خلاصی از تکبر و بزرگ بینی.
- ۷- ترك معصیت و گناه تا اینکه محاسبه بعدی که از خود میکند بر وی آسان شود.
- ۸- رد حقوق بر اهل آن.
- ۹- آگاه شدن مسلمان برای هدف که بخاطر او خلق شده و آن عبارت از عبادت است.

۱۱- دستور رسول الله ﷺ به دور ساختن چربی از دست ها (و بدن) پیش از خواب

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «مَنْ نَامَ وَفِي يَدِهِ غَمْرٌ، وَلَمْ يَغْسِلْهُ فَأَصَابَهُ شَيْءٌ، فَلَا يَلُومَنَّ إِلَّا نَفْسَهُ»^۱

(از ابی هریره [رضی الله عنه] روایت است که رسول الله ﷺ

فرمودند: کسیکه خواب شود و در دست آن چربی {وسخ و آنچه از آلودگی بر

بالای جلد یا جامه قرار گیرد} باشد آنرا نشست و برایش ضرری رسید، پس ملامت نکند مگر نفسش را) این شخص در رسیدن آسیب از جانب اشیای موزی که ممکن است، از جانب جن یا شیاطین باشد. نفس خود را ملامت کند زیرا به ارشاد رسول الله [صلی الله علیه وسلم] عمل نکرده است.

۱۲- مکروه بودن خواب در قبرستانها

در رد المحتار مبحث زیارة القبور جزء ۶ صفحه ۴۱۰ المکتبه الشامله، فتح القدیر فصل فی الدفن جزء ۳ صفحه ۴۳۱ - و فتاوی الازهر عنوان، زیارة القبور جزء ۵ صفحه ۴۹۶ ذکر شده که خواب شدن در نزد قبر مکروه میباشد همچنان در ادامه فتاوی الازهر بیان شده است که مکروه است شب سپری نمودن مردان و زنان به قبرستانها در شب های عید و دیگر مواسم و... در فتاوی اللجنة الدائمة للبحوث العلمیه والافتاء - ۱ - جزء ۹ صفحه ۱۰۶ ذکر شده است که ساکن شدن نزد قبر برای چند روز - و یا هفته بخاطر انس با میت و یا دوستی و تعلق به آن از روش پیامبر ﷺ، خلفاء راشدین و باقی صحابه رضی الله عنهم نیست.

۱۳- پرهیز نمودن از خواب در اماکن اهل ظلم و معاصی

در صورتیکه مسلمان در خانه و محیطی که معصیت و گناه انجام میشود حضور پیدا نماید، کسانی را که مرتکب معصیت میشوند نصیحت کند. در صورتیکه ممکن نبود یا نصیحت آن شنیده نشد باید از آنجا بیرون شود زیرا الله متعال فرموده: (وَقَدْ نَزَّلَ عَلَيْكُمْ فِي الْكِتَابِ أَنْ إِذَا سَمِعْتُمْ آيَاتِ اللَّهِ يُكْفَرُ بِهَا وَيُسْتَهْزَأُ بِهَا فَلَا تَقْعُدُوا مَعَهُمْ حَتَّى يَخُوضُوا فِي حَدِيثٍ غَيْرِهِ إِنَّكُمْ إِذَا مِثْلُهُمْ إِنَّ اللَّهَ جَامِعُ

الْمُنَافِقِينَ وَالْكَافِرِينَ فِي جَهَنَّمَ جَمِيعًا)^۱ (و مسلماً (الله متعال) در قرآن (این حکم) را بر شما نازل کرده که چون شنیدید (افرادی) آیات الله را انکار میکنند و آنرا به ریشخند میگیرند با آنان ننشینید تا اینکه به سخن دیگری پردازند و اگر با آنان بنشینید در این صورت قطعاً شما (نیز) هم مانند آنها خواهید بود همانا الله متعال همه منافقان و کافران را در جهنم گرد می آورد) و از این آیه کریمه نهی از نشستن در تمام مجالس که معصیت انجام میشود دانسته میشود همچنان الله متعال در سورة (الفرقان) بخشی از آیه ۷۲ در وصف عباد الرحمن فرموده: (وَالَّذِينَ لَا يَشْهَدُونَ الزُّورَ) (و کسانی که در مجالس باطل و منکر حاضر نمیشوند و یا شهادت دروغ نمی دهند) امام ابن باز رحمه الله در مجموع فتاوی خود جزء ۳ ص ۲۱۳ میگوید: (الزور) که در آیه مبارکه ذکر شده شامل هر زشتی از قبیل کفر، شرک، حضور در عیدهای مشرکین، نوشیدن شراب، حضور در مجالس موسیقی و... را میشود، پایان نقل.

بناءً در خانه ها و تفریحگاه ها و هوتلهای که منکر وجود داشته باشد حضور در آن مگر جهت نصیحت، و خواب شدن به آنجا منع میباشد. ممکن عذاب الهی بر سر ایشان فرود آید و وی نیز همراه ظالمین هلاک گردد.

۱۴- دستور رسول الله ﷺ به جدا ساختن خوابگاه فرزندان

عَنْ عَمْرِو بْنِ شُعَيْبٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ جَدِّهِ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «مُرُوا أَوْلَادَكُمْ بِالصَّلَاةِ وَهُمْ أَبْنَاءُ سَبْعِ سِنِينَ، وَاضْرِبُوهُمْ عَلَيْهَا، وَهُمْ أَبْنَاءُ عَشْرِ

^۱ سورة النساء ایه ۱۴۰

وَفَرَّقُوا بَيْنَهُمْ فِي الْمَضَاجِعِ^۱ (عمرو پسر شعیب از پدرش واز جدش روایت نموده که رسول الله [صلی الله علیه وسلم] فرمودند: امر کنید اولادهای خود را به نماز خواندن در حالیکه ایشان هفت سال داشته باشد ودر ترک نماز بنزید ایشان را در حالیکه ده ساله باشند {در تادیب از زدن بر چهره و صورت پرهیز شود} و خوابگاه ایشان را جدا بسازید) در جدا ساختن خوابگاه لازم نیست به خانه دیگر بخوابد، بلکه بستر خوابش کاملاً جدا باشد، تا در فتنه واقع نشوند، در شرح سنن ابی داود عبدالمحسن العبادمیگوید: در جدا ساختن تفاوتی نمی کند که همگی پسر باشد یا دختر اگر پسر هم باشند، خوابگاه شان باید جدا ساخته شود.

در فتاوی الشبکه الاسلامیه آورده که خواب شدن دومرد ویا دوزن در یک بستر که مانع بین شان نباشد، مکروه میباشد، و آنرا فتنه دانسته و پرهیز از آن را واجب قرار داده.^۲

۱۵- پسران و دخترانیکه به سن بلوغ نرسیده باشند ولی اهل تمیز شده باشند در سه وقت داخل شدن اجازه طلب نمایند.

الله متعال فرموده: يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَيْسَتْ أَدْنٰكُمْ أَلَّذِينَ مَلَكَتْ أَيْمَانُكُمْ وَالَّذِينَ لَمْ يَبْلُغُوا الْحُلُمَ مِنْكُمْ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ مِنْ قَبْلِ صَلَاةِ الْفَجْرِ وَحِينَ تَضَعُونَ

^۱ سنن ابی داود ج ۱ ص ۱۳۳ رقم ۴۹۵، الجامع الصغیر و زیاده شماره حدیث ۴۱۹، صحیح الجامع شماره حدیث ۴۱۸

^۲ فتاوی الشبکه الاسلامیه شماره فتوی ۱۰۸۷۴

ثِيَابَكُمْ مِّنَ الظَّهِيرَةِ وَمِن بَعْدِ صَلَاةِ الْعِشَاءِ ثَلَاثُ عَوْرَاتٍ لَّكُمْ لَيْسَ عَلَيْكُمْ وَلَا عَلَيْهِمْ جُنَاحٌ بَعْدَهُنَّ طَوَّافُونَ عَلَيْكُمْ بَعْضُكُمْ عَلَى بَعْضٍ كَذَلِكَ يُبَيِّنُ اللَّهُ لَكُمْ الْآيَاتِ وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ) (وَإِذَا بَلَغَ الْأَطْفَالُ مِنكُمُ الْحُلُمَ فَلْيَسْتَأْذِنُوا كَمَا اسْتَأْذَنَ الَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ كَذَلِكَ يُبَيِّنُ اللَّهُ لَكُمْ آيَاتِهِ وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ) «ای کسانی که ایمان آورده اید! باید بردگان شما، و کسانی از (کودکان) شما که به حد بلوغ نرسیده اند، در سه وقت از شما اجازه بگیرند: پیش از نماز صبح، و نیمروز هنگامی که لباسهایتان را بیرون می آورید، و بعد از نماز عشاء، (این) سه (وقت) وقت عورت (و خلوت) برای شما است. بعد از این (سه وقت) بر شما و بر آنها هیچ گناهی نیست (که بدون اجازه وارد شوند). آنها بر اطراف (و پیرامون) شما در رفت آمدند (و) بعضی بر بعضی دیگر (وارد می شوید). این گونه خداوند آیات (خود) را برای شما بیان می کند، و خداوند دانای حکیم است.» «و هنگامی که کودکان شما به سن بلوغ رسیدند؛ باید اجازه بگیرند، همانند کسانی که پیش از آنها بودند، اجازه می گرفتند، این گونه خداوند آیاتش را برای شما بیان می کند و خداوند دانای حکیم است» آنچه مستفاد از این آیات است این میباشد: که مسلمانها به اولاد های خود که هنوز به سن بلوغ نرسیده اند ولی اهل تمیز شده اند تعلیم دهند، تا در سه وقت داخل شدن برایشان اجازه طلب نمایند.

۱- پیش از صبح زیرا وقت تغیر لباس است یا شاید هنوز بیدار نشده باشید.
و عورت برهنه شده باشد.

۲- وقت چاشتگاه که در قیلوله (استراحت نیم روز) باشید.

۳- بعد از نماز خفتن که آماده خواب شدید.

کیفیت استیذان و اجازه طلب نمودن این است، که برای اولاد خود تعلیم دهید تا در وقت داخل شدن بگویند: السلام علیکم آیا داخل شوم؟ جمهور مفسران میگویند: این تعلیم و ارشاد است بسوی آداب نیک و زمانیکه بالغ شدند در تمامی اوقات مانند بالغین به وقت دخول اجازه طلب نمایند.

۱۶- اشیای که رسول الله ﷺ بالای شان خواب شدند

در فتاوی اللجنة الدائمة للبحوث العلمیة سوال کننده سوال نموده که آیا پیامبر [صلی الله علیه وسلم] بر بالای بوریا که بر زمین گذاشته بود خواب شدند یا اینکه بر روی تخت، خواب می شدند؟ آیا زما نیکه انسان بر بالای بوریا خواب شود از جهت اقتداء به پیامبر [صلی الله علیه وسلم] برایش پاداش داده میشود یا خیر؟

جواب: امام ابن قیم رحمه الله، فصلی را در مورد همین موضوع در کتاب {زاد المعاد} ذکر نموده است و در آنجا آورده که پیامبر [صلی الله علیه وسلم] گاهی اوقات بر بستر می خوابیدند، گاهی بر روی زیر اندازی از پوست حیوان خواب می شدند، گاهی اوقات بر بوریا (نوع فرش مخصوص است که از شاخه

های درخت خرما و گیاه لوخ و امثال آن ساخته می‌شده و مورد استفاده قرار می‌گرفت) خواب می‌شدند و بعضی اوقات بر روی پارچه عادی می‌خوابیدند - و بر تخت، گاهی خواب می‌شدند تخت‌هاییکه از شاخه‌های درخت خرما می‌بافتند، و بر روی زمین لغ گاهی خواب می‌شدند. از این دانسته شد که پیامبر ﷺ بعضی اوقات بر بالای بوريا خواب می‌شدند زمانیکه خواب شود انسان بعضی اوقات بر بالای بوريا و قصد اقتدا به پیامبر [صلی الله علیه وسلم] را داشته باشد امید ثواب برای او میباشد.^۲

۱۷- تا حد توان از خواب شدن تنها در حویلی که کسی در آن نباشد

پرهیز شود.

"عَنْ ابْنِ عُمَرَ، «أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نَهَى عَنِ الْوَحْدَةِ، أَنْ يَبْتَئِ الرَّجُلُ وَحْدَهُ أَوْ يُسَافِرَ وَحْدَهُ»^۳ امام احمد در مسند خود به روایت ابن عمر [رضی الله عنه] از رسول الله [صلی الله علیه وسلم] روایت نموده که ایشان از شب گزراندن تنها و سفر نمودن تنها نهی کردند - این حدیث در فیض القدير چنین توضیح گردیده است. (نهی شده از اینکه مرد یا زن شب سپری کنند در دار و حویلی که در آن کسی نباشد).^۴

^۱ زاد المعاد ج ۱ ص ۱۵۵

^۲ اللجنة الدائمة عنوان خواب پیامبر ﷺ بر بوريا جزء ۴ ص ۳۸۶ شماره ۵۴۸۸

^۳ مسند احمد شماره حدیث ۵۶۵۰ السلسلة الصحيحة رقم ۶۰

^۴ فیض القدير باب المناهی ج ۶ ص ۳۲۶

۱۸- رسول الله ﷺ از خواب شدن روی سطح که مانع از سقوط نداشته باشد منع نمودند.

عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ عَلِيٍّ - يَعْنِي ابْنَ شَيْبَانَ - عَنْ أَبِيهِ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) « مَنْ بَاتَ عَلَى ظَهْرِ بَيْتٍ لَيْسَ لَهُ حِجَارٌ فَقَدْ بَرَّتْ مِنْهُ الذَّمَّةُ »^۱

(عبدالرحمن پسر علی پسر شیبان از پدرش روایت نموده که رسول الله [صلی الله علیه وسلم] فرمودند: کسیکه در پشت خانه ای بخوابد که به اطراف آن مانع از سقوط نباشد پس به درستی که دور ساخته عصمت را از نفس خود و امان از وی برائت جسته) بسا اوقات منقلب می شود. از سطح و بلندی سقوط می کند و خود را بدست خود به هلاکت می رساند همچنان از خواب شدن بهر جائیکه چنین خطری متصور باشد پرهیزد و در اینگونه خواب ثواب هم برای شخص نمی باشد زیرا مخالفت از دستور رسول الله صلی الله علیه وسلم صورت گرفته است.

۱۹- دعای مأثوریکه در اولین ورود بر زوجه خوانده شود

سنت است که مرد در اولین مرتبه که بر زوجه خود داخل میشود شب باشد یا روز پیشانی آنرا بگیرد و این دعا را بخواند: (اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ خَيْرَهَا

^۱ سنن ابی داود شماره حدیث ۵۰۴۱ - صحیح الترغیب و الترهیب شماره حدیث ۳۰۷۶

وَحَيْرَ مَا جَبَلَتْهَا عَلَيْهِ، وَأَعُوذُ بِكَ مِنْ شَرِّهَا وَمِنْ شَرِّ مَا جَبَلَتْهَا عَلَيْهِ) ^۱ (یا الله من از تو میخواهم خیر این زن را و خیر آنچه آفریده ای وی را بر آن و من به تو پناه میبرم از شر آن و از شر آنچه آفریده ای وی را بر آن) اگر زوجه وی از این دعا مأثور رسول الله صلی الله علیه وسلم بیخبر بود برایش اطلاع دهد تا برانگیخته نشود.

۲۰- دعای پیش از همبستری

در فتاوی اللجنة الدائمة ذکر نموده: مستحب است برای زوج و زوجه اینکه این دعاء را در وقت اراده جماع بخوانند: ^۲ (بِسْمِ اللَّهِ، اللَّهُمَّ جَنِّبْنَا الشَّيْطَانَ، وَجَنِّبِ الشَّيْطَانَ مَا رَزَقْتَنَا) (بنام الله، یا الله دور ساز شیطان را از ما و دور ساز شیطان را از آنچه برای ما نصیب و مقدر نمودی) با خواندن این دعا هرگاه الله متعال فرزندی به ایشان دهد ابداً شیطان آنرا ضرر نرساند ^۳

۲۱- ارشاد رسول الله ﷺ برای شخص جنب که اراده خواب را

داشته باشد بر گرفتن وضوء

عن ابن عمر أن عُمَرَ بْنَ الْخَطَّابِ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - : سَأَلَ رَسُولَ اللَّهِ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - : أَيْرُقَدْ أَحَدُنَا وَهُوَ جُنُبٌ؟ قَالَ: «نَعَمْ إِذَا تَوَضَّأَ أَحَدُكُمْ

^۱ سنن ابی داود رقم ۲۱۶۰، صحیح ابی داود شماره حدیث ۱۸۷۶

^۲ ۱ فتاوی اللجنة الدائمة للبحوث العلمیة و الافاء رقم ۳۳۷۷

^۳ صحیح البخاری رقم ۶۳۸۸

فَلْيَرَقُدْ وَهُوَ جُنْبٌ»^۱ (عمر پسر خطاب - رضی الله عنه - از رسول الله ﷺ پرسید: آیا در حالت جنابت، می توانیم بخوابیم؟ آنحضرت ﷺ فرمود: «بلی، اگر وضو بگیرد، می توانید بخوابید».)

۲۲- ترغیب وتشویق رسول الله ﷺ امت را در خواب شدن بر وضوء

۱- عن البراء ابن عازب قال قال النبی صلی الله علیه وسلم اذا اتیت مضجعک فتوضا وضوء ک للصلاة ..^۲

(ازبراء پسر عازب روایت است که رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمودند: زمانی که اراده رفتن به خوابگاه را نمودی وضوء بگیر مثل وضوء نماز)

۲- عن معاذ بن جبل: عن النبی صلی الله علیه وسلم قال " ما من مسلم یبیت علی ذکر طاهرا فیتعار (معناه یتستقیظ من النوم) من اللیل فیسأل الله خیرا من الدنیا والآخرة إلا أعطاه إیاه " ^۳

(معاذ پسر جبل {رضی الله عنه} از پیامبر ﷺ روایت میکند که رسول الله ﷺ فرمودند: نیست هیچ مسلمانی که خواب شود در شب بر ذکری

^۱ بخاری: رقم ۲۸۷

^۲ صحیح البخاری رقم ۲۴۷

^۳ السلسلة الصحيحة شماره حدیث ۳۲۸۸، سنن ابی داود شماره حدیث ۵۰۴۲

{از اذکار نقل شده از پیامبر {صلی الله علیه وسلم} در حالیکه پاک باشد. «با وضو خواب شود» سپس در شب بیدار شود و از الله متعال سوال نماید خیر دنیا و آخرت را مگر اینکه الله متعال آنرا برایش عنایت می فرماید).

۳- عن ابن عمر رضی الله عنهما قال قال رسول الله صلی الله علیه وسلم : من بات طاهرا بات فی شعاره ملک فلا یستیقظ إلا قال الملك اللهم اغفر لعبدک فلان فإنه بات طاهرا^۱ (از عبد الله پسر عمر {رضی الله عنهما} روایت است که رسول الله ﷺ فرمودند: کسیکه شب را سپری نماید در حالیکه پاک باشد- در جامه و لباس که متصل به بدن او باشد فرشته شب می گذراند این شخص از خواب بیدار نمی گردد مگر اینکه ملک برایش دعا میکند و می گوید: یا الله عفو کن و در گذر از بنده خود فلان، زیرا که گزرانده شب را در حالیکه پاک بوده است) طهارت در وقت خواب به دو دسته تقسیم می شود، طهارت ظاهر که معروف است و طهارت باطن و این به توبه حاصل می شود. در جریان شب اگر برای قضای حاجت از خواب برخاست شستن چهره و دستها کفایت میکند.

^۱ صحیح الترغیب والترهیب ج ۱ ص ۱۴۵ رقم ۵۹۷

عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ: «أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَامَ مِنَ اللَّيْلِ، فَقَضَى حَاجَتَهُ، ثُمَّ غَسَلَ وَجْهَهُ وَيَدَيْهِ، ثُمَّ نَامَ»^۱ (از عبدالله پسر عباس [رضی الله عنهما] روایت است که رسول الله [صلی الله علیه وسلم] شب بر خاستند، قضاء حاجت نمودند، (ومراد به قضاء حاجت شکستن وضوء است از عبارت حدیث صحیح ابن ماجه به صراحت دانسته میشود که مراد به قضاء حاجت جنابت نیست)^۲. وبعدها آن چهره و هر دو دست خود را شستند سپس خواب شدند)

۲۳- نامشروع بودن اخراج زوجه از خانه.

در صورتیکه خانم خود را تادیب میکند نسبت به نشوزت و ناسازگاری، یا بخاطر تقصیر در حجاب و.... از وی جدا نشود. مگر در بستر خواب - عَنْ حَكِيمِ بْنِ مُعَاوِيَةَ عَنْ أَبِيهِ، أَنَّ رَجُلًا سَأَلَ النَّبِيَّ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - : مَا حَقُّ الْمَرْأَةِ عَلَى الزَّوْجِ؟ قَالَ: "أَنْ يُطْعِمَهَا إِذَا طَعِمَ، وَأَنْ يَكْسُوَهَا إِذَا اكْتَسَى، وَلَا يَضْرِبَ الْوَجْهَ، وَلَا يُقَبِّحَ، وَلَا يَهْجُرَ إِلَّا فِي الْبَيْتِ."^۳

(حکیم پسر معاویه از پدرش روایت میکند: که مردی از رسول الله

[صلی الله علیه وسلم] پرسان نمود که حق زن بر شوهر چیست؟ پیامبر ﷺ

^۱ رواه مسلم رقم ۳۰۴

^۲ صحیح ابن ماجه، رقم ۴۱۰ و صحیح ابن حبان رقم ۲۶۳۶

^۳ سنن ابن ماجه ج ۳ ص ۵۷ رقم ۱۸۵۰ صحیح ابن حبان رقم ۴۱۷۵ المستدرک رقم ۲۷۶۴، الجامع الصغیر و زیاده شماره

فرمودند: که طعام بدهد زمانیکه طعام خورد و لباس بپوشاند زمانیکه لباس گرفت برای پوشیدن، زشت گویی نکند. (نگوید قبح الله و جهک) و آنرا ترک نکند مگر در خانه) یعنی به خانه ای دیگری نرود و آنرا از خانه اخراج نکند. تنها جهت اصلاح برای مدتی (حد اکثر یکماه) در خوابگاه از وی می تواند جدا شود، یا اینکه در یک بستر با وی باشد همراه آن سخن نزنند و همبستری نکند تا که به طاعت الله و فرمان برداری مشروع شوهرش باز گردد.^۱

۲۴- وجوب عدالت بین زنان در گزراندن شب میان آنها

از آنجائیکه شوهر مکلف به پرداخت حقوق مالی زن که عبارت از مهر، نفقه، و آماده ساختن مسکن میباشد، همانطور بر شوهر واجب است تا حقوق غیرمالی زن که عبارت از برخوردنیک، پرهیز از ضرر رساندن به آن و عدالت بین زنان را در صورتیکه از یکی بیشتر باشند مراعات کند.

عن ابی هریره عن النبی صلی الله علیه وسلم قال اذا كانت عند الرجل امراتان فلم يعدل بينهما جاء يوم القيامة وشقه ساقط.^۲ (از ابی هریره روایت است که رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمودند: هرگاه نزد مردی (در ازدواج او) دو زن قرار داشت و بین ایشان عدالت ننمود حشر می شود روز قیامت در حالیکه بخشی از وجودش ساقط میباشد) پیامبر صلی الله علیه وسلم در گزراندن شب بین

۱ فتاوی و استشارات الاسلام اليوم جزء ۱۱ ص ۲۷۲، فتاوی المرأة المسلمة جز ۳ ص ۵، الفقه السلاوی و ادلته جزء ۹ ص ۳۱۰،

آرشیف ملتقی اهل الحديث عنوان هجر المرأة جزء ۴۸ ص ۱۴۳

^۲ صحيح الترغيب والترهيب رقم ۱۹۴۹، سنن الترمذی شماره حدیث ۱۱۴۱

همسران خود نوبت قرار دادند. بناءً روانیست برای مردی که دو خانم داشته باشد نزد یکی از خانم های خود دوشب و نزد خانم دیگرش یک شب سپری نماید مگر به رضایت آن، شیخ الاسلام ابن تیمیه رحمه الله میگوید: زمانی که مرد نزد یک خانم دوشب یاسه شب سپری نمود باید نزد خانم دیگر خود به همان اندازه شب بگذراند و یکی را نسبت به دیگری برتری ندهد.^۱

۲۵- دستور رسول الله ﷺ به خاموش نمودن آتش، چراغ، بستان

دروازه ها، سرپوش گذاشتن بر طعام و آب پیش از خواب شدن

عَنْ سَالِمٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: لَا تَرْمُوا النَّارَ فِي بُيُوتِكُمْ حِينَ تَنَامُونَ.^۲

(سالم از پدرش روایت میکند که رسول الله ﷺ فرمودند: ترک نکنید و باقی نگذارید، آتش را در خانه های تان زمانی که می خوابید).

امام نووی {رحمه الله} در شرح این حدیث میگوید: این عام است شامل میشود در این، آتش چراغ و غیر آن اما قنادیل که به مساجد و غیر آن میباشد. اگر خوف حریق شدن میرفت خاموش شود. اگر خوف حریق نبود چنانچه غالب همین است باکی به روشن ماندن آن نیست، زیرا که علت متفی

^۱ مجموع الفتاوی ۳۲/۲۶۹

^۲ رواه البخاری ج ۸ ص ۸۰ رقم ۲۹۳۶ رواه مسلم ج ۳ ص ۱۵۹۶ رقم ۲۰۱۵

است. و پیامبر {صلی الله علیه وسلم} این کلام را در حدیث دیگر معلول به علت نمودند. زمانیکه علت بر طرف گردد. منعی باقی نمی ماند^۱

عَنْ جَابِرٍ [رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ] عَنِ النَّبِيِّ [صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ] قَالَ: «إِذَا اسْتَجَنَحَ اللَّيْلُ - أَوْ قَالَ: جُنَحَ اللَّيْلُ - فَكُفُّوا صَبِيَانَكُمْ، فَإِنَّ الشَّيَاطِينَ تَنْتَشِرُ حِينَئِذٍ، فَإِذَا ذَهَبَ سَاعَةٌ مِنَ الْعِشَاءِ فَخَلُّوهُمْ، وَأَعْلِقْ بِأَبْكَ وَادْكُرِ اسْمَ اللَّهِ، وَأَطْفِئْ مِصْبَاحَكَ وَادْكُرِ اسْمَ اللَّهِ، وَأَوْكِ سِقَاءَكَ وَادْكُرِ اسْمَ اللَّهِ، وَخَمِّرْ إِنَاءَكَ وَادْكُرِ اسْمَ اللَّهِ وَلَوْ تَعَرَّضُ عَلَيْهِ شَيْئًا.»^۲

(جابر - رضی الله عنه - می گوید: نبی اکرم - صلی الله علیه وسلم - فرمود: «هنگامی که شب سایه افکند و هوا، تاریک شد، کودکانتان را نگذارید (که از خانه، بیرون بروند) زیرا در این وقت، شیاطین، پراکنده می شوند. ولی همینکه ساعتی از شب گذشت، آنها را آزاد بگذارید و در ادامه فرمودند:

۱- در خانه ای خود را ببند و بسم الله بگو.

۲- چراغت را خاموش کن و بسم الله بگو.

۳- دهانه مشک خود را ببند و بسم الله بگو.

^۱ شرح مسلم جزء ۱۳ ص ۱۸۷

^۲ رواه البخاری ج ۴ ص ۱۲۳ رقم ۳۲۸۰

۴- ظرف خود را پوشان و بسم الله بگو اگر چه قطعه ای چوبی باشد که فقط بخشی از آن را بپوشاند)

روایت دیگری در صحیح البخاری آمده زمانیکه اراده خواب نمودید ظرف طعام و نوشیدنی خود را به پوشید.^۱ در عمل به ارشادات صحیح پیامبر ﷺ مصالح دینی و دنیوی افراد نهفته است، متأسفانه افراد زیادی از امت اسلامی هستند که با این ارشادات آشنا نیستند و خود راه آگاه نکردند. این موارد از سنت های ترک شده در خانه های مسلمانان است.

فوائد حدیث

- ۱- حاصل نمودن ثواب و پاداش در اجرای ارشادات رسول الله ﷺ
- ۲- حفاظت شخص از شیطان زیرا شیطان دروازه که بسته شده باشد و نام الله گفته شده باشد باز کرده نمی تواند -چنانچه در صحیح مسلم رقم ۲۰۱۲ ذکر گردیده است.
- ۳- حفاظت از وباء
- ۴- حفاظت از نجاسات.
- ۵- حفاظت از حشرات و هوام که بسا اوقات در طعام و آب واقع میشوند و شخص غافل است استفاده میکند و متضرر میشود.

^۱ صحیح البخاری شماره حدیث ۵۶۲۴

۲۶- حکم برهنه خواب شدن

در فتاوی الاسلام سوال وجواب چنین آمده است: پوشیدن عورت در تمام حالات واجب است مگر در وقت حاجت مانند: حالت غسل، جماع، قضاء حاجت و مانند آن اما بدون حاجت واجب است پوشیدن عورت حتی اگر در حضورش کسی نباشد چنانچه پیامبر [صلی الله علیه وسلم] فرمودند: (پس الله سزاوار است که از آن حیاء شود).^۱ بناءً جائز نیست خواب شدن بدون لباسی که عورت را بپوشاند فرق نمی کند همراه همسر باشد یا تنها - کشف عورت به وقت حاجت رواست.^۲ مرد وزن مسلمان به این موضوع دقت لازم نمایند، برای یک زن مسلمان جائز نیست که غیر از چهره و اطراف خود مانند: سر، گردن، ساق و بازو را برای محارم آشکار کند ولی سینه، پشت و ران نه برای زن رواست که نزد محارم خود آشکار کند و نه هم برای محارم زن رواست که به آنها نگاه کند در بعضی از خانه های مسلمانها به این قضیه کمتر توجه میشود خصوصاً وقت خواب شدن، واجب است که بناء خانه های مسلمانها بر پوشش، حیاء و حشمت باشد.

۱ سنن ترمذی شماره حدیث ۲۷۶۹، صحیح ابن ماجه شماره حدیث ۱۵۵۹

۲ فتاوی الاسلام سوال و جواب عنوان النوم عاریاً رقم ۲۱۳۸۸

۲۷- نهی نمودن رسول الله ﷺ از خواب شدن روی شکم و چهره

عن طَهْفَةَ الْغَفَارِيِّ عَنْ أَبِيهِ، قَالَ: أَصَابَنِي رَسُولُ اللَّهِ ﷺ نَائِمًا فِي الْمَسْجِدِ عَلَى بَطْنِي، فَكَضَبَنِي بِرِجْلِهِ، وَقَالَ: "مَا لَكَ وَلِهَذَا النَّوْمُ! هَذِهِ نَوْمَةٌ يَكْرَهُهَا اللَّهُ" أَوْ "يَغْضُهَا اللَّهُ"^۱

(طهفه الغفاری از پدر خود روایت میکند که گفت: رسید نزد من

پیامبر ﷺ درحالی که من بر شکم و روی خود خوابیده بودم سپس زدند من را به پای خود و گفتند: چیست ترا «چرا اینگونه خواب شدی؟» این خوابیست که الله متعال زشت میداند یا اینکه سبب خشم الله متعال میشود)^۲ در روایت دیگر آمده این حالت وهیئت اهل جهنم است. همچنان خواب شدن بر پهلوی چپ نیز مکروه است مگر در صورت داشتن عذر.^۳

ضررهای جسمی خواب شدن روی شکم

تحقیقات و پژوهش های علمی اکنون ثابت نموده است که خوابیدن روی شکم بسیار خطرناک میباشد، از جمله آنها تشکیل سنگ کلیه است همچنان با خوابیدن روی شکم، عضلات شکم به تدریج ضعیف شده کمر، گردن و ستون فقرات دچار آسیب میشود.

۱ صحیح ابن ماجه شماره حدیث ۳۰۰۰

۲ صحیح ابن ماجه شماره حدیث ۳۰۰۱

۳ فتاوی شبکه الاسلامیه شماره فتوی ۵۵۶۵

۲۸- حکم قرار دادن پاها به طرف قبله در اثنای خواب

در فتاوی الشبکه الاسلامیه سوال میشود که آیا جائز است خواب شدن بر تخت در حالیکه پاهای انسان به طرف قبله باشد؟

جواب... اگر خواب شد بر تختی در حالیکه پاها یش به طرف قبله باشد منعی در آن نیست چنانچه امام مالک و امام ابوحنیفه [رحمهما الله] برای شخص عاجز نماز خواندن را به این نحو، مشروع دانسته اند آنچه نهی شده پشت گردانیدن و روی گردانیدن به طرف قبله در وقت قضاء حاجت {بول و غائط} ^۱ است - پایان نقل - بخاطر حرمت کعبه معظمه در حالات اختیاری از قرار دادن پاها به طرف قبله پرهیز شود بهتر است.

۲۹- ارشاد رسول الله ﷺ در خواب شدن بر پهلوی راست

عَنِ الْبَرَاءِ بْنِ عَازِبٍ [رضی الله عنه] قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ [صلی الله علیه وسلم] إِذَا أَوَى إِلَى فِرَاشِهِ نَامَ عَلَى شِقِّهِ الْأَيْمَنِ الْحَدِيث. ^۲

(براء بن عازب [رضی الله عنه] می گوید: هنگامی که رسول الله ﷺ به رختخواب می رفت، به پهلوی راست می خوابید) و در صحیح مسلم ذکر شده است که پیامبر [صلی الله علیه وسلم] امت را به خواب شدن بر پهلوی راست امر نمودند و دستور دادند. ^۳

^۱ فتاوی الشبکه الاسلامیه شماره فتوی ۱۷۲۸۱

^۲ صحیح البخاری رقم ۶۳۱۵

^۳ صحیح المسلم شماره ۲۷۱۴

۳۰- مشروع بودن خواب بر پشت

بعد از اینکه شخص بر پهلوی راست مطابق روش پیامبر ﷺ سر خود را گذاشت برایش جائز است که بر پشت هم خود را قرار دهد و بخوابد. امام نووی «رحمه الله» می گوید: احادیث نهی از خواب شدن بر پشت در حالیکه قرار دهنده باشد یکی از پاهای خود را بر بالای دیگر، محمول بر حالت آشکار شدن عورت است. امام بخاری و امام مسلم در صحیحین خود روایت می کنند که رسول الله [صلی الله علیه وسلم] در مسجد بر پشت خوابیدند در حالیکه قرارداده بودند یکی از پاهای خود را بر بالای پای دیگر.^۱

بناءً خواب شدن بر پشت مشروع می باشد.

فصل سوم

در این مبحث سوره ها، آیات و اذکاری که رسول الله صلی الله علیه وسلم پیش از خواب می خواندند که عدد آن از ۲۰ مورد بیشتر است ذکر شده است و همچنین انواع خواب دیدن ها و احکام مربوط به آنها و ارشادات پیامبر ﷺ برای کسانی که خواب وحشتناک می بینند و بیان اینکه خوابهای غیر از انبیاء

^۱ صحیح البخاری رقم ۴۷۵/صحیح مسلم رقم ۲۱۰۰/فتاوی الشبکه الاسلامیه رقم ۴۱۷۱۲ جزء ۶ ص ۱۳۴۸

عليهم الصلاة والسلام مصدر تشريع نیست؛ و ذکر جزای کسیکه در دیدن خواب دروغ می گوید.

تلاوت واذکار پیش از خواب

۱- رسول الله ﷺ مسبحات را پیش از خواب می خواندند.

عن عرياض بن سارية أنه حدثه أن النبي صلى الله عليه وسلم كان يقرأ المسبحات قبل أن يرقد ويقول إن فيهن آية خير من ألف آية.^۱

(از عریاض پسر ساریه روایت است که رسول الله [صلی الله علیه وسلم] میخواندند مسبحات را پیش از خواب (مسبحات سوره های که به سبحان، تسبیح، سبح، آغاز شود و عبارت اند از سوره های الاسراء، الحديد، الحشر، الصف، الجمعة، التغابن، الاعلى، هفت سوره میباشند) این سوره ها را پیش از خواب شدن می خواندند و می فرمودند: در اینها آیه ای است بهتر از هزار آیه)

۲- خواندن رسول الله ﷺ پیش از خواب سوره های بنی اسرائیل (الاسراء) و زمر را.

عن ام المؤمنين عائشة رضي الله عنها كان النبي ﷺ لا ينام على فراشه حتى يقرأ بنى إسرائيل والزمر.^۲

^۱ سنن ترمذی ج ۶ ص ۴۲۱ رقم ۲۹۲۱ و صحیح الترمذی شماره حدیث ۲۷۱۲

^۲ صحیح سنن الترمذی للکلبانی ج ۶ ص ۴۲۰ رقم ۲۹۲۰

(از مادر مؤمنان عائشه [رضی الله عنها] روایت است که پیامبر ﷺ بر بستر خود خواب نمی شدند تا وقتی که سوره بنی اسرائیل و سوره زمر را می خواندند)

۳- خواندن رسول الله ﷺ پیش از خواب سوره های سجده و ملک را

عن جابر [رضی الله عنه] قال كان النبي [صلى الله عليه وسلم] لا ينام حتى يقرأ ألم تنزيل و تبارك الذي بيده الملك.^۱
(از جابر [رضی الله عنه] روایت است که رسول الله [صلى الله عليه وسلم] خواب نمی شدند تا وقتی که (ألم تنزيل سجده)، و (تبارك الذي بيده الملك) (سوره های سجده و ملک) را می خواندند)

۴- ترغیب رسول الله ﷺ در مورد خواندن دو آیه آخر سوره بقره در شب

عَنْ أَبِي مَسْعُودٍ الْبَدْرِيِّ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ - ﷺ -: «الْآيَتَانِ مِنَ آخِرِ سُورَةِ الْبَقَرَةِ مَنْ قَرَأَهُمَا فِي لَيْلَةٍ كَفَّتَاهُ».^۲
(ابو مسعود بدری - رضی الله عنه - می گوید: رسول الله ﷺ فرمود: «هر کس، دو آیه آخر سوره بقره را در شب بخواند، او را کفایت می کند»). امام

^۱ السلسلة الصحيحة ج ۲ ص ۸۴ رقم ۵۸۵

^۲ رواه البخاری ج ۵ ص ۸۴ رقم ۴۰۰۸

نووی [رحمه الله] در این مورد میگوید: خواندن این دو آیه ممکن از قیام شب کفایت کند، یا در دفع شیطان، یا از دور ساختن آفات کفایت کننده است یا از همگی^۱ والله اعلم.

فضیلت این دو آیه در حدیث صحیح

عَنْ أَبِي ذَرٍّ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «أُعْطِيَتْ خَوَاتِيمُ سُورَةِ الْبَقَرَةِ مِنْ كَنْزٍ تَحْتَ الْعَرْشِ، وَلَمْ يُعْطَهُنَّ نَبِيٌّ قَبْلِي»^۲

(از ابی ذر {رضی الله عنه} روایت است که گفت: رسول الله ﷺ

فرمودند: داده شد برای من خواتیم سوره بقره از گنجی زیر عرش وداده نشد

[این آیات اخیر سوره بقره] برای هیچ پیامبری پیش از من)

عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ، قَالَ: بَيْنَمَا جِبْرِيلُ قَاعِدٌ عِنْدَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، سَمِعَ نَقِيضًا مِنْ فَوْقِهِ، فَرَفَعَ رَأْسَهُ، فَقَالَ: " هَذَا بَابٌ مِنَ السَّمَاءِ فَتُحِ الْيَوْمَ لَمْ يُفْتَحْ قَطُّ إِلَّا الْيَوْمَ، فَنَزَلَ مِنْهُ مَلَكٌ، فَقَالَ: هَذَا مَلَكٌ نَزَلَ إِلَى الْأَرْضِ لَمْ يَنْزِلْ قَطُّ إِلَّا الْيَوْمَ، فَسَلَّمَ، وَقَالَ: أَبَشِّرْ بُنُورَيْنِ أَوْتِيَهُمَا لَمْ يُؤْتِيَهُمَا نَبِيٌّ قَبْلَكَ: فَاتِحَةُ الْكِتَابِ، وَخَوَاتِيمُ سُورَةِ الْبَقَرَةِ، لَنْ تَقْرَأَ بِحَرْفٍ مِنْهُمَا إِلَّا أُعْطِيَتْهُ"^۳

^۱ شرح النووی علی مسلم جزء ۶ ص ۹۱

^۲ رواه احمد ج ۳۵ ص ۴۴۶ رقم ۲۱۵۶۴ السلسلة الصحيحة رقم ۱۴۸۲

^۳ رواه مسلم ج ۱ ص ۵۵۴ رقم ۸۰۶ سنن نسائی رقم ۹۱۲

(ابن عباس {رضی الله عنه} میگوید: جبرائیل علیه السلام نزد پیامبر صلی الله علیه وسلم نشسته بود آواز شدیدی را شنید از جهت آسمان، سر خود را بلند نمود و گفت: این دروازه ایست از آسمان باز شده امروز که غیر از امروز هرگز بازنگردیده است. فرود آمد از آن ملکی پس گفت: این ملکی است که فرود آمد بسوی زمین، جز از امروز هرگز فرود نیا مده است آن ملک بر پیامبر صلی الله علیه وسلم سلام داد و گفت: مژده باد و خوشحال باش ای پیامبر به دو نوری که برای تو داده شده و برای هیچ یک از پیامبران پیش از تو داده نشده است.

این دو نور سورة فاتحه و خواتیم سورة بقره میباشد. هرگز نمی خوانی تو «و امت تو» حرفی از این دو، مگر اینکه داده میشود (آنچه دربر گیرنده است جملات پر محتوای اینها) برای تو «و امت تو» امام قرطبی رحمه الله میگوید: جبرائیل علیه السلام اول سورة فاتحه را به مکه نازل کرد بعد، این ملک ثواب آنرا فرود آورد. والله اعلم

دو آیه اخیر سورة بقره

{ أَمَّنَ الرَّسُولُ بِمَا أُنْزِلَ إِلَيْهِ مِنْ رَبِّهِ وَالْمُؤْمِنُونَ كُلٌّ آمَنَ بِاللَّهِ وَمَلَائِكَتِهِ وَكُتُبِهِ وَرُسُلِهِ لَا نُفَرِّقُ بَيْنَ أَحَدٍ مِنْ رُسُلِهِ وَقَالُوا سَمِعْنَا وَأَطَعْنَا غُفْرَانَكَ رَبَّنَا وَإِلَيْكَ الْمَصِيرُ [۲۸۵] لَا يُكَلِّفُ اللَّهُ نَفْسًا إِلَّا وُسْعَهَا لَهَا مَا كَسَبَتْ وَعَلَيْهَا مَا اكْتَسَبَتْ رَبَّنَا لَا تُؤَاخِذْنَا إِنْ نَسِينَا أَوْ أَخْطَأْنَا رَبَّنَا وَلَا تَحْمِلْ عَلَيْنَا إِصْرًا كَمَا حَمَلْتَهُ عَلَى الَّذِينَ مِنْ

قَبِلْنَا رَبَّنَا وَلَا تُحَمِّلْنَا مَا لَا طَاقَةَ لَنَا بِهِ وَاعْفُ عَنَّا وَاعْفِرْ لَنَا وَارْحَمْنَا أَنْتَ مَوْلَانَا فَانصُرْنَا عَلَى الْقَوْمِ الْكَافِرِينَ:^۱ (فرستاده (الله متعال، محمد) معتقد است بدانچه از سوی پروردگارش بر او نازل شده است (و شکی در رسالت آسمانی خود ندارد) و مؤمنان (نیز) بدان باور دارند. همگی به الله متعال و فرشتگان او و کتابهای وی و پیغمبرانش ایمان داشته (و می گویند:) میان هیچ یک از پیغمبران او فرق نمی گذاریم (و سرچشمه رسالت ایشان را یکی می دانیم و بر همه ایمان داریم). و می گویند:) (اوامر و نواهی ربّانی را توسط محمد) شنیدیم و اطاعت کردیم. پروردگارا! آمرزش تو را خواهیم، و بازگشت به سوی تو است الله متعال به هیچ کس جز به اندازه توانایی اش تکلیف نمی کند (و هیچ گاه بالاتر از میزان قدرت شخص از او وظائف و تکالیف نمی خواهد. انسان) هر کار (نیکی که) انجام دهد برای خود انجام داده و هر کار (بدی که) بکند به زیان خود کرده است.

پروردگارا! اگر ما فراموش کردیم یا به خطا رفتیم، ما را (بدان) مگیر (و مورد مؤاخذه و پرس و جو قرار مده)، پروردگارا! بار سنگین (تکالیف دشوار) را بر (دوش) ما مگذار آن چنان که (به خاطر گناه و طغیان) بر (دوش) کسانی که پیش از ما بودند گذاشتی. پروردگارا! آنچه را که یارای آن را نداریم بر ما بار مکن (و ما را به بلاها و محنتها گرفتار مساز) و از ما درگذر و

^۱ سوره بقره آیات ۱۲۸۵ الی ۲۸۶

قلم عفو بر گناهانمان کش) و ما را ببخشای و به ما رحم فرمای . تو یاور و سرور مائی ، پس ما را بر جمعیت کافران پیروز گردان)

هدایات و فوائد آیات

- ۱- تقریر ارکان ایمان و ایمان به الله (به ربوبیت، الوهیت، اسماء و صفات آن) ایمان به فرشتگان الله ایمان به کتب و رسولان الله متعال .
- ۲- وجوب اطاعت الله متعال و پیامبرش صلی الله علیه وسلم و راضی بودن به آنچه الله متعال و رسول الله صلی الله علیه وسلم مشروع ساخته است .
- ۳- رفع حرج از این امت و بیان رحمت الله متعال بر اینکه مکلف نکرده بنده گان را مگر به اندازه توان ایشان و اینکه دین آسان میباشد.
- ۴- عدم مواخذه به سبب فراموشی و خطاء محمد صالح عثیمین. رحمه الله میگوید: حکمت از اینکه انسان فراموش کار است این میباشد: که انسان پی ببرد به عیب و قصور و ضعف خود و خود را همیشه محتاج الله متعال بداند.
- ۵- بنده از الله متعال پیوسته سوال عفو و مغفرت را نماید زیرا اگر گناهان او آمرزیده نشود سبب هلاکت وی میگردد.
- ۶- بنده از الله متعال سوال نماید که در آینده زندگی اش بر او رحم کند و پیامرزد طلب عفو از تقصیرات در طاعات، استغفار از فعل محرمات و رحمت در آنچه مستقبل انسان قرار دارد و آنرا توفیق دهد در آنچه خیر برای اوست.

۷- تعلیم این دعا واقتداء به پیامبر صلی الله علیه وسلم در کلمات وواژه‌های مطلوبه درشرع.

۸- توسل به الله متعال به نامها وصفات او، الله متعال در این آیات و آیات دیگر در قرآنکریم شیوه وطریقه دعا نمودن وتوسل جستن را برای بنده گان خود تعلیم داده است قرآنکریم کتاب دعا نیز میباشد. الله متعال روش دعا وتوسل را در کتاب خود از پیامبران علیهم السلام و صالحین به صراحت بیان نموده که ایشان در قبولیت دعای خود بنام ها وصفات الله متعال توسل می جستند.

۹- الله متعال تعلیم میدهد، تا بنده اش از او بخواهد ودعا کند در نصرت مؤمنین بر کافرین پس لازم است بر هر مرد وزن مسلمان تا از الله متعال بخواهد که امت اسلامی را در تمام عرصه ها به سلاح وشمشیر حجت و بیان بر قوم کافر نصرت دهد.

۱۰- ولاء وبراء

ولاء: عبارت از دوستی بالله متعال وپیامبرش ﷺ وهمسران ایشان مادران مؤمنین وهمه اصحاب ایشان رضی الله عنهم ودین اسلام وپیروانش، دعاء نصرت، طلب هدایت وتوفیق برای مسلمانان ومساعدت مالی به اندازه توان به ایشان می باشد.

براء: عبارت از بغض باطواغیت که غیر از الله متعال عبادت شود بیزاری از بت های معنوی مانند: هوا وخواهشات نفسانی وقوانین وضعی بشری که با دساتیر اسلام مخالف است وبت های مادی مثل: سنگ، چوب، درخت، و فلز و...

بغض بادشمنان رسول الله صلى الله عليه وسلم و دشمنان صحابه رضى الله عنهم و سائر كفار و ملل ایشان، این بود بعضی از فوائد این آیات، لازم است که خواننده بامفاهیم آنها آشنا شود.

۵- ثمرات خواندن آیه الكرسي به هنگام قرار گرفتن در بستر خواب

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: وَكَلَّنِي رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِحِفْظِ رَكَاهِ رَمَضَانَ، فَأَتَانِي آتٍ فَجَعَلَ يَحْتُو مِنْ الطَّعَامِ فَأَخَذْتُهُ، وَقُلْتُ: وَاللَّهِ لَأَرْفَعَنَّكَ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، قَالَ: إِنِّي مُحْتَاجٌ، وَعَلَى عِيَالٍ وَلِي حَاجَةٌ شَدِيدَةٌ، قَالَ: فَخَلَّيْتُ عَنْهُ، فَأَصْبَحْتُ، فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «يَا أَبَا هُرَيْرَةَ، مَا فَعَلَ أَسِيرُكَ الْبَارِحَةَ»، قَالَ: قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، شَكَأَ حَاجَةٌ شَدِيدَةٌ، وَعِيَالًا، فَرَحِمْتُهُ، فَخَلَّيْتُ سَبِيلَهُ، قَالَ: «أَمَّا إِنَّهُ قَدْ كَذَبَكَ، وَسَيَعُودُ»، فَعَرَفْتُ أَنَّهُ سَيَعُودُ، لِقَوْلِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِنَّهُ سَيَعُودُ، فَرَصَدْتُهُ، فَجَاءَ يَحْتُو مِنْ الطَّعَامِ، فَأَخَذْتُهُ، فَقُلْتُ: لَأَرْفَعَنَّكَ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، قَالَ: دَعْنِي فَإِنِّي مُحْتَاجٌ وَعَلَى عِيَالٍ، لَا أَعُودُ، فَرَحِمْتُهُ، فَخَلَّيْتُ سَبِيلَهُ، فَأَصْبَحْتُ، فَقَالَ لِي رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «يَا أَبَا هُرَيْرَةَ، مَا فَعَلَ أَسِيرُكَ»، قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، شَكَأَ حَاجَةٌ شَدِيدَةٌ، وَعِيَالًا، فَرَحِمْتُهُ، فَخَلَّيْتُ سَبِيلَهُ، قَالَ: «أَمَّا إِنَّهُ قَدْ كَذَبَكَ وَسَيَعُودُ»، فَرَصَدْتُهُ الثَّالِثَةَ، فَجَاءَ يَحْتُو مِنْ الطَّعَامِ، فَأَخَذْتُهُ، فَقُلْتُ: لَأَرْفَعَنَّكَ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ، وَهَذَا آخِرُ ثَلَاثِ مَرَّاتٍ، أَنْكَ تَزْعُمُ لَا تَعُودُ، ثُمَّ تَعُودُ قَالَ: دَعْنِي أَعْلَمُكَ كَلِمَاتٍ يَنْفَعُكَ اللَّهُ بِهَا، قُلْتُ: مَا هُوَ؟ قَالَ: إِذَا أَوَيْتَ إِلَى فِرَاشِكَ، فَاقْرَأْ آيَةَ الْكُرْسِيِّ: {اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الْحَيُّ الْقَيُّومُ} حَتَّى تَخْتِمَ الْآيَةَ،

فَأَنَّكَ لَنْ يَزَالَ عَلَيْكَ مِنَ اللَّهِ حَافِظٌ، وَلَا يَقْرَبَنَّكَ شَيْطَانٌ حَتَّى تُصْبِحَ، فَخَلَّيْتُ سَبِيلَهُ، فَأَصْبَحْتُ فَقَالَ لِي رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «مَا فَعَلَ أَسِيرُكَ الْبَارِحَةَ»، قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، زَعَمَ أَنَّهُ يُعَلِّمُنِي كَلِمَاتٍ يَنْفَعُنِي اللَّهُ بِهَا، فَخَلَّيْتُ سَبِيلَهُ، قَالَ: «مَا هِيَ»، قُلْتُ: قَالَ لِي: إِذَا أُوْتِيَ إِلَى فِرَاشِكَ فَاقْرَأْ آيَةَ الْكُرْسِيِّ مِنْ أَوَّلِهَا حَتَّى تَخْتِمَ الْآيَةَ: {اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الْحَيُّ الْقَيُّومُ} وَقَالَ لِي: لَنْ يَزَالَ عَلَيْكَ مِنَ اللَّهِ حَافِظٌ، وَلَا يَقْرَبَنَّكَ شَيْطَانٌ حَتَّى تُصْبِحَ - وَكَانُوا أَخْرَصَ شَيْءٍ عَلَى الْخَيْرِ - فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «أَمَّا إِنَّهُ قَدْ صَدَقَكَ وَهُوَ كَذُوبٌ، تَعْلَمُ مَنْ تُخَاطِبُ مِنْذُ ثَلَاثِ لَيَالٍ يَا أَبَا هُرَيْرَةَ»، قَالَ: لَا، قَالَ: «ذَاكَ شَيْطَانٌ»^۱

(ابوهريره - رضى الله عنه - مى گويد: رسول الله ﷺ حفاظت و نگهدارى زكات رمضان را به من سپرد. شخصى آمد و شروع به دزدیدن صدقات كرد. من او را دستگير نمودم و گفتم: به الله متعال سوگند، تو را نزد رسول الله - صلى الله عليه وسلم - خواهم برد. او گفت: من، فردى بسيار نيازمند و كثير العيال هستم. و نفقه آنان، برعهده من است. ابوهريره - رضى الله عنه - مى گويد: بعد از اين آه و فرياد، او را رها كردم. صبح، رسول ﷺ از من پرسيد: «دشمن، زندانى ات، با تو چه كار كرد؟» گفتم: يا رسول الله! او از نياز شديد و كثرت فرزندان، شكايه مى كرد. من بحال او ترحم نمودم او را رها كردم.

^۱ رواه البخارى ج ۳ ص ۱۰۱ رقم ۲۳۱۱

رسول الله ﷺ فرمود: «او به تو، دروغ گفته است. و دوباره، خواهد آمد». ابوهریره - رضی الله عنه - می گوید: چون رسول الله ﷺ فرموده بود: «دوباره، خواهد آمد»، به کمین او نشستیم. او بار دیگر، آمد و برای برداشتن صدقات مشغول شد. من او را دستگیر کردم و گفتم: این بار، حتماً تو را نزد رسول الله ﷺ خواهم برد. او گفت: مرا بگذار. زیرا من، فردی نیازمند و عیال وارم و مسئولیت آنها به عهدۀ من است. دوباره نمی آیم. ابوهریره - رضی الله عنه - می گوید: من، دوباره بحال او ترحم نمودم و او را رها کردم. صبح، رسول الله ﷺ فرمود: «دیشب، زندانی ات، با تو چه کار کرد؟» عرض کردم: یا رسول الله! او از نیاز شدید و عیال وار بودن، می نالید. من هم به حال او ترحم نمودم و او را رها کردم. رسول الله - صلی الله علیه وسلم - فرمود: «این را بدان که او، به تو دروغ گفته است و دوباره، خواهد آمد». شب سوم نیز، به کمین او نشسته بودم که آمد و شروع به برداشتن صدقات کرد. من او را دستگیر نمودم و گفتم: این بار، حتماً تو را نزد رسول الله ﷺ خواهم برد. سومین بار است که قول می دهی، برنگردی اما دوباره برمی گردی. او گفت: مرا رها کن. کلماتی به تو خواهم آموخت که الله متعال، آنها را برایت مفید خواهد نمود. گفتم: آن کلمات، چه هستند؟ او گفت: اگر هنگام خوابیدن، آیت الکرسی را بخوانی، تمام شب، درحفاظت و حمایت الله متعال قرار می گیری و تا صبح، شیطان نزد تو نخواهد آمد. من او را رها کردم. صبح، رسول الله ﷺ

پرسید: «دیشب، زندانی ات، با تو چه کار کرد؟» عرض کردم: کلماتی را به من نشان داد که به اعتقاد او، برایم مفید خواهند بود. لذا من او را رها کردم.

رسول الله - صلی الله علیه وسلم - فرمود: «آن کلمات، چه هستند؟»

عرض کردم: یا رسول الله! به من گفت: اگر هنگام خوابیدن، آیت الکرسی را بخوانی، از جانب الله حفاظت می شوی و شیطان به تو نزدیک نمی شود گفتنی است که یاران رسول الله - صلی الله علیه وسلم - برای انجام اعمال نیک، علاقه فراوانی داشتند. رسول الله - صلی الله علیه وسلم - فرمود: «در عین حال که شخصی بسیار دروغگو است، اما به تو راست گفته است». و خطاب به من، افزود: «هیچ می دانی که در این سه شب، مخاطب تو چه کسی بوده است؟»

عرض کردم: خیر. رسول الله - صلی الله علیه وسلم - فرمود: «شیطان بوده است»

آیه الکرسی

اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الْحَيُّ الْقَيُّومُ لَا تَأْخُذُهُ سِنَّةٌ وَلَا نَوْمٌ لَهُ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ مَنْ ذَا الَّذِي يَشْفَعُ عِنْدَهُ إِلَّا بِإِذْنِهِ يَعْلَمُ مَا بَيْنَ أَيْدِيهِمْ وَمَا خَلْفَهُمْ وَلَا يُحِيطُونَ بِشَيْءٍ مِنْ عِلْمِهِ إِلَّا بِمَا شَاءَ وَسِعَ كُرْسِيُّهُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ وَلَا يَئُودُهُ حِفْظُهُمَا وَهُوَ الْعَلِيُّ الْعَظِيمُ^۱

(هیچ معبودی نیست جز الله یگانه، زنده [و] تدبیر کننده [هستی] است. هیچگاه خواب سبک و سنگینی او را فرامی گیرد (و لحظه ای از تدبیر جهان هستی، غافل نمی ماند). آنچه در آسمانها و آنچه در زمین است، از آن اوست.

^۱ سوره مبارکه بقره آیه ۲۵۵

چه کسی است که بدون حکم او در پیشگاهش شفاعت کند؟ گذشته و [حال و] آینده آنان را می داند و به چیزی از علم او جز به آنچه خود خواسته است، احاطه نمی یابند. کرسی او آسمانها و زمین را فرا گرفته است و حفظ آن دو بر او گران نیست و او بلند مرتبه بزرگ [قدر] است)

فواید

- ۱- اثبات این پنج اسم برای الله متعال، الله، الحی، القيوم، العلی، العظیم
- ۲- اثبات انفراد الله متعال به الوهیت و باطل ساختن روش و کیش مشرکین که به الله متعال شریک قرار دادند .
- ۳- اثبات قیومیت الله متعال که تدبیر کننده اوست و این وصف برای مخلوق نیست.
- ۴- الله بی نیاز است و هر چیز در پیدایش و بقای خود محتاج اوست .
- ۵- اثبات شفاعت به اجازه الله متعال.
- ۶- آسمانها و زمین ضرورت به حفظ دارند اگر حفاظت الله متعال نباشد از بین می روند.
- ۷- اثبات علو برای الله متعال به این معنی که الله فوق عرش است چنانچه کتاب، سنت و اجماع سلف صالح براینست بدون تشبیه، تعطیل و تکیف، تمثیل علم و قدرت او بهر جا است دو طائفه در این مورد منحرف شدند، کسانی که می گویند: که الله با ذات خود در هر جا از

زمین و آسمان است. این عقیده حلولیه جهمیه است این قول به کتاب سنت و اجماع باطل است.

عده میگویند: الله وصف نمی شود به علو و غیر آن، نه به طرف بالا، نه به پایین، نه به راست و نه هم به چپ نه متصل نه منفصل عالم و استدلال میکنند که در صورتیکه چنین صفت شود به الله متعال جسم ثابت میگردد.

در جواب باید گفت: که ازوی سوال شود: آیا الله سمیع و بصیر است؟ اگر گفت: نه (وهو السميع البصير) را رد کرد اگر گفت: هست، برایش گفته شود که دیدن و شنیدن از خصوصیات جسم است تو به الله جسم ثابت نمودی باید بگویند: الله سمیع و بصیر می باشد بدون تشبیه و بدون تعطیل عقیده اهل سنت اینست: هر اسم و صفتی که الله متعال بخود ثابت نمود یا پیامبر ﷺ به الله متعال ثابت نموده ثابت میکنند بدون تشبیه و بدون تعطیل نه الله متعال را به مخلوق تشبیه میکنند و نه هم صفات او را تعطیل می کنند.

هر دو گروه مشبه و معطله منحرف اند - جهت تحقیق بیشتر در مورد علو الله متعال کتابی بنام مختصر العلو للعلی العظیم از امام ذهبی با تحقیق آلبانی مطالعه شود.

۶- رسول الله ﷺ سوره های اخلاص، فلق و ناس را هنگامیکه در

بستر خواب خود قرار می گرفتند می خواندند.

عَنْ عَائِشَةَ [رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا] أَنَّ النَّبِيَّ [صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ] كَانَ إِذَا أَوَى إِلَى فِرَاشِهِ كُلِّ لَيْلَةٍ، جَمَعَ كَفَّيْهِ ثُمَّ نَفَثَ فِيهِمَا، فَقَرَأَ فِيهِمَا: {قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ} وَ

{ قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ الْفَلَقِ } وَ { قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ النَّاسِ } ثُمَّ يَمْسَحُ بِهِمَا مَا اسْتَطَاعَ مِنْ جَسَدِهِ، يَبْدَأُ بِهِمَا عَلَى رَأْسِهِ وَوَجْهِهِ، وَمَا أَقْبَلَ مِنْ جَسَدِهِ، يَفْعَلُ ذَلِكَ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ^۱.

(عایشه [رضی الله عنها] می گوید: نبی اکرم [صلی الله علیه وسلم] هر شب، هنگامی که به رختخواب می رفتند، کف دستهایشان را به هم نزدیک می کردند و سوره های اخلاص و فلق و ناس را می خواندند و در آنها می دمیدند. سپس از سر و صورت و قسمت جلوی بدنش شروع می نمودند و تا جایی که می توانستند مسح می کردند و این کار را سه بار، تکرار می نمودند). در فتاوی الشبکه الاسلامیه در توضیح این حدیث بیان میکند که این سه سوره را می خواندند سپس مسح می کردند، مرتبه دوم می خواندند، بعداً مسح می کردند و مرتبه سوم می خواندند و سپس مسح می کردند.^۲ صحیح اینست اول خوانده شود بعداً دمیده شود. در شرح سنن ابی داود عبدالمحسن العباد میگوید: احتمال دارد که دمیدن در دستها مکرر باشد هم پیش از خواندن و هم بعد از خواندن.^۳

والله اعلم

سوره اخلاص

^۱ صحیح البخاری ج ۶ ص ۱۹۰ رقم ۵۰۱۷

^۲ فتاوی الشبکه الاسلامیه شماره فتوی ۴۳۶۷۰

^۳ شرح سنن ابی داود عبدالمحسن العباد جزء ۲۹ ص ۳۱

قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ (۱) اللَّهُ الصَّمَدُ (۲) لَمْ يَلِدْ وَلَمْ يُولَدْ (۳) وَلَمْ يَكُنْ لَهُ كُفُوًا أَحَدٌ (۴) (بگو: الله متعال، یگانه و یکتا است. الله متعال بی نیاز است، و همه نیازمند، نه «فرزندی» زاده و نه زاده شده است و هیچ کس همانند و همتای او نبوده و نیست).

سوره فلق

قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ الْفَلَقِ (۱) مِنْ شَرِّ مَا خَلَقَ (۲) وَمِنْ شَرِّ غَاسِقٍ إِذَا وَقَبَ (۳) وَمِنْ شَرِّ النَّفَّاثَاتِ فِي الْعُقَدِ (۴) وَمِنْ شَرِّ حَاسِدٍ إِذَا حَسَدَ (۵)
(بگو: پناه می برم به پروردگار سپیده دم. از شر هر آنچه الله متعال آفریده است. و از شر شب بدان گاه که کاملاً فرا می رسد (و جهان را به زیر تاریکی خود می گیرد). و از شر کسانی که در گره ها می دمنند (و با نیرنگ سازی و حقه بازی خود، اراده ها، ایمانها، عقیده ها، محبتها، و پیوندها را سست می نمایند و فساد و تباهی می کنند). و از شر حسود بدان گاه که حسد می ورزد).

سوره ناس

قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ النَّاسِ (۱) مَلِكِ النَّاسِ (۲) إِلَهِ النَّاسِ (۳) مِنْ شَرِّ الْوَسْوَاسِ الْخَنَّاسِ (۴) الَّذِي يُوَسْوِسُ فِي صُدُورِ النَّاسِ (۵) مِنَ الْجِنَّةِ وَالنَّاسِ (۶)
(بگو: پناه می برم به پروردگار مردمان. به مالک و حاکم (واقعی) مردمان. به معبود (به حق) مردمان. از شر وسوسه گری که واپس می رود (اگر برای چیره شدن بر او، از الله متعال کمک بخواهی و خویشتن را در پناهش داری). وسوسه گری است که در سینه های مردمان به وسوسه می پردازد (و ایشان را

به سوی زشتی و گناه و ترک خوبیها و واجبات می خواند). از جنیان باشد یا از آدمیان.

۷- کسی که سوره اخلاص را در شب بخواند فضیلت و ثواب

خواندن مقدار ثلث قرآن کریم را حاصل میکند

عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنَّهُ قَالَ أَيْعَجِزُ أَحَدُكُمْ أَنْ يَقْرَأَ ثُلُثَ الْقُرْآنِ فِي لَيْلَةٍ قَالَ فَشَقَّ ذَلِكَ عَلَى أَصْحَابِهِ فَقَالُوا مَنْ يُطِيقُ ذَلِكَ قَالَ يَقْرَأُ قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ فَهِيَ ثُلُثُ الْقُرْآنِ.^۱

(ابو سعید روایت نموده که رسول الله [صلی الله علیه وسلم] فرمودند: آیا عاجز است یکی از شما اینکه ثلث قرآن را در شب بخواند؟ دشوار شد این موضوع بر یاران پیامبر صلی الله علیه وسلم و ایشان گفتند: خواندن ثلث قرآن کریم در یک شب در توان کی است؟ پیامبر صلی الله علیه وسلم فرمودند: یقیناً کسیکه {قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ} را در شب بخواند در همان شب ثلث قرآن را خوانده است (فضل الله متعال واسع است برای خواننده؛ ثواب ثلث قرآن کریم را عنایت می کند، إن شاء الله).

^۱ الجامع الصغير وزیادته رقم ۴۴۲۸ / صحیح الجامع رقم ۲۶۶۳ / مسند احمد رقم ۱۱۰۵۳ / سنن الدارمی رقم ۳۴۸۰

۸- ارشاد رسول الله ﷺ به خواندن سوره «الکافرون»

در هنگام قرار گرفتن بر بستر خواب

عن فروة بن نوفل رضى الله عنه أنه أتى النبي صلى الله عليه وسلم فقال يا رسول الله علمنى شيئاً أقوله إذا أويت إلى فراشى قال اقرأ قل يا أيها الكافرون فإنها براءة من الشرك.^۱

(فروه پسر نوفل نزد پیامبر صلى الله عليه وسلم آمد و گفت: یا رسول الله صلى الله عليه وسلم تعلیم بده برای من چیزی را که هنگام که به بستر بروم بخوانم رسول الله فرمودند: بخوان سوره کافرون را زیرا که این سوره بیزاری از شرک میباشد).

وکسی که به طاغوت و هر آنچیزیکه که غیر از الله عبادت شود کفر ورزید (آنرا رد کند و قبول ننماید) بدست آویز محکم چنگ زده، ایمان شخص زمانی صحیح میشود که از شرک بیزاری بجوید.

سورة الْكَافِرُونَ

قُلْ يَا أَيُّهَا الْكَافِرُونَ (بگو: ای کافران) لَا أَعْبُدُ مَا تَعْبُدُونَ (من نمی پرستم آنچه را که شما می پرستید) وَلَا أَنْتُمْ عَابِدُونَ مَا أَعْبُدُ (شما نیز نمی پرستید آنچه را که من می پرستم) وَلَا أَنَا عَابِدٌ مَّا عَبَدْتُمْ (ونه من پرستشگر آنچه شما پرستش کرده اید خواهم بود) وَلَا أَنْتُمْ عَابِدُونَ مَا أَعْبُدُ (ونه شما پرستشگر آنچه من می

^۱ صحیح سنن الترمذی ج ۷ ص ۴۰۳ رقم ۳۴۰۳

پرستم خواهی بود) لَكُمْ دِينُكُمْ وَلِيَ دِينِ (آئین خودتان برای خودتان، و آئین خودم برای خودم)

۹- سید الاستغفار

عن شداد بن اوس - رضى الله عنه - عن النبى - صلى الله عليه وسلم - قال: «سَيِّدُ الاسْتِغْفَارِ أَنْ تَقُولَ: اللَّهُمَّ أَنْتَ رَبِّي لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ، خَلَقْتَنِي وَأَنَا عَبْدُكَ، وَأَنَا عَلَى عَهْدِكَ وَوَعْدِكَ مَا اسْتَطَعْتُ، أَعُوذُ بِكَ مِنْ شَرِّ مَا صَنَعْتُ، أَبُوءُ لَكَ بِنِعْمَتِكَ عَلَيَّ وَأَبُوءُ لَكَ بِذَنْبِي، فَاغْفِرْ لِي، فَإِنَّهُ لَا يَغْفِرُ الذُّنُوبَ إِلَّا أَنْتَ». قَالَ: «وَمَنْ قَالَهَا مِنَ النَّهَارِ مُوقِنًا بِهَا، فَمَاتَ مِنْ يَوْمِهِ قَبْلَ أَنْ يُمْسِيَ فَهُوَ مِنْ أَهْلِ الْجَنَّةِ، وَمَنْ قَالَهَا مِنَ اللَّيْلِ وَهُوَ مُوقِنٌ بِهَا، فَمَاتَ قَبْلَ أَنْ يُصْبِحَ فَهُوَ مِنْ أَهْلِ الْجَنَّةِ»^۱

(شداد پسر اوس - رضى الله عنه - می گوید: نبی اکرم ﷺ فرمود: «بهترین استغفار، این است که بخوانی: (اللَّهُمَّ أَنْتَ رَبِّي لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ، خَلَقْتَنِي وَأَنَا عَبْدُكَ، وَأَنَا عَلَى عَهْدِكَ وَوَعْدِكَ مَا اسْتَطَعْتُ، أَعُوذُ بِكَ مِنْ شَرِّ مَا صَنَعْتُ، أَبُوءُ لَكَ بِنِعْمَتِكَ عَلَيَّ وَأَبُوءُ لَكَ بِذَنْبِي، فَاغْفِرْ لِي فَإِنَّهُ لَا يَغْفِرُ الذُّنُوبَ إِلَّا أَنْتَ). (الهی! تو پروردگار منی، بجز تو معبودی وجود ندارد، تو مرا آفریده ای و من بنده تو هستم. بر پیمانی که با تو بسته ام تا حد توان، استوارم و به وعده ای که داده ای، یقین دارم. از بدی کارهایی که انجام داده ام، به تو پناه می برم. و به نعمتهایی که به من ارزانی داشته ای و گناهای که انجام داده ام، اعتراف می کنم. پس مرا مغفرت کن زیرا کسی بجز تو، گناهان را نمی بخشد)

^۱ رواه البخاری ج ۲۱ ص ۸۳ رقم ۶۳۰۶ | ترمذی رقم ۳۳۹۳ | نسائی رقم ۵۵۲۲ | صحیح ابن حبان رقم ۹۳۲، مصنف ابن ابی شیبہ

فائده این دعا: هر کس، در روز با یقین، این دعا را بخواند و در همان روز، قبل از اینکه شب شود، بمیرد، از بهشتیان بشمار می رود. و از اهل جنت است همچنین هر کس، در شب، با یقین، این دعا را بخواند و قبل از اینکه صبح شود، بمیرد، از بهشتیان بشمار می رود و از اهل جنت است»

وجه تسمیه سید الاستغفار

این دعا جامع برای معانی توبه می باشد. و در این دعا ذکر الله متعال با کامل ترین اوصاف، و ذکر بنده با ضعیف ترین حالات در نهایت تضرع و خضوع صورت گرفته است. پس باید مرد وزن مسلمان حریص باشند بر اینکه این فضل بزرگ و ثواب عظیم از آن فوت نشود چنانچه در سائر مآثورات و دعاها نقل شده از رسول الله [صلی الله علیه وسلم] تابع داری نماید. و کامیابی دنیا و آخرت را نصیب شود.

۱۰- کسی که این دعا را در شب از روی اخلاص بخواند، از گزند حیوانات سم دار محفوظ میشود.

عن ابی هریره قال جاء رجل الى النبی صلی الله علیه وسلم فقال یا رسول الله ما لقیتم من عقرب لدغتنی البارحه قال اما لو قلت حین امسیت اعوذ بکلمات الله التامات من شر ما خلق لم تضرک^۱ (از ابی هریره رضی الله عنه روایت است: که مردی نزد پیامبر صلی الله علیه وسلم آمد و گفت: یا رسول الله با درد شدیدی مواجه شدم از اثر گزیدن عقرب در شب گذشته، رسول الله صلی الله علیه وسلم

برایش فرمودند: اگر هنگامیکه شب نمودی میگفتی: (أَعُوذُ بِكَلِمَاتِ اللَّهِ التَّامَّاتِ مِنْ شَرِّ مَا خَلَقَ) «پناه می برم به نامها و صفات الله متعال که مبراء از هر عیب و نقص است از شر آنچه آفریده است» ضرر نمی رساند ترا) امام قرطبی رحمه الله میگوید: خبریست صحیح و سخیست راست، من از زمانی که آنرا دانستم ترک نکردم و من را هیچ چیز ضرر نرساند یک شب آنرا ترک نمودم عقرب من را گزید^۱

۱۱-ارشاد رسول الله ﷺ در گذاشتن دست راست زیر رخسار

هنگام خواب و خواندن ذکر مخصوص.

عَنْ حُذَيْفَةَ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - قَالَ: كَانَ النَّبِيُّ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - إِذَا أَخَذَ مَضْجَعَهُ مِنَ اللَّيْلِ، وَضَعَ يَدَهُ تَحْتَ خَدِّهِ ثُمَّ يَقُولُ: «اللَّهُمَّ بِاسْمِكَ أَمُوتُ وَأَحْيَا».^۲

(حذیفه - رضی الله عنه - می گوید: شب هنگام، و وقتی که نبی اکرم - صلی الله علیه وسلم - به رختخواب می رفت، دستش را زیر رخسارش می گذاشت و می فرمود: «اللَّهُمَّ بِاسْمِكَ أَمُوتُ وَأَحْيَا» (یا الله! به نام تو می خوابم و بیدار می شوم).)

^۱ فیض القدیر شرح الجامع الصغیر رقم ۸۷۲ جزء ۱ ص ۴۴۶

^۲ رواه البخاری ج ۸ ص ۶۹ رقم ۶۳۱۴

۱۲- رسول الله ﷺ زمانیکه اراده خواب را می نمودند از عذاب روز قیامت به الله متعال پناه می جستند.

عن حفصة زوج النبی صلی الله علیه و سلم: أن رسول الله صلی الله علیه و سلم كان إذا أراد أن يرقد وضع يده اليمنى تحت خده ثم يقول (اللَّهُمَّ قِنِي عَذَابَكَ يَوْمَ تَبْعَثُ عِبَادَكَ) ^۱

(از مادر مومنان حفصه همسر رسول الله ﷺ {صلی الله علیه و سلم} روایت است که فرمودند: بتحقیق رسول الله ﷺ {صلی الله علیه و سلم} زمانیکه می خوابیدند می گذاشتند دست راست خود را در زیر رخسار خود سپس می فرمودند: (اللَّهُمَّ قِنِي عَذَابَكَ يَوْمَ تَبْعَثُ عِبَادَكَ) (یا الله حفاظت کن من را از عذاب خود روزیکه زنده می کنی بنده گان خود را)

۱۳- رسول الله ﷺ به هنگام قرار گرفتن بر بستر ستایش می کردند.

عَنْ أَنَسٍ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، كَانَ إِذَا أَوَى إِلَى فِرَاشِهِ، قَالَ: «الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي أَطْعَمَنَا وَسَقَانَا، وَكَفَانَا وَأَوَانَا، فَكَمْ مِمَّنْ لَا كَافِيَ لَهُ وَلَا مُؤَوِّي» ^۲

^۱ رواه ابوداود ج ۲ ص ۷۳۱ رقم ۵۰۴۵، السلسلة الصحيحة شماره حدیث ۲۷۵۴، التعليقات الحسان علی صحیح ابن حبان

شماره حدیث ۵۴۹۸

^۲ رواه مسلم ج ۴ ص ۲۰۸۵ رقم ۲۷۱۵

{از انس {رضی الله عنه} روایت است که رسول الله ﷺ زمانی که در بستر خویش قرار می‌گرفتند، این دعا را می‌خواندند: { الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي أَطْعَمَنَا وَسَقَانَا، وَكَفَّلَنَا وَآوَأَنَا، فَكَمْ مِمَّنْ لَا كَافِيَ لَهُ وَلَا مُؤْوِي } (تمام ستایش‌ها مخصوص الله است ذاتی که ما را خورانید و نوشانید و تمام امور را کفایت نمود و به ما جای پناه داد به راستی چقدر مردم هستند که هیچ گونه کفایت کننده و جای دهنده ندارند و بسیار است افرادی که الله متعال قدرت و نعمت داده برایشان ولی نعمت اسلام را نداده است).

امام نووی رحمه الله در توضیح { فَكَمْ مِمَّنْ لَا كَافِيَ لَهُ وَلَا مُؤْوِي } می‌گوید: که بسا افرادی هست که شفقت کننده و احسان کننده برای او وجود ندارد و مسکنی که در آن قرار گیرد ندارد.^۱

در این حدیث بیان نعتهای الله متعال است تا اینکه انسان در دنیا از خود پایین تر را نگاه کرده و نعمتهای الله متعال را بر خود حقیر نشمارد.

۱۴- رسول الله ﷺ هنگام قرار گرفتن بر بستر خواب آمرزش،

نگهبانی نفس خود و عافیت را از الله طلب می نمودند

عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ، أَنَّهُ أَمَرَ رَجُلًا، إِذَا أَخَذَ مَضْجَعَهُ قَالَ: «اللَّهُمَّ خَلِّتْ نَفْسِي وَأَنْتَ تَوَفَّاهَا، لَكَ مَمَاتُهَا وَمَحْيَاهَا، إِنَّ أَحْيَيْتَهَا فَاحْضُطَّاهَا، وَإِنْ أَمَتَّهَا فَاعْفِرْ

^۱ شرح النووی علی مسلم جزء ۱۷ ص ۳۴

لَهَا، اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ الْعَافِيَةَ» فَقَالَ لَهُ رَجُلٌ: أَسَمِعْتَ هَذَا مِنْ عُمَرَ؟ فَقَالَ: مِنْ خَيْرٍ مِنْ عُمَرَ، مِنْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ.^۱

(عبدالله پسر عمر رضی الله عنهما امر کرد و توصیه نمود مردی را و گفت: زمانیکه به بستر خواب رفتی چنین بگو: { اَللّهُمَّ خَلِّقْ نَفْسِي وَأَنْتَ تَوَفَّاهَا، لَكَ مَمَاتُهَا وَمَحْيَاهَا، إِنْ أَحْيَيْتَهَا فَاحْفَظْهَا، وَإِنْ أَمَتَّهَا فَاعْفِرْ لَهَا، اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ الْعَافِيَةَ } (یاالله تو خلق کردی من را و می میرانی من را و تو مالک زنده ساختن و میراندن هستی اگر زنده ساختی نفس من را آن را حفظ کن و اگر میراندی آن را بیا مرز یا الله! از تو عافیت می طلبم) عافیت در دین عافیت در دنیا از امراض و آفات، عافیت از شر فتنه شیطان و فتنه دنیا (مردی برایش گفت آیا تو این سخن را از عمر شنیدی؟ وی گفت: از شخصی که بهتر از اوست شنیدم از رسول الله ﷺ شنیدم)

۱۵- ارشاد رسول الله ﷺ به ابی بکر رضی الله عنه که در هنگام قرار گرفتن بخوابگاه علم امور پنهان و اشکار را به الله مفوض کند و الله متعال را فرمانروا بداند، بر توحید شهادت دهد و به الله متعال پناه ببرد از شر نفس و شر شیطان و این توصیه برای کل امت می باشد.

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، قَالَ: قَالَ أَبُو بَكْرٍ: يَا رَسُولَ اللَّهِ مُرْنِي بِشَيْءٍ أَقُولُهُ إِذَا أَصْبَحْتُ وَإِذَا أَمْسَيْتُ؟ قَالَ: " قُلْ: اللَّهُمَّ عَالِمِ الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِ، فَاطِرَ السَّمَوَاتِ

^۱ رواه مسلم ج ۴ ص ۲۰۸۳ رقم ۲۷۱۲

وَالْأَرْضِ، رَبِّ كُلِّ شَيْءٍ وَمَلِيكُهُ، أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ، أَعُوذُ بِكَ مِنْ شَرِّ نَفْسِي وَمِنْ شَرِّ الشَّيْطَانِ وَشَرِّكَهٖ، قَالَ: قُلْهُ إِذَا أَصْبَحْتَ، وَإِذَا أَمْسَيْتَ، وَإِذَا أَخَذْتَ مَضْجَعَكَ.^۱

(از ابی هریره روایت است که گفت ابوبکر {رضی الله عنه} ای پیامبر به من دستور دهید چیزی را که بگویم زمانیکه صبح میکنم وزمانیکه شام میکنم پیامبر {صلی الله علیه وسلم} فرمودند، بگو: {اللَّهُمَّ عَالِمُ الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِ، فَاطِرَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ، رَبِّ كُلِّ شَيْءٍ وَمَلِيكُهُ، أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ، أَعُوذُ بِكَ مِنْ شَرِّ نَفْسِي وَمِنْ شَرِّ الشَّيْطَانِ وَشَرِّكَهٖ}

(یاالله! ای داننده پنهان و آشکار و آفریننده آسمانها وزمین وای پروردگار هرچیز و فرمانروای هر چیز، گواهی میدهم که معبودی بحق جز تو کسی نیست و پناه می جویم به تو از شر نفسم و از شر شیطان و آنچه بسوی آن از شرک و رزیدن به الله میخواند. پیامبر صلی الله علیه وسلم در ادامه فرمودند: (بخوان اینرا وقتی که صبح می کنی و شام می کنی و وقتی که به بستر خواب قرار میگیری)

^۱ رواه الترمذی ج ۵ ص ۴۶۷ رقم ۳۳۹۲، السلسلة الصحيحة مختصر شماره حدیث ۲۷۵۳

۱۶- ارشاد رسول الله ﷺ در سوال نمودن از الله متعال بهنگام قرار گرفتن بر بستر خواب برای خلاصی از دین و رهایی از فقر و حصول غنا

عَنْ سُهَيْلٍ، قَالَ: كَانَ أَبُو صَالِحٍ يَأْمُرُنَا، إِذَا أَرَادَ أَحَدُنَا أَنْ يَنَامَ، أَنْ
يَضْطَجِعَ عَلَى شِقِّهِ الْأَيْمَنِ، ثُمَّ يَقُولُ: «اللَّهُمَّ رَبَّ السَّمَاوَاتِ وَرَبَّ الْأَرْضِ وَرَبَّ
الْعَرْشِ الْعَظِيمِ، رَبَّنَا وَرَبَّ كُلِّ شَيْءٍ، فَالِقَ الْحَبِّ وَالنَّوَى، وَمُنْزِلَ التَّوْرَةِ وَالْإِنْجِيلِ
وَالْفُرْقَانِ، أَعُوذُ بِكَ مِنْ شَرِّ كُلِّ شَيْءٍ أَنْتَ آخِذٌ بِنَاصِيَتِهِ، اللَّهُمَّ أَنْتَ الْأَوَّلُ فَلَيْسَ
قَبْلَكَ شَيْءٌ، وَأَنْتَ الْآخِرُ فَلَيْسَ بَعْدَكَ شَيْءٌ، وَأَنْتَ الظَّاهِرُ فَلَيْسَ فَوْقَكَ شَيْءٌ،
وَأَنْتَ الْبَاطِنُ فَلَيْسَ دُونَكَ شَيْءٌ، اقْضِ عَنَّا الدَّيْنَ، وَأَغْنِنَا مِنَ الْفَقْرِ» وَكَانَ يَرَوِي
ذَلِكَ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ.^۱

سهیل می گوید: ابو صالح به استناد ارشاد رسول الله ﷺ ما را امر می
نمود و توصیه می کرد که هنگامیکه اراده خواب نمودید بر پهلوئی راست
بخوابید و بگوئید: {اللَّهُمَّ رَبَّ السَّمَاوَاتِ وَرَبَّ الْأَرْضِ وَرَبَّ الْعَرْشِ الْعَظِيمِ، رَبَّنَا
وَرَبَّ كُلِّ شَيْءٍ، فَالِقَ الْحَبِّ وَالنَّوَى، وَمُنْزِلَ التَّوْرَةِ وَالْإِنْجِيلِ وَالْفُرْقَانِ، أَعُوذُ بِكَ
مِنْ شَرِّ كُلِّ شَيْءٍ أَنْتَ آخِذٌ بِنَاصِيَتِهِ، اللَّهُمَّ أَنْتَ الْأَوَّلُ فَلَيْسَ قَبْلَكَ شَيْءٌ، وَأَنْتَ
الْآخِرُ فَلَيْسَ بَعْدَكَ شَيْءٌ، وَأَنْتَ الظَّاهِرُ فَلَيْسَ فَوْقَكَ شَيْءٌ، وَأَنْتَ الْبَاطِنُ فَلَيْسَ
دُونَكَ شَيْءٌ، اقْضِ عَنَّا الدَّيْنَ، وَأَغْنِنَا مِنَ الْفَقْرِ} (یا الله! ای پروردگار آسمانها

^۱ رواه مسلم ج ۴ ص ۲۰۸۴ رقم ۲۷۱۳

و پروردگار زمین، پروردگار عرش بزرگ، پروردگار ما و پروردگار هر شی
شگافنده دانه وخسته، نازل کننده تورات وانجیل وقرآن، پناه میبرم به تو از شر
هر شی و تو گیرنده ای پیشانی آن هستی یاالله! تو اول هستی پس نیست پیش از
تو چیزی، آخر هستی پس نیست بعد از تو چیزی، میراث آسمانها وزمین از آن
توست تو ظاهر وغالب هستی علو قدر، علو ذات و علو قهر از آن توست، تو
باطن هستی و آگاه به امور پنهان می باشی ونیست غیر از تو کسی که تدبیر امور
کند. یاالله! ادا کن از من دین وقرض من را، یا الله! ما را از فقر و تنگدستی بی
نیاز کن و به مخلوق محتاج مساز). امام نووی [رحمه الله] می گوید: احتمال
دارد که مراد به دین در این حدیث حقوق الله و حقوق بنده گان باشد واز الله
متعال بخواهد که از هردو قرض او را رهائی بخشد.

۱۷- رسول الله ﷺ فاطمه وعلی رضی الله عنهما را به عوض دادن خادم به گفتن تسبیح، تحمید، و تکبیر هنگام قرار گرفتن در بستر خواب توصیه نمودند

عَنْ عَلِيٍّ: أَنَّ فَاطِمَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا شَكَتْ مَا تَلْقَى مِنْ أَثَرِ الرَّحَا، فَأَتَى
النَّبِيَّ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - سَبَّيًّا، فَأَنْطَلَقَتْ، فَلَمْ تَجِدْهُ، فَوَجَدَتْ عَائِشَةَ
فَأَخْبَرَتْهَا، فَلَمَّا جَاءَ النَّبِيُّ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - أَخْبَرَتْهُ عَائِشَةُ بِمَجِيئِ فَاطِمَةَ،
فَجَاءَ النَّبِيُّ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - إِلَيْنَا وَقَدْ أَخَذْنَا مَضَاجِعَنَا، فَذَهَبْتُ لَأَقُومَ فَقَالَ:
«عَلَى مَكَانِكُمَا». فَقَعَدَ بَيْنَنَا حَتَّى وَجَدْتُ بُرْدَ قَدَمَيْهِ عَلَى صَدْرِي وَقَالَ: «أَلَا

أَعْلَمُكُمْ خَيْرًا مِمَّا سَأَلْتُمَانِي؟ إِذَا أَخَذْتُمَا مَضَاجِعَكُمْ تُكَبِّرَا أَرْبَعًا وَثَلَاثِينَ وَتُسَبِّحَا ثَلَاثًا وَثَلَاثِينَ وَتَحْمَدَا ثَلَاثًا وَثَلَاثِينَ فَهُوَ خَيْرٌ لَّكُمْ مِنْ خَادِمٍ^۱

(علی بن ابی طالب - رضی الله عنه - می گوید: فاطمه رضی الله عنها از سختی کار با آسیا، شکایت داشت. بدین جهت، پس از اینکه چند اسیر نزد نبی اکرم - صلی الله علیه وسلم - آوردند، خدمت آنحضرت - صلی الله علیه وسلم - رفت ولی او را نیافت. بلکه عایشه رضی الله عنها را دید و در این مورد، با وی سخن گفت. هنگامی که نبی اکرم - صلی الله علیه وسلم - آمد، عایشه رضی الله عنها او را از آمدن فاطمه رضی الله عنها باخبر ساخت. رسول اکرم - صلی الله علیه وسلم - نزد ما آمد در حالی که ما به رختخواب رفته بودیم. خواستم بلند شوم که فرمود: «بلند نشوید». آنگاه بین ما نشست تا جایی که سردی قدمهایش را بر سینه ام احساس کردم و فرمود: «آیا به شما چیزی بهتر از خواسته تان نیاموزم؟ هرگاه به بستر تان قرار گرفتید سی و چهار بار الله اکبر، سی و سه بار سبحان الله و سی و سه بار، الحمد لله بگویید. اینها برای شما از خدمتکار، بهتراند)

وجه بهتر بودن اذکار نسبت به خادم در اینست که منفعت خادم در دنیا است ولی فائده ای اذکار در دنیا و آخرت میباشد از شیخ الاسلام ابن تیمیه رحمه الله نقل است کسیکه همیشگی کند بر این ذکر در وقت خواب خستگی

^۱ رواه البخاری ج ۵ ص ۱۹ رقم ۳۷۰۵

به اونمی رسد به سبب این اذکار برای شخص قوت حاصل میشود چرا که فاطمه رضی الله عنها از دشواری در کار شکایت نمود پیامبر ﷺ این ذکر را برایش تعلیم دادند.

در تعلیقات الحسان علی صحیح ابن حبان از علی رضی الله عنه نقل نموده که ایشان گفتند: از وقتی که این ذکر را از پیامبر [صلی الله علیه وسلم] شنیدم هیچ وقت در هنگام خواب ترک نکردم برایش گفته شد آیا این ذکر را هنگام خواب در شب صفین هم ترک نکردی؟ گفت: در شب صفین هم ترک نکردم.^۱

۱۸- رسول الله ﷺ در وقت قرار گرفتن به خوابگاه بسم الله می گفتند آمرزش گناهان، ذلت ودوری شیطان، خلاصی نفس از حقوق و ذکر شدن در ملا اعلی را طلب می نمودند.

عَنْ أَبِي الْأَزْهَرِ الْأَنْمَارِيِّ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ -صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ- كَانَ إِذَا أَخَذَ مَضْجَعَهُ مِنَ اللَّيْلِ قَالَ « بِسْمِ اللَّهِ وَضَعْتُ جَنْبِي لِلَّهِمَّ اغْفِرْ لِي ذَنْبِي وَأَخْسِئْ شَيْطَانِي وَفُكِّ رَهَانِي وَاجْعَلْنِي فِي النَّدَى الْأَعْلَى ».^۲

^۱ تعلیقات الحسان علی صحیح ابن حبان باب آداب النوم جزء ۸ شماره ۵۵۰۴

^۲ رواه ابوداود ج ۲ ص ۷۳۳ رقم ۵۰۵۴، الجامع الصغير و زیاده شماره حدیث ۸۷۷۸

(از ابی الازهر انمارى روايت است كه رسول الله { صلى الله عليه وسلم } زمانيكه به خوابگاه خود قرار مى گرفتند مى گفتند: بِسْمِ اللّٰهِ وَضَعْتُ جَنْبِيَ اللّٰهُمَّ اغْفِرْ لِي ذَنْبِيْ وَاحْسِئْ شَيْطَانِيْ وَفُكِّ رِهَانِيْ وَاجْعَلْنِيْ فِي النَّدَى الْأَعْلَى] (بنام الله گذاشتم پهلوى خود را يا الله! گناهان من را بيا مرز و شيطان را از من دور نما و ذليلش كن نفس و گردن من را از هر حقى كه بالاي من است خلاص و رها كن و من را در مجلس اعلى قرارده كه در آنجا ذكر شوم)

۱۹- رسول الله ﷺ به وقت قرار گرفتن در بستر شكر گزاری نعمت هاى الله متعال را مى نمودند و از جهنم به الله متعال پناه مى بردند.

عَنْ ابْنِ بُرَيْدَةَ عَنْ ابْنِ عُمَرَ أَنَّهُ حَدَّثَهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ كَانَ يَقُولُ إِذَا أَخَذَ مَضْجَعَهُ « الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي كَفَانِي وَآوَانِي وَأَطْعَمَنِي وَسَقَانِي وَالَّذِي مَنَّ عَلَيَّ فَأَفْضَلَ وَالَّذِي أَعْطَانِي فَأَجْزَلَ الْحَمْدُ لِلَّهِ عَلَى كُلِّ حَالٍ اللَّهُمَّ رَبَّ كُلِّ شَيْءٍ وَمَلِيكُهُ وَإِلَهُ كُلِّ شَيْءٍ أَعُوذُ بِكَ مِنَ النَّارِ »^۱.

(از پسر عمر { رضى الله عنهما } روايت است كه رسول الله ﷺ زمانيكه به خوابگاه خود تشريف ميبردند ميگفتند: { الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي كَفَانِي وَآوَانِي وَأَطْعَمَنِي وَسَقَانِي وَالَّذِي مَنَّ عَلَيَّ فَأَفْضَلَ وَالَّذِي أَعْطَانِي فَأَجْزَلَ الْحَمْدُ

^۱ رواه ابوداود ج ۲ ص ۷۳۴ رقم ۵۰۵۸، التعليقات الحسان على صحيح ابن حبان شماره حديث ۵۵۱۳

لِلَّهِ عَلَى كُلِّ حَالٍ اللَّهُمَّ رَبِّ كُلِّ شَيْءٍ وَمَلِيكُهُ وَإِلَهُ كُلِّ شَيْءٍ أَعُوذُ بِكَ مِنَ النَّارِ { ستایش مختص الله است. ذاتی که کفایت نمود من را و جای داد من را، طعام و آب داد من را، ذاتی که احسان نمود به من، عطاء و بخشش کرد. ستایش مخصوص الله است بر هر حال، یا الله تو پروردگار قاهر و فرمانروا بر هر چیز و معبود هر شی می باشی و من به تو پناه میبرم از آتش جهنم. }

۲۰- خواننده این دعاء هنگام قرار گرفتن در بستر به اندازه همه مخلوقاتیکه حمد الله متعال را میگویند، حمد گفته و ستایش الله متعال را نموده است.

عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: " مَنْ قَالَ إِذَا أَوَى إِلَى فِرَاشِهِ: الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي كَفَانِي وَآوَانِي، الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي أَطْعَمَنِي وَسَقَانِي، الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي مَنَّ عَلَيَّ وَأَفْضَلَ، اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ بِعِزَّتِكَ أَنْ تُنَجِّنِي مِنَ النَّارِ، فَقَدْ حَمِدَ اللَّهُ بِجَمِيعِ مَحَامِدِ الْخَلْقِ كُلِّهِمْ.^۱

(از انس رضی الله عنه روایت است که رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمودند: کسیکه بهنگام قرار گرفتن در خوابگاه بگوید: { الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي كَفَانِي وَآوَانِي، الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي أَطْعَمَنِي وَسَقَانِي، الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي مَنَّ عَلَيَّ وَأَفْضَلَ، اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ بِعِزَّتِكَ أَنْ تُنَجِّنِي مِنَ النَّارِ }.

^۱ السلسلة الصحيحة مختصر رقم ۳۴۴۴، المستدرک علی الصحيحین للحاکم شماره حدیث ۲۰۰۱، شعب الایمان شماره

(ستایش مخصوص الله است، ذاتی که کفایت نمود من را اوبسنده و کافیت برای من، و او جای و مکان داد من را، ستایش مخصوص الله است، ذاتی که طعام و آب داد من را، ستایش مخصوص الله است، ذاتی که احسان نمود بر من، پس زیاد ساخت احسان خود را و تفضل نمود. یا الله! من سوال میکنم از تو به عزت تو اینکه من را از عذاب جهنم نجات دهی.) یقیناً گوینده این کلمات حمد و ستایش الله متعال را به محامد و ستایش های همه مخلوق گفته است (به هر اندازه که همه مخلوقات حمد الله متعال را گویند، گوینده این دعا به اندازه همه حمد میگوید و به اندازه فضیلت همه پاداش کمائی میکند ان شاء الله) سبحان الله چی فضیلتی بزرگ، عده از مسلمانان این غنیمت ها و سرمایه های بزرگ معنوی را در هر شب از دست می دهند، [انا لله و انا الیه راجعون].

۲۱- رسول الله ﷺ خواندن این ذکر را به وقت قرار گرفتن در بستر سبب محو گناهان بیان نمودند.

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، عَنِ النَّبِيِّ -صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ- قَالَ: "مَنْ قَالَ حِينَ يَأْوِي إِلَى فِرَاشِهِ: لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ، لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ، لَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ. سُبْحَانَ اللَّهِ، وَالْحَمْدُ لِلَّهِ، وَلَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ،

وَاللهُ أَكْبَرُ، غَفِرَتْ لَهُ ذُنُوبَهُ وَخَطَايَاهُ، وَإِنْ كَانَتْ مِثْلَ زَبَدِ الْبَحْرِ^۱ (از ابی هریره {رضی الله عنه} روایت است که پیامبر صلی الله علیه وسلم فرمودند: کسیکه هنگام قرار گرفتن در بستر خواب خود بگوید: {لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ، لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ، لَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللّهِ. سُبْحَانَ اللهِ، وَالْحَمْدُ لِلّهِ، وَلَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ، وَاللهُ أَكْبَرُ} (نیست هیچ معبودی سزوار عبادت و پرستش جز از الله، متفرد است به الوهیت، شریک برای او نیست فرمانروایی و ملک از آن اوست ستایش مخصوص اوست و او بر هر شیئی توانا است، برای هیچ کس تحول و گردیدن از معصیت وجود ندارد مگر به کمک الله و قوتی برای هیچ کس بر اقامه طاعت و ثبات نیست مگر به توفیق الله متعال، همه چیز به مشیت، علم، قضاء و قدر او میباشد؛ الله پاک و منزّه است حمد و سپاس مخصوص اوست، نیست هیچ معبودی سزوار عبادت و پرستش جز او والله بزرگ است، کسی که این کلمات را در وقت قرار گرفتن در بستر خواب بگوید الله متعال گناهانش را اگرچه مثل کف دریا هم باشد می بخشد).

با انجام چنین اعمال گناهان صغیره از بین میرود همچنان از کبائر تخفیف میشود و توفیق توبه نصیب شخص می شود که کبائر هم از بین برود بشرطیکه بر کبائر اصرار نکند، بلی به اثر خواندن مأثورات و او را که از پیامبر ﷺ ثابت

۱ صحیح الترغیب و الترہیب شماره حدیث ۶۰۷، تعلیقات الحسان علی صحیح ابن حبان باب آداب نوم شماره حدیث

گردیده است توفیق توبه نصیب شخص میشود که حتی گناهان به حسنه تبدیل شود این فضل الله متعال است بربندگان.

۲۲- رسول الله ﷺ برای یاران شان تعلیم می دادند که این ذکر

را هنگام خواب بخوانند

عن أبي عبد الرحمن الحبلى حدثه قال أخرج لنا عبد الله بن عمرو قرطاسا وقال. كان رسول الله صلى الله عليه وسلم يعلمنا يقول: اللَّهُمَّ فَاطِرَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ، عَالِمِ الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِ، لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ، رَبَّ كُلِّ شَيْءٍ وَمَلِيكُهُ، أَعُوذُ بِكَ مِنْ شَرِّ نَفْسِي، وَمِنْ شَرِّ الشَّيْطَانِ وَشِرْكِهِ، وَأَنْ أَقْتَرِفَ عَلَى نَفْسِي سُوءًا، أَوْ أَجْرَهُ إِلَى مُسْلِمٍ قال أبو عبد الرحمن كان رسول الله صلى الله عليه وسلم يعلمه عبد الله بن عمرو أن يقول ذلك حين يريد أن ينام.^۱

(از عبدالرحمن روایت است، که گفت: بیرون نمود برای ما عبدالله پسر عمر صحیفه نوشته شده را و گفت: پیامبر {صلى الله عليه وسلم} تعلیم میدادند ما را و می فرمودند: {اللَّهُمَّ فَاطِرَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ، عَالِمِ الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِ، لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ، رَبَّ كُلِّ شَيْءٍ وَمَلِيكُهُ، أَعُوذُ بِكَ مِنْ شَرِّ نَفْسِي، وَمِنْ شَرِّ الشَّيْطَانِ وَشِرْكِهِ، وَأَنْ أَقْتَرِفَ عَلَى نَفْسِي إِثْمًا، أَوْ أَجْرَهُ إِلَى مُسْلِمٍ}

(الهی ای خالق آسمانها وزمین وای داننده پنهان و آشکار، توپروردگار هر شی هستی و معبود هر شی میباشی گواهی میدهم که نیست هیچ معبودی سزوار عبادت و پرستش بجز تو، پناه میبرم به تو از شر نفس خود و از شر شیطان

^۱ صحیح الترغیب والترہیب ج ۱ ص ۱۴۸ رقم ۶۰۸، الدعاء للطبرانی شماره حدیث ۲۸۹

و آنچه که شیطان بسوی آن میخواند و وسوسه ایجاد می کند به آن از شرک و رزیدن به تو یا الله به تو پناه میبرم از اینکه مرتکب شوم بر نفس خود بدی و گناهی یا انجام دهم و بکشانم آنرا بر مسلمانی ابو عبدالرحمن گفت: پیامبر ﷺ این دعا را به عبدالله پسر عمرو تعلیم میدادند که در وقت خواب بخواند)

۲۲- دو عمل آسانی که سبب دخول جنت می گردد

عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ «خَصْلَتَانِ لَا يُخَصِّيهُمَا رَجُلٌ مُسْلِمٌ إِلَّا دَخَلَ الْجَنَّةَ، وَهُمَا يَسِيرٌ، وَمَنْ يَعْمَلُ بِهِمَا قَلِيلٌ، يُسَبِّحُ اللَّهَ فِي ذُبُرِ كُلِّ صَلَاةٍ عَشْرًا، وَيُكَبِّرُ عَشْرًا، وَيَحْمَدُ عَشْرًا» فَرَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَعْقِدُهَا بِيَدِهِ، «فَذَلِكَ خَمْسُونَ وَمِائَةٌ بِاللِّسَانِ، وَأَلْفٌ وَخَمْسُمِائَةٌ فِي الْمِيزَانِ، وَإِذَا أَوَى إِلَى فِرَاشِهِ، سَبَّحَ، وَحَمِدَ، وَكَبَّرَ مِائَةً، فَتِلْكَ مِائَةٌ بِاللِّسَانِ، وَأَلْفٌ فِي الْمِيزَانِ، فَأَيُّكُمْ يَعْمَلُ فِي الْيَوْمِ أَلْفَيْنِ وَخَمْسُمِائَةٍ سَيِّئَةً» قَالُوا: وَكَيْفَ لَا يُخَصِّيهُمَا؟ قَالَ "يَأْتِي أَحَدُكُمُ الشَّيْطَانُ، وَهُوَ فِي الصَّلَاةِ، فَيَقُولُ: ادْكُرْ كَذَا وَكَذَا، حَتَّى يَنْفِكَ الْعَبْدُ لَا يَعْقِلُ، وَيَأْتِيهِ وَهُوَ فِي مَضْجَعِهِ، فَلَا يَزَالُ يُنَوِّمُهُ حَتَّى يَنَامَ" ^۱

(از عبدالله پسر عمر [رضی الله عنه] روایت است که رسول الله ﷺ فرمودند: دو خصلت است که همیشگی نمی کند به آن مرد «وزن» مسلمان مگر اینکه داخل جنت میشود. عمل به این دو خصلت آسان است ولی کسانی که عمل کنند اندک و کم میباشد.

^۱ صحیح الترمذی رقم ۲۷۱۴ صحیح ابن ماجه ۷۵۴، مصنف عبدالرزاق الصنعانی شماره حدیث ۳۱۸۹

۱- گفتن سبحان الله بعد از هر نماز ۱۰ مرتبه، الحمد لله ۱۰ مرتبه، الله اکبر ۱۰ مرتبه و بدست مبارک خود حساب می نمود و فرمودند این ۱۵۰ به زبان است [زیرا در شبانه روز پنج وقت نماز است در هر وقت ۳۰ مرتبه، در پنج وقت جمعاً یکصد و پنجاه میشود] و در میزان (۱۵۰۰) حسنه و نیکی برایش محسوب می شود.

۲- هنگامیکه قرار گرفت یکی از شما در بستر خود سبحان الله بگوید ۳۳ بار- الحمد لله ۳۳ بار- والله اکبر ۳۴ بار این ۱۰۰ به زبان است و ۱۰۰۰ حسنه و نیکی به میزان محسوب میشود. این هر دو مورد جمعاً ۲۵۰۰ حسنه میشود.

فرمودند: کدام یک از شما در روز ۲۵۰۰ گناه مرتکب میشوید؟ صحابه [رضی الله عنهم] گفتند: چگونه مداومت و همیشگی نمی کند به آنها در حالیکه این عمل بسیار آسان است، پیامبر [صلی الله علیه وسلم] فرمودند: شیطان نزد یکی از شما می آید در حالیکه او به نماز مصروف است برایش میگوید: یاد آور شو این چیز را یاد آور شو آن چیز را وسوسه میکند تا فارغ شود شخص از نماز و در ذهنش نباشد که تسبیحات را بگوید.

همچنان زمانیکه در بستر خواب قرار گرفت خواب را بر وی می افکند تا بدون ذکر خواب شود). برادر و خواهر! این فضائل را ازدست نده و دیگران را هم به این اعمال و دستورات رسول الله [صلی الله علیه وسلم] دعوت کن فجزاک الله خیراً.

۲۴- رسول الله ﷺ بیم دادند کسی که بخوابد و ذکر الله متعال را نکند

عن أبي هريرة قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم من اضطجع مضجعاً لم يذكر الله تعالى فيه إلا كان عليه تره يوم القيامة ومن قعد مقعداً لم يذكر الله عز وجل فيه إلا كان عليه تره يوم القيامة.^۱

(کسیکه خوابید به خوابگاهی و ذکر الله متعال را در آن ننمود در روز قیامت بر وی نقص و حسرت می باشد و کسیکه نشست در نشستگاهی و ذکر الله متعال را در آنجا ننمود در روز قیامت بر وی نقص و حسرت است، این ذم و زیان است بر چنین انسانی)

ولی کسیکه خواب شود بر ذکر و طهارت پیوسته در عبادت است. تا وقتی که بیدار شود. اگر فوت کند بر همین حالت از جمله ذاکرین قرار خواهد گرفت. ان شاء الله تعالی.

۲۵- ترغیب رسول الله ﷺ برداشتن نیت تهجد در وقت خواب

وعن أبي الدرداء رضي الله عنه يبلغ به النبي صلى الله عليه وسلم قال من أتى فراشه وهو ينوي أن يقوم يصلي من الليل فغلبته عيناه حتى أصبح كتب له ما نوى وكان نومه صدقه عليه من ربه عز وجل.^۲

^۱ رواه ابو دود ج ۱۱ ص ۵۹ رقم ۵۰۵۹، صحيح الترغيب و الترهيب شماره حدیث ۶۱۱

^۲ صحيح الترغيب و الترهيب شماره حدیث ۲۱

(از ابی درداء {رضی الله عنه} روایت است، که رسول الله ﷺ فرمودند: کسیکه در بستر خواب خود قرار گیرد. در حالیکه نیت بر خاستن در آن شب را برای تهجد داشته باشد، پس غلبه نماید بر وی چشمانش و بخواب رود تا اینکه صبح کند. نوشته میشود. برایش آنچه نیت نموده است، یعنی پاداش تهجد را دریافت خواهد کرد و خواب آن بروی صدقه شمرده میشود) از این خواب وی حساب گرفته نمی شود. و بروی اجر نماز گزاران نوشته میشود.

۲۶- ارشاد رسول الله ﷺ بر خواندن این ذکر بعد از گذاشتن پهلوی در بستر و بیان فضیلت آن و اینرا آخرین ذکر پیش از خواب توصیه نمودند.

عَنْ الْبَرَاءِ بْنِ عَازِبٍ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - قَالَ: قَالَ النَّبِيُّ ﷺ: «إِذَا أَتَيْتَ مَضْجَعَكَ فَتَوَضَّأْ وَضُوءَكَ لِلصَّلَاةِ، ثُمَّ اضْطَجِعْ عَلَى شِقِّكَ الْأَيْمَنِ، ثُمَّ قُلْ: اللَّهُمَّ أَسَلَمْتُ نَفْسِي إِلَيْكَ، وَفَوَّضْتُ أَمْرِي إِلَيْكَ، وَالْجَاثُ ظَهْرِي إِلَيْكَ، رَغْبَةً وَرَهْبَةً إِلَيْكَ لَا مَلْجَأَ وَلَا مُنْجَا مِنْكَ إِلَّا إِلَيْكَ، اللَّهُمَّ آمَنْتُ بِكِتَابِكَ الَّذِي أَنْزَلْتَ، وَبِنَبِيِّكَ الَّذِي أَرْسَلْتَ، فَإِنْ مِتُّ مِنْ لَيْلَتِكَ فَأَنْتَ عَلَى الْفِطْرَةِ، فَاجْعَلْهُنَّ آخِرَ مَا تَقُولُ»، قَالَ: فَرَدَّدْتُهَا عَلَى النَّبِيِّ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - فَلَمَّا بَلَغْتُ: اللَّهُمَّ آمَنْتُ بِكِتَابِكَ الَّذِي أَنْزَلْتَ، قُلْتُ: وَرَسُولِكَ، قَالَ: «لَا، وَبِنَبِيِّكَ الَّذِي أَرْسَلْتَ».^۱

^۱ صحیح البخاری: رقم ۶۳۱۱-۶۳۱۵

(از براء ابن عازب - رضی الله عنه - روایت است که نبی اکرم ﷺ

فرمود: قبل از رفتن به رختخواب، وضوی کامل بگیر و بر پهلوی راست بخواب و این دعا را بخوان: «اللَّهُمَّ أَسَلَمْتُ نَفْسِي إِلَيْكَ، وَفَوَّضْتُ أَمْرِي إِلَيْكَ، وَأَلْجَأْتُ ظَهْرِي إِلَيْكَ، رَغْبَةً وَرَهْبَةً إِلَيْكَ لَا مَلْجَأَ وَلَا مَنَاجَا مِنْكَ إِلَّا إِلَيْكَ، اللَّهُمَّ آمَنْتُ بِكِتَابِكَ الَّذِي أَنْزَلْتَ، وَبِنَبِيِّكَ الَّذِي أَرْسَلْتَ». (پروردگارا! به امید اجر و ثواب و ترس از عذاب تو با خوف و رجاء، نفس خود را تسلیم تو نمودم و تمام امورم را به تو می سپارم و تو را پشت و پناه خود می دانم. و یقین دارم که هنگام خشم و غضبت، پناهی جز تو ندارم. پروردگارا! به کتابی که نازل فرمودی و پیامبری که مبعوث نمودی، ایمان آوردم). اگر در همان شب بمیری، بر فطرت (با ایمان) از دنیا رفته ای و اگر صبح نمودی و زننده باقی ماندی پاداش را نصیب شدی چنانکه در روایت دیگر بخاری آمده است. این جملات را آخرین کلام خود قرار بده».

(راوی میگوید: بخاطر حفظ، این کلمات را بر پیامبر ﷺ خواندم

بعوض بنبیک، و رسولک گفتم پیامبر فرمود: و رسولک نگو: بلکه و نبیک بگو: چنانچه به تو تعلیم داده شد، بگو و تصرف نکن.)

الفاظ اذکار در تعین لفظ و تقدیر ثواب توقیفی است، خصائص و اسراری در آنها می باشد که عقل عاجز از درک آنست، بناء واجب است محافظت بر الفاظ نقل شده از رسول الله صلی الله علیه وسلم این حدیث مبارکه

صراحت کامل دارد براینکه اوراد و اذکار توقیفی است تصرف در آنها جائز نیست.

۲۷- انواع خواب دیدن ها

خواب ها به سه نوع تقسیم می شوند:

۱- خوابیست نیکو و این بشارتست از جانب الله متعال برای مؤمن مانند دیدن پیامبر [صلی الله علیه وسلم] یا سائر انبیاء علیهم السلام در خواب ، دیدن بیت الله شریف، نماز خواندن، تلاوت نمودن، دعا نمودن و سائر بشارت های که برای مؤمن داده شود. الله متعال در سوره یونس آیه ۶۲ فرموده است: **أَلَا إِنَّ أَوْلِيَاءَ اللَّهِ لَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ الَّذِينَ آمَنُوا وَكَانُوا يَتَّقُونَ لَهُمُ الْبُشْرَىٰ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَفِي الْآخِرَةِ**^۱ (هان! بیگمان دوستان الله متعال ترسی بر آنان (از خواری در دنیا و عذاب در آخرت) نیست و (بر از دست رفتن دنیا) غمگین نمی گردند (چرا که در پیشگاه الله متعال چیزی برای آنان مهیا است که بسی والاتر و بهتر از کالای دنیا است) و نه در هنگام مرگ و بعد از آن ترس و غمگینی به سراغ ایشان می آید (دوستان الله متعال) کسانی هستند که ایمان آورده اند و تقوا پیشه کرده اند. برای آنان در دنیا (به هنگام مرگ) و در آخرت (در هنگامه رستاخیز) بشارت (به خوشبختی و نیکبختی است) جلی اولیاء را، الله متعال تعریف نموده است، کسانی که ایمان به ربوبیت، الوهیت،

^۱ سوره یونس آیه ۶۲

اسماء و صفات او آوردند و تصدیق به الله و آنچه از جانب الله نازل شده و تصدیق به پیامبر [صلی الله علیه وسلم] و به آنچه خبر داده نمودند، زیرا ایمان به الله، مستلزم این همه موارد میباشد و پرهیز نمودن از آنچه الله متعال را خشمگین می سازد از ترک واجبات و فعل محرمات، دوستی الله متعال به اطاعت او طبق روش رسول الله [صلی الله علیه وسلم] حاصل میشود نه در غیر آن عده از جاهلان افرادی را ولی الله متعال می دانند که غرق در شرک، معصیت، بدعت و مخالفت رسول الله [صلی الله علیه وسلم] میباشند. اینها دوستان الله متعال نیستند بلکه دوستان شیطان اند - یا الله! ما را از دوستان واقعی خود بگردان و مشمول آیه مبارکه فوق بساز، یا حی یا قیوم.

عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الصَّامِتِ، قَالَ: سَأَلْتُ رَسُولَ اللَّهِ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - عَنْ قَوْلِ اللَّهِ سُبْحَانَهُ: {لَهُمُ الْبُشْرَىٰ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَفِي الْآخِرَةِ} [يونس: ۶۴]، قَالَ: "هِيَ الرُّؤْيَا الصَّالِحَةُ، يَرَاهَا الْمُسْلِمُ أَوْ تُرَى لَهُ".^۱

(عباده پسر صامت میگوید: از پیامبر [صلی الله علیه وسلم] معنی قول الله متعال را که فرموده است: {لَهُمُ الْبُشْرَىٰ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَفِي الْآخِرَةِ} پرسان نمودم پیامبر [صلی الله علیه وسلم] فرمودند: این بشارتی که در آیه مبارکه آمده خوابهای نیک است که مسلمان میبیند یا برایش دیده میشود یعنی دیگر شخص او را خواب خوب می بیند)

^۱ سنن ابن ماجه ج ۵ ص ۵۸ رقم ۳۸۹۸ | سلسلة الصحيح رقم ۱۷۸۶ سنن دارمی رقم ۲۱۸۲

۲- ترساندن شیطان انسان را در خواب:

توصیه رسول الله ﷺ برای کسی که در خواب می‌ترسد.

(عن عمرو ابن شعيب عن أبيه عن جده أن رسول الله صلى الله عليه وسلم قال إذا فزع أحدكم في النوم فليقل أَعُوذُ بِكَلِمَاتِ اللَّهِ التَّامَّةِ مِنْ غَضَبِهِ وَعِقَابِهِ وَشَرِّ عِبَادِهِ وَمِنْ هَمَزَاتِ الشَّيَاطِينِ وَأَنْ يَخْضَرُونَ. فإنها لن تضره.^۱

(عمرو پسر شعیب از پدرش ووی از جدش روایت نموده که رسول الله [صلی الله علیه وسلم] فرمودند: هنگامیکه ترسید یکی از شما در خواب باید بگوید: {أَعُوذُ بِكَلِمَاتِ اللَّهِ التَّامَّةِ مِنْ غَضَبِهِ وَعِقَابِهِ وَشَرِّ عِبَادِهِ وَمِنْ هَمَزَاتِ الشَّيَاطِينِ وَأَنْ يَخْضَرُونَ}. {پناه میبرم به کلمات الله [یعنی نامها و صفات الله متعال که خالی از هر نقص و عیب است] پناه میبرم به الله متعال از خشمش و عذابش و از شر بنده گانش و از خطرات و وسوسه شیاطین و القاء فتنه و عقاید فاسده و از اینکه حاضر گردند نزد من و بر من ضرر برسانند} گوینده این ذکر را هرگز وسوسه شیطان ضرر نرساند و از شر شیاطین محفوظ می ماند.

توصیه رسول الله ﷺ برای کسانی که خواب خوب یا نا پسند می بینند بر این اعمال:

عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - : أَنَّهُ سَمِعَ النَّبِيَّ ﷺ يَقُولُ: «إِذَا رَأَى أَحَدُكُمْ رُؤْيَا يُحِبُّهَا، فَإِنَّمَا هِيَ مِنَ اللَّهِ، فَلْيَحْمَدِ اللَّهَ عَلَيْهَا، وَلْيُحَدِّثْ بِهَا، وَإِذَا رَأَى

^۱ سنن ابی داود رقم ۳۸۹۳- صحیح الترغیب والترہیب رقم ۱۶۰۱

غَيْرَ ذَلِكَ مِمَّا يَكْرَهُ، فَإِنَّمَا هِيَ مِنَ الشَّيْطَانِ، فَلْيَسْتَعِذْ مِنْ شَرِّهَا وَلَا يَذْكُرْهَا لِأَحَدٍ، فَإِنَّهَا لَا تَضُرُّهُ.^۱

(ابوسعید خدری - رضی الله عنه - می گوید: شنیدم که نبی اکرم - صلی الله علیه وسلم - فرمود: «هرگاه، یکی از شما خوابی دید که آنرا دوست دارد، پس بداند که آن خواب، از جانب الله است. لذا الله متعال را سپاس گوید و آنرا برای دیگران، تعریف کند. و اگر امر ناپسندی را خواب دید پس یقیناً از جانب شیطان است. لذا از شر آن به الله متعال پناه ببرد و آنرا برای کسی تعریف نکند. چرا که در این صورت، به او ضرری نخواهد رساند). همچنان در صورتیکه خواب زشت و ناپسندی دید سه مرتبه آب دهان «خفیف» به طرف چپ خود بیندازد از الله متعال خیر آنرا طلب نماید و از شر آن به الله پناه ببرد.^۲

امام بخاری در صحیح خود از ابی قتاده [رضی الله عنه] روایت می کند که وی می گفت: من خوابهای می دیدم که من را مریض می ساخت «خوابهای وحشتناک» تا اینکه از رسول الله [صلی الله علیه وسلم] شنیدم که ایشان می فرمودند: خوابهای نیک از جانب الله متعال است هر گاه یکی از شما خواب خوب و پسندیده دید و آنرا دوست داشت آنرا نگوید مگر به کسی که دوستش دارد - و زمانی که در خواب اشیاء زشت و آنچه نا پسند می پنداشت دید باید به الله

^۱ رواه البخاری ج ۹ ص ۳۰ رقم ۶۹۸۵

^۲ سنن ابن ماجه رقم ۳۹۱۰، صحیح الجامع الصغیر و زیاده شماره حدیث ۵۵۴

پناه ببرد از شر آن واز شر شیطان وباید سه مرتبه آب دهان خود را «بطرف چپ» بیندازد و آنرا برای کسی بیان نکند هرگز ضرر نمی رساند آنرا.^۱

ارشاد رسول الله ﷺ برای کسی که خواب ناپسند می بیند بر خواندن نماز

(عن أبي هريرة عن النبي [صلى الله عليه وسلم] قال فإذا رأى أحدكم ما يكره فليقم فليصل ولا يحدث بها الناس).^۲

(از ابی هریره روایت شده است، که رسول الله ﷺ فرمودند: زمانیکه دید یکی از شما خواب بد و زشت را باید که بر خیزد و نماز بگذارد. و آن خواب را برای کسی نگوید).

شخصی نزد پیامبر [صلى الله عليه وسلم] آمد و گفت در خواب دیدم که گردن من قطع شده به دنبال آن روان میباشم، پیامبر ﷺ آنرا تویخ کردند و فرمودند خبر نده برای کسی به بازی کردن شیطان با تو در خواب.^۳

شیطان از طریق خوابهای وحشتناک می خواهد مؤمن را غمگین کند و مؤمن باید به دستورات رسول الله [صلى الله عليه وسلم] عامل شود و تشویش نکند ضرر برایش نمی رسد.

^۱ صحیح البخاری رقم ۷۰۴۴

^۲ رواه ابوداود ج ۲ ص ۷۲۳ رقم ۵۰۱۹، صحیح مسلم حدیث شماره ۲۲۶۳

^۳ صحیح مسلم رقم ۱۴-۲۲۶۸

امام نووی [رحمه الله] در شرح مسلم میگوید: الله متعال عمل به دستورات پیامبر [صلی الله علیه وسلم] را سببی برای سلامتی قرار داده از وحشتی که بر آن مرتب است مثل اینکه صدقه را وقایه برای مال و سبب برای دفع بلا قرار داده است،^۱ **بهتر اینست:** شخصی که خواب نا پسند و زشت می بیند جمع کند در عمل به همه روایات. در مجموع فتاوی و رسائل العثیمین محتوای روایات چنین جمع شده است ۱- به طرف چپ خود سه مرتبه آب دهان بیندازد. ۲- پناه ببرد به الله از شر شیطان سه مرتبه. ۳- پناه ببرد به الله متعال از شر آنچه دیده. ۴- پهلوی بگرداند. ۵- این خواب را به کسی نگوید. ۶- برخیزد و نماز بخواند.^۲ اگر اکتفاء نمود بر بعضی آنها ضرر باذن الله دفع میشود. والله اعلم.

۳- حدیث نفس عبارت از امور و قضایای که به بیداری با آنها مصروف است و در خواب می بیند.

۲۸- خوابهای غیر از انبیاء علیهم السلام مصدر تشریع نیست.

بعضی از افراد گمراه و منحرف به دروغ ادعای بدست آوردن مقاماتی را میکنند، که در خواب برای ایشان داده شده است. حتی عده میگویند: که وی به حالتی رسیده که تکلیف و یا بعضی از عبادات از ذمه وی ساقط شده اینها دروغگو و دجال میباشند. امام نووی [رحمه الله] میگوید: به سبب آنچه در خواب

^۱ شرح مسلم للنووی جزء ۷ ص ۱۸

^۲ مجموعه فتاوی و رسائل العثیمین جزء ۱ ص ۳۳۰

دیده شود نه سنتی ثابت می شود. و نه هم سنتی که ثابت شده باطل می شود. بناءً خوابها مصدر تشریع نیستند بلکه بشارت و تذکیر میباشند.

امام نووی [رحمه الله] در ادامه میگوید: اگر شب سی ام شعبان با شد. و مردم هلال رمضان را ندیدند. شخصی پیامبر [صلی الله علیه وسلم] را در خواب دید، که برایش میفرماید: امشب اول رمضان است صحیح نمی شود و ثابت نمی گردد روزه به این خواب نه برای صاحب خواب. و نه هم برای دیگران.^۱

۲۹- کسی که در دیدن خواب دروغ بگوید از جمله ای افتراء

کننده گان بر الله متعال است

عن واثله بن الأسقع، یقول: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: «إِنَّ مِنْ أَعْظَمِ الْفِرَى أَنْ يَدَّعَى الرَّجُلُ إِلَى غَيْرِ أَبِيهِ، أَوْ يَرَى عَيْنَهُ مَا لَمْ تَرَ، أَوْ يَقُولَ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَا لَمْ يَقُلْ»^۲

(از واثله پسر اسقع روایت است که رسول الله [صلی الله علیه وسلم] فرمودند: یقیناً از بزرگترین افتراء و کذب اینست که شخص خود را بغیر از پدر خود به دیگری نسبت دهد، یا اینکه به دروغ ادعاء دیدن خوابی را نماید «مثل اینکه بگوید: من در خواب فلان چیز را دیدم در حالیکه ندیده است» این شخص به دروغ ادعاء میکند که الله متعال به چشم وی فلان چیز را نشان داده

^۱ فتاویٰ یسألونک جز ۹ ص ۲۱۶ - فتاویٰ الشبکه الاسلامیه رقم ۳۶۳۸۰ جز ۵ ص ۶۰۷۴

^۲ صحیح البخاری ج ۴ ص ۱۸۰ رقم ۳۵۰۹

است و دروغ بستن بر الله متعال از بزرگترین افتراء است و دیگر اینکه بر پیامبر [صلی الله علیه وسلم] چیزی را بر بندد که ایشان نگفته باشند) - این بخش از حدیث بر اهل بدعت نیز صدق میکند، زیرا آنها بنام دین اعمالی را انجام میدهند که از رسول الله صلی الله علیه وسلم ثابت نیست در حالیکه رسول الله صلی الله علیه وسلم دین را کامل رساندند هر آنچه خیر امت بود بیان نمودند هیچ مسلمان جرئت نمیکند که بگوید: عملی در آن ثواب مرتب بوده رسول الله ﷺ آنرا برای امت بیان نکرده است یا اینکه عملی خیر بوده باشد و صحابه رضی الله عنهم از آن محروم شده باشند، چنین نیست، پیامبر ﷺ هر آنچه دین بود مکمل رساندند و صحابه رضی الله عنهم هر آنچه ثواب بر آن مرتب بود انجام دادند.

فصل چهارم

مطالب این مبحث شامل آیات و اذکاری است که رسول الله ﷺ بعد از بیدار شدن از خواب می خواندند؛ و بیان بیشتر از بیست مورد احکام، موضوعات و اموری که مرتبط به بیدار شدن در شب می باشد به شمول ذکر فضایل قیام شب و فوائد صبحی آن.

آداب و اذکار بیدار شدن از خواب

بیدار شونده گان از خواب دونوع اند: یکی اراده خواب شدن دوباره رادارد و یکی دیگر ندارد کسیکه قصد خواب شدن رداشته باشد به این اذکار رسول الله صلی الله علیه وسلم عمل کند و پاداش های بزرگ را نصیب شود.

۱-۱- رسول ﷺ زمانی که در شب تحرک می نمودند این ذکر را می گفتند.

عَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ -صلى الله عليه وسلم- إِذَا تَضَوَّرَ مِنَ اللَّيْلِ قَالَ: "لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ الْوَاحِدُ الْقَهَّارُ، رَبُّ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا الْعَزِيزُ الْغَفَّارُ"^۱

(از مادر مومنان عائشه صدیقه طاهره [رضی الله عنها] روایت است که رسول الله [صلی الله علیه وسلم] زمانی که در شب تحرک می نمودند، می گفتند: { لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ الْوَاحِدُ الْقَهَّارُ، رَبُّ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا الْعَزِيزُ الْغَفَّارُ } (نیست هیچ معبودی سزاوار عبادت و پرستش جز الله یگانه، چیره و باقوت پروردگار آسمانها و زمین و آنچه که میان آن دو است، غالب و آمرزنده میباشد)

۲-۲- ذکر نمودن و تکبیر گفتن در هر وقت بیدار شدن از خواب و حرکت نمودن از اسباب دخول جنت است.

عن أَنَسُ بْنُ مَالِكٍ قَالَ كُنَّا جُلُوسًا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ يَطْلُعُ عَلَيْكُمُ الْآنَ رَجُلٌ مِنْ أَهْلِ الْجَنَّةِ فَطَلَعَ رَجُلٌ مِنَ الْأَنْصَارِ تَتَطَفُّ لِحْيَتُهُ مِنْ وُضُوئِهِ قَدْ تَعَلَّقَ نَعْلَيْهِ فِي يَدِهِ الشِّمَالُ فَلَمَّا كَانَ الْعَدُو قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِثْلَ ذَلِكَ فَطَلَعَ ذَلِكَ الرَّجُلُ مِثْلَ الْمَرَّةِ الْأُولَى فَلَمَّا كَانَ الْيَوْمَ الثَّالِثُ قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِثْلَ مَقَالَتِهِ أَيْضًا فَطَلَعَ ذَلِكَ الرَّجُلُ عَلَى مِثْلِ حَالِهِ

^۱ صحیح الجامع الصغیر ج ۲ ص ۸۵۷ رقم ۴۶۹۳ {السلسلة الصحيحة رقم ۲۰۶۶، صحیح ابن حبان به تحقیق الارنؤط حدیث

أَوَّلَى فَلَمَّا قَامَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ تَبِعَهُ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ عَمْرٍو بْنِ الْعَاصِ فَقَالَ إِنِّي لَأَحْيَيْ أَبِي فَأَقْسَمْتُ أَنْ لَا أَذْخُلَ عَلَيْهِ ثَلَاثًا فَإِنْ رَأَيْتَ أَنْ تُؤْوِيَنِي إِلَيْكَ حَتَّى تَمْضِيَ فَعَلْتُ قَالَ نَعَمْ قَالَ أَنَسٌ وَكَانَ عَبْدُ اللَّهِ يُحَدِّثُ أَنَّهُ بَاتَ مَعَهُ تِلْكَ اللَّيَالِي الثَّلَاثَ فَلَمْ يَرَهُ يَقُومُ مِنَ اللَّيْلِ شَيْئًا غَيْرَ أَنَّهُ إِذَا تَعَارَى وَتَقَلَّبَ عَلَى فِرَاشِهِ ذَكَرَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ وَكَبَّرَ حَتَّى يَقُومَ لِصَلَاةِ الْفَجْرِ. قَالَ عَبْدُ اللَّهِ غَيْرَ أَنِّي لَمْ أَسْمَعُهُ يَقُولُ إِلَّا خَيْرًا فَلَمَّا مَضَتْ الثَّلَاثَ لَيَالٍ وَكِدْتُ أَنْ أَحْتَقِرَ عَمَلُهُ قُلْتُ يَا عَبْدَ اللَّهِ إِنِّي لَمْ يَكُنْ بَيْنِي وَبَيْنَ أَبِي غَضَبٌ وَلَا هَجْرٌ ثُمَّ وَلَكِنْ سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ لَكَ ثَلَاثَ مِرَارٍ يَطْلُعُ عَلَيْكُمْ الْآنَ رَجُلٌ مِنْ أَهْلِ الْجَنَّةِ فَطَلَعْتَ أَنْتَ الثَّلَاثَ مِرَارٍ فَأَرَدْتُ أَنْ آوِيَ إِلَيْكَ لِأَنْظُرَ مَا عَمَلُكَ فَأَقْتَدَى بِهِ فَلَمْ أَرَكَ تَعْمَلُ كَثِيرَ عَمَلٍ فَمَا الَّذِي بَلَغَ بِكَ مَا قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ مَا هُوَ إِلَّا مَا رَأَيْتَ قَالَ فَلَمَّا وَكَيْتُ دَعَانِي فَقَالَ مَا هُوَ إِلَّا مَا رَأَيْتَ غَيْرَ أَنِّي لَا أَجِدُ فِي نَفْسِي لِأَحَدٍ مِنَ الْمُسْلِمِينَ غِشًّا وَلَا أَحْسُدُ أَحَدًا عَلَى خَيْرٍ أَعْطَاهُ اللَّهُ إِيَّاهُ فَقَالَ عَبْدُ اللَّهِ هَذِهِ الَّتِي بَلَغْتَ بِكَ وَهِيَ الَّتِي لَا تُطِيقُ^۱

(انس [رضی الله عنه] میگوید: که ما همراه رسول الله

[صلی الله علیه وسلم] نشستند بودیم پیامبر [صلی الله علیه وسلم] فرمودند: اکنون بر شما مردی از اهل بهشت وارد میشود سپس مردی انصاری داخل شد، فردای آن روز که شد پیامبر [صلی الله علیه وسلم] مثل روز قبل گفتند: که مردی از

^۱ مسند احمد رقم ۱۲۷۲۰ { تعلیق شعب الارنؤوط اسناد صحیح علی شرط الشیخین آرشیف ملتقی اهل الحدیث - عنوان - الخصال الموجه لدخول الجنة - جزء ۹۳ - ص ۱ - رواه حمد - ۱۲۲۸۶ - بسند صحیح - مجله جامعه ام القرى - جزء - ۱۰ - ص ۲۴۷ - السنن الكبرى للنسائی شماره حدیث ۱۰۶۳۳، شعب الايمان شماره حدیث ۶۱۸۱، مصنف عبدالرزاق شماره حدیث

اهل جنت بر شما وارد میشود همان مرد دیروز داخل شد، روز سوم شد ما همراهی رسول الله [صلی الله علیه وسلم] نشسته بودیم فرمودند: مردی از اهل جنت داخل میشود همان مرد انصاری داخل شد، زمانیکه پیامبر ﷺ برخاستند، عبدالله پسر عمرو به عقب آن مرد انصاری رفت و برایش گفت: من با پدرم مجادله نمودم قسم خوردم که سه روز بر وی داخل نشوم اگر من را با خود ببری تا این مدت سپری شود؛ مرد انصاری گفت: خوب است و همراه آن رفت، انس رضی الله عنه از عبدالله رضی الله عنه نقل میکند: که وی سه شب همراه آن بود، به چشم عبد الله دیگر چیزی بر نخورد غیر از اینکه وقتی مرد انصاری بیدار میشد و در بستر خود حرکت می نمود ذکر الله متعال را مینمود و تکبیر میگفت تا که وقت نماز صبح فرامیرسید برای اداء نماز بر می خاست، عبد الله گفت: من از آن غیر از خیر چیز دیگری نشنیدم زمانیکه سه شب سپری شد و نزدیک بود که عمل آن راحقیر بر شمارم بگفتم: ای عبدالله بین من و پدرم هیچ مجادله نبود. من از پیامبر [صلی الله علیه وسلم] سه مرتبه شنیدم که مردی از اهل جنت داخل میشود و تو داخل شدی من قصد نمودم شب نزد تو باشم تا اعمال ترا ببینم و به آن عمل کنم ندیدم که اعمال بزرگی انجام دهی، پس چه ترا به این مقام رسانده که پیامبر [صلی الله علیه وسلم] در مورد تو چنین فرمودند. آن مرد انصاری گفت: نیست اعمال دیگری مگر آنچه، دیدی زمانیکه بیرون شدم من را صدا زد و گفت: نیست اعمال من مگر آنچه را دیدی و من در نفس خود غش و کینه با مسلمانها ندارم و حسد با کسی که الله متعال برایش خیر داده است نمی ورزم عبد الله گفت: این است که ترا به این مقام رسانده ما توان آن را نداریم).

شاهد در این حدیث در کنار کینه نورزیدن و حسد نداشتن هر وقت از خواب بیدار میشد و تحرک مینمود، ذکر الله متعال را مینمود و تکبیر میگفت و این به عنوان سبب دخول جنت شناخته شد.

۳-۳- دعای بعد از این ذکر بیدار شدن از خواب اجابت و نماز بعد از آن قبول میشود

عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الصَّامِتِ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - عَنِ النَّبِيِّ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - قَالَ: «مَنْ تَعَارَّ مِنَ اللَّيْلِ فَقَالَ: لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ، الْحَمْدُ لِلَّهِ وَسُبْحَانَ اللَّهِ وَلَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَاللَّهُ أَكْبَرُ وَلَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ، ثُمَّ قَالَ: اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِي أَوْ دَعَا اسْتَجِيبَ لَهُ، فَإِنْ تَوَضَّأَ وَصَلَّى قَبِلَتْ صَلَاتُهُ»^۱

(عباده بن صامت - رضی الله عنه - می گوید: نبی اکرم ﷺ فرمود: «کسیکه که در شب بیدار شود و این دعا را بخواند: (لا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ، الْحَمْدُ لِلَّهِ وَسُبْحَانَ اللَّهِ وَلَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَاللَّهُ أَكْبَرُ وَلَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ) و سپس، بگوید: یا الله! مرا مغفرت کن. یا دعای دیگری نماید، الله متعال، اجابت میکند. و اگر (بلند شود) وضو بگیرد و نماز بخواند، این نماز به درگاه الله متعال پذیرفته می شود)

بیدار شونده که اراده خواب را نداشته باشد این اذکارا بگوید:

^۱ رواه البخاری ج ۲ ص ۵۴ رقم ۱۱۵۴

۱- عَنْ حُذَيْفَةَ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - قَالَ: كَانَ النَّبِيُّ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - وَإِذَا اسْتَيْقَظَ قَالَ: «الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي أَحْيَانَا بَعْدَ مَا أَمَاتَنَا وَإِلَيْهِ النُّشُورُ»^۱.

(رسول الله صلى الله عليه وسلم هنگامیکه بیدار می شدند می گفتند: {الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي أَحْيَانَا بَعْدَ مَا أَمَاتَنَا وَإِلَيْهِ النُّشُورُ} {حمد و ستایش از آن الله متعال است که ما را از خواب بیدار کرد و بسوی او است حشر شدن}).

امام ترمذی در سنن خود به روایت ابی هریره [رضی الله عنه] از پیامبر ﷺ نقل نموده که فرمودند: {فَإِذَا اسْتَيْقَظَ فَلْيَقُلْ: الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي عَافَانِي فِي جَسَدِي، وَرَدَّ عَلَيَّ رُوحِي وَأَذِنَ لِي بِذِكْرِهِ}.

۲- (زمانیکه یکی از شما از خواب بیدار میشود، بگوید: «الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي عَافَانِي فِي جَسَدِي، وَرَدَّ عَلَيَّ رُوحِي وَأَذِنَ لِي بِذِكْرِهِ» (ستایش مخصوص الله است، ذاتی که عافیت داد من را در جسد من، و روح من را باز گردانید و فرمان و اجازه داد برای من در ذکرش)

۴-۳- توصیه رسول الله ﷺ در خواندن سوره فلق، ناس در هر

وقت بیدار شدن و خوابیدن

عَنْ عُقْبَةَ بْنِ غَامِرٍ، إِلَى أَنْ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ [صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ] «أَلَا أُعَلِّمُكُمْ سُورَتَيْنِ مِنْ خَيْرِ سُورَتَيْنِ قَرَأَ بِهِمَا النَّاسُ؟» فَأَقْرَأَنِي قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ الْفَلَقِ،

^۱ رواه البخاری ج ۸ ص ۶۹ رقم ۶۳۱۴

^۲ سنن الترمذی ج ۵ ص ۳۴۳ رقم ۳۴۰۱، صحیح الجامع الصغیر و زیادته شماره حدیث ۳۲۹ و صحیح الترمذی شماره حدیث

وَقُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ النَّاسِ، فَأَقِيمَتِ الصَّلَاةُ، فَتَقَدَّمَ فَقَرَأَ بِهِمَا، ثُمَّ مَرَّ بِي، فَقَالَ: «كَيْفَ رَأَيْتَ يَا عُقْبَةُ بْنُ عَامِرٍ؟ أَقْرَأَ بِهِمَا كُلَّمَا نِمْتَ وَقُمْتَ»^۱

(از عقبه پسر عامر روایت است، که پیامبر [صلی الله علیه وسلم] فرمودند: آیا تعلیم ندهم ترا دو سوره از بهترین سوره ها که مردم میخوانند؟ برای من خواند سوره فلق وناس را پس نماز اقامه شد رسول الله [صلی الله علیه وسلم] پیش شدند و این دو سوره را در نماز خواندند و سپس برای من فرمودند: چگونه دیدی ای عقبه پسر عامر بخوان این دو سوره را هر وقت که اراده خواب شدن داشتی و هر وقتی که از خواب برخواستی)

۵-۴- رسول الله ﷺ زمانیکه شب بر می خاستند زمان طولانی

این اذکار را می خواندند

عَنْ أَبِي سَلَمَةَ، عَنْ رِبْعَةَ بْنِ كَعْبٍ الْأَسْلَمِيِّ، قَالَ: كُنْتُ أَيْتُ عِنْدَ حُجْرَةَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَكُنْتُ أَسْمَعُهُ إِذَا قَامَ مِنَ اللَّيْلِ، يَقُولُ: «سُبْحَانَ اللَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ أَلْهُوِي»، ثُمَّ يَقُولُ: «سُبْحَانَ اللَّهِ وَبِحَمْدِهِ أَلْهُوِي»^۲

(ربیعہ پسر کعب اسلمی گفت: من شب گزراندم نزد حجره پیامبر [صلی الله علیه وسلم] او من میشنیدم زمانیکه پیامبر ﷺ در شب بر می خاستند لحظات زیادی می گفتند: {سُبْحَانَ اللَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ} (پاک و منزّه است الله پروردگار عالمیان) سپس لحظات زیادی می فرمودند: {سُبْحَانَ اللَّهِ

^۱ رواه النسائي ج ۸ ص ۲۵۳ رقم ۵۴۳۷ - صحيح الجامع الصغير وزيادته رقم ۳۰۴۲

^۲ رواه النسائي ج ۳ ص ۲۰۹ رقم ۱۶۱۸ - صحيح ابن ماجه للالباني رقم ۳۸۶۹

وَبِحَمْدِهِ { پاک و منزّه می دانم الله متعال را از آنچه به او مناسب نیست در حالیکه من او را صفت می کنم و ثنا می گویم و او موصوف به صفات کمال و جمال است)

۵-۶- رسول الله ﷺ هنگامیکه از خواب بیدار می شدند خواب را از چهره خود مسح می کردند و ده آیه اخیر از سوره آل عمران را تلاوت می نمودند

عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا: أَنَّهُ بَاتَ لَيْلَةً عِنْدَ مَيْمُونَةَ زَوْجِ النَّبِيِّ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - ، وَهِيَ خَالَتُهُ، فَاضْطَجَعْتُ فِي عَرْضِ الْوِسَادَةِ، وَاضْطَجَعَ رَسُولُ اللَّهِ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - وَأَهْلُهُ فِي طُولِهَا، فَنَامَ رَسُولُ اللَّهِ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - حَتَّى إِذَا انْتَصَفَ اللَّيْلُ أَوْ قَبْلَهُ بَقِيلٌ أَوْ بَعْدَهُ بَقِيلٌ، اسْتَيْقَظَ رَسُولُ اللَّهِ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - فَجَلَسَ يَمْسَحُ النَّوْمَ عَنْ وَجْهِهِ يَدِهِ، ثُمَّ قَرَأَ الْعَشْرَ الْآيَاتِ الْخَوَاتِمَ مِنْ سُورَةِ آلِ عِمْرَانَ، ثُمَّ قَامَ إِلَى شَنْ مَعْلَقَةٍ، فَتَوَضَّأَ مِنْهَا، فَأَحْسَنَ وُضُوئَهُ، ثُمَّ قَامَ يُصَلِّي، الْحَدِيثُ.^۱

(عبدالله بن عباس رضی الله عنهما می گوید: شبی، در خانه ای خاله ام، میمونه رضی الله عنها، همسر رسول الله - صلی الله علیه وسلم - خوابیدم رسول الله - صلی الله علیه وسلم - و همسرش، میمونه، در طول بالش و من در عرض آن، سر نهادیم. رسول الله - صلی الله علیه وسلم - خواب رفتند ولی پس از گذشت نصف شب پیش تر از آن یا کمتر از آن، بیدار شدند و با کشیدن دست ها

^۱ رواه البخاری ج ۱ ص ۴۷ رقم ۱۸۳

بر چهره خویش، خواب را از خود دور کردند و ده آیه اخیر سوره آل عمران را تلاوت نمودند و بعد بسوی مشک آبی که آویزان بود، رفتند و خوب و کامل، وضو گرفتند و به نماز ایستادند).

ده آیه اخیر سوره آل عمران

إِنَّ فِي خَلْقِ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَاخْتِلَافِ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ لَآيَاتٍ لِّأُولِي
الْأَلْبَابِ (۱۹۰) الَّذِينَ يَذْكُرُونَ اللَّهَ قِيَامًا وَقُعُودًا وَعَلَىٰ جُنُوبِهِمْ وَيَتَفَكَّرُونَ فِي خَلْقِ
السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ رَبَّنَا مَا خَلَقْتَ هَذَا بَاطِلًا سُبْحَانَكَ فَقِنَا عَذَابَ النَّارِ (۱۹۱) رَبَّنَا
إِنَّكَ مَنْ تَدْخُلِ النَّارَ فَقَدْ أَخْزَيْتَهُ وَمَا لِلظَّالِمِينَ مِنْ أَنْصَارٍ (۱۹۲) رَبَّنَا إِنَّا سَمِعْنَا
مُنَادِيًا يُنَادِي لِلْإِيمَانِ أَنْ آمِنُوا بِرَبِّكُمْ فَآمَنَّا رَبَّنَا فَاغْفِرْ لَنَا ذُنُوبَنَا وَكَفِّرْ عَنَّا سَيِّئَاتِنَا
وَتَوَفَّنَا مَعَ الْأَبْرَارِ (۱۹۳) رَبَّنَا وَآتِنَا مَا وَعَدْتَنَا عَلَىٰ رُسُلِكَ وَلَا تُخْزِنَا يَوْمَ الْقِيَامَةِ
إِنَّكَ لَا تُخْلِفُ الْمِيعَادَ (۱۹۴) فَاسْتَجَابَ لَهُمْ رَبُّهُمْ أَنِّي لَا أُضِيعُ عَمَلَ عَامِلٍ مِنْكُمْ
مِنْ ذَكَرٍ أَوْ أَنشَىٰ بَعْضُكُمْ مِنْ بَعْضٍ فَالَّذِينَ هَاجَرُوا وَأُخْرِجُوا مِنْ دِيَارِهِمْ وَأُودُوا
فِي سَبِيلِي وَقَاتَلُوا وَقُتِلُوا لَأُكَفِّرَنَّ عَنْهُمْ سَيِّئَاتِهِمْ وَلَأُدْخِلَنَّهُمْ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ
تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ تَوَابًا مِنْ عِنْدِ اللَّهِ وَاللَّهُ عِنْدَهُ حُسْنُ الثَّوَابِ (۱۹۵) لَا يَغُرَّنَّكَ تَقَلُّبُ
الَّذِينَ كَفَرُوا فِي الْبِلَادِ (۱۹۶) مَتَاعٌ قَلِيلٌ ثُمَّ مَا لَهُمْ جَهَنَّمَ وَبِئْسَ الْمِهَادُ (۱۹۷)
لَكِنَّ الَّذِينَ اتَّقَوْا رَبَّهُمْ لَهُمْ جَنَّاتٌ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا نُزُلًا مِنْ
عِنْدِ اللَّهِ وَمَا عِنْدَ اللَّهِ خَيْرٌ لِلْأَبْرَارِ (۱۹۸) وَإِنْ مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ لَمَنْ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَمَا
أُنْزِلَ إِلَيْكُمْ وَمَا أُنْزِلَ إِلَيْهِمْ خَاشِعِينَ لِلَّهِ لَا يَشْتُرُونَ بِآيَاتِ اللَّهِ ثَمَنًا قَلِيلًا أُولَٰئِكَ لَهُمْ

أَجْرُهُمْ عِنْدَ رَبِّهِمْ إِنَّ اللَّهَ سَرِيعُ الْحِسَابِ (۱۹۹) يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اصْبِرُوا وَصَابِرُوا وَرَابِطُوا وَاتَّقُوا اللَّهَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ [۲۰۰]^۱

(مسلمان در آفرینش (عجیب و غریب و منظم و مرتب) آسمانها و زمین، و آمد و رفت (پیاپی، و تاریکی و روشنی، و کوتاهی و درازی) شب و روز، نشانه ها و دلائلی (آشکار برای شناخت آفریدگار و کمال و دانش و قدرت او) برای خردمندان است.

کسانی که الله متعال را ایستاده و نشسته و بر پهلوهایشان افتاده (و در همه اوضاع و احوال خود) یاد می کنند و درباره آفرینش (شگفت انگیز و دلهره انگیز و اسرارآمیز) آسمانها و زمین می اندیشند (و نقشه دلربا و ساختار حیرت‌زای آن، شور و غوغائی در آنان برمی انگیزد، و به زبان حال و قال می گویند:) پروردگارا! این (دستگاه شگفت کائنات) را بیهوده و عبث نیافریده ای؛ تو منزّه و پاکی، پس ما را (با توفیق بر انجام کارهای شایسته) از عذاب آتش (دوزخ) محفوظ دار.

پروردگارا! بیگمان تو هر که را (به خاطر اعمال زشتش) به آتش درآری، به راستی خوار و زبونش کرده ای. و (اینان بر خود و دیگران ستم کرده اند و) ستمکاران را یاورى نیست.

پروردگارا! ما از منادی (بزرگوار توحید، یعنی محمد پسر عبدالله) شنیدیم که (مردم را) به ایمان به پروردگارشان می خواند و ما ایمان آوردیم (و ندای

^۱ سوره آل عمران آیات ۱۹۰ الی

او را لبیک گفتیم . اکنون که چنین است) پروردگارا ! گناهانمان را بیامرز و بدیهایمان را ببوشان و ما را با نیکان و (در مسیر ایشان) بمیران.

پروردگارا ! آنچه را که بر (زبان) پیغمبران خود (و به پاداش تصدیق ایشان و پیروی از آنان) به ما وعده داده ای ، (از قبیل : پیروزی دنیا و نعمت آخرت) به ما عطاء کن ، و در روز رستاخیز ما را (با درآوردن به دوزخ) خوار و زبون مگردان . بیگمان تو خلف وعده نخواهی کرد؛ پس پروردگارشان دعای ایشان را پذیرفت و پاسخشان داد که من عمل هیچ کسی از شما را که به کار پرداخته باشد - خواه زن باشد یا مرد - ضائع نخواهم کرد . پاره ای از شما از پاره دیگر هستید (و همگی ممنوع و همجنس می باشید) . آنان که هجرت کردند ، و از خانه های خود رانده شدند، و در راه من اذیت و آزارشان رساندند، و جنگیدند و کشته شدند ، هر آینه گناهانشان را می بخشم و به بهشتشان درمی آورم؛ بهشتی که رودخانه ها در زیر (درختان) آن روان است . این پاداشی از سوی الله متعال، (ایشان را) است، و پاداش نیکو تنها نزد الله متعال است؛ رفت و آمد (پیروزمندانه، و اشتغال به کسب و کار و تجارت و بسر بردن در ناز و نعمت) کافران در شهرها ، تو را نفریبند.

(این) متاع ناچیزی است ، سپس (به دنبال این نعمت و قدرت ناچیز ظاهری) جایگاهشان دوزخ است ، و چه بد جایگاهی است ! برخی از اهل کتاب هستند که به الله متعال و بدانچه بر شما نازل شده و بدانچه بر خود آنان نازل گردیده است ، ایمان دارند . در برابر الله متعال فروتن بوده و آیات الله متعال را به بهای ناچیز (دنیا) نمی فروشند . پاداش ایشان در نزد پروردگارشان

(محفوظ) است. بیگمان الله متعال سریع الحساب است (و به سرعت تمام در مدّتی اندک به حساب اعمال همگان رسیدگی کرده و پاداش و جزای نیکان و بدان را بدون کم و کاست خواهد داد).

ای کسانی که ایمان آورده اید! (در برابر شدائد و ناملایمات) شکیبایی ورزید و (در مقابل دشمنان) استقامت و پایداری کنید و (از مرزهای مملکت خویش «سرزمین های اسلامی») مراقبت به عمل آورید و از (خشم) الله متعال بپرهیزید، تا این که رستگار شوید)

هدایات و فوائد ده آیه اخیر سورة مبارکه آل عمران

۱- لازم بودن تفکر در آفرینش آسمانها و زمین جهت تقویه ایمان و یقین. نظر واستدلال به عجایب صنع آسمانها و زمین فرد را بسوی ایمان صحیح رهنمائی میکند.

۲- مؤمن بر خود ذکر الله متعال را در هر حال لازم گیرد. ایستاده، نشسته، برپهلوی.

۳- مشروعیت توسل به سوی الله متعال به ایمان و عمل صالح.

۴- الله متعال روش دعا و توسل را در کتاب خود از پیامبرانش آدم، نوح، ابراهیم، لوط، شعیب، یونس، موسی، عیسی و محمد علیهم الصلاة والسلام و همچنان از اولیاء و صالحین مثل اصحاب کهف و عباد الرحمن را بیان نموده است که همگی برای قبولیت دعای شان به نامها و صفات الله متعال توسل می جستند و الله متعال اجابتشان نموده است و ایشان بحق فلان، به برکت فلان و به حرمت فلان توسل نجستند بلکه مستقیم

و بدون واسطه از الله خواستند، الله متعال دعاهاى شان را قبول نمود
و برای مؤمنین نیز خبر و تعلیم داد.

۵- فضیلت هجرت و جهاد در راه الله متعال.

۶- آنچه الله متعال برای اهل ایمان و تقوی آماده ساخته از نعمت های ابدی
بهتر است از دنیا و آنچه در دنیا است .

۷- وجوب صبر، صبر بر طاعت، صبر بر مصیبت؛ صبر از معصیت؛ و
وجوب رابطه مرزبانی و جهاد در راه الله متعال جهت حصول فلاح
و رستگاری.

۷- نزول بدون تشبیه و تعطیل، تکلیف و تمثیل الله متعال در ثلث

اخیر هر شب

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - : أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ -
قَالَ: «يَنْزِلُ رَبُّنَا تَبَارَكَ وَتَعَالَى كُلَّ لَيْلَةٍ إِلَى السَّمَاءِ الدُّنْيَا حِينَ يَبْقَى ثُلُثُ اللَّيْلِ
الْآخِرُ، يَقُولُ: مَنْ يَدْعُونِي فَأَسْتَجِيبَ لَهُ؟ مَنْ يَسْأَلُنِي فَأُعْطِيَهُ؟ مَنْ يَسْتَغْفِرُنِي فَأَغْفِرَ
لَهُ؟»^۱

(ابوهریره - رضی الله عنه - می گوید: رسول الله - صلی الله علیه وسلم -
فرمود: «الله متعال، هر شب پس از گذشتن دو سوم شب، به آسمان دنیا نزول
می فرماید و می گوید: کسی هست که مرا بخواند تا او را اجابت کنم؟ کسی

^۱ رواه البخاری ج ۲ ص ۵۳ رقم ۱۱۴۵، موطأ مالک شماره حدیث ۶۱۹

هست که از من بخواهد تا به او بدهم؟ کسی هست که از من طلب آمرزش کند تا او را بیمارزم؟)

۸- ارشاد رسول الله ﷺ به اینکه در هر شب از شباه ساعت اجابتی

برای دعا وجود دارد

عَنْ جَابِرٍ، قَالَ: سَمِعْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، يَقُولُ: إِنَّ فِي اللَّيْلِ لَسَاعَةً لَا يُؤَافِقُهَا رَجُلٌ مُسْلِمٌ، يَسْأَلُ اللَّهَ خَيْرًا مِنْ أَمْرِ الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ، إِلَّا أَعْطَاهُ إِيَّاهُ، وَذَلِكَ كُلُّ لَيْلَةٍ.^۱

(از جابر رضی الله عنه روایت است که گفت: از رسول الله (صلی الله علیه وسلم) شنیدم که می فرمودند: یقیناً در شب ساعتی است مصادف نمی شود با آن مرد و زن مسلمان در حالیکه سوال کند از الله متعال خیری از امر دنیا و آخرت را مگر اینکه الله متعال برایش می دهد و همین ساعت اجابت دعا در هر شب موجود می باشد) و هیچ شبی از شبها از آن خالی نیست پس فرصت را غنیمت دان برادر و خواهرم!

۹- رسول الله ﷺ در سفر بوقت سحر این دعا را میخواندند

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: "كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا كَانَ فِي سَفَرٍ فَأَسْحَرَ يَقُولُ: سَمِعَ سَامِعٌ بِحَمْدِ اللَّهِ وَحُسْنِ بَلَاءِهِ عَلَيْنَا رَبَّنَا صَاحِبِنَا، وَأَفْضَلُ عَلَيْنَا عَائِذَاً بِاللَّهِ مِنَ النَّارِ."^۱

^۱ صحیح مسلم رقم ۱۶۶-۷۵۷

(از ابی هریره روایت است که پیامبر [صلی الله علیه وسلم] زمانی که درسفر بودند و سحر را در می یافتند می گفتند: { سَمِعَ سَامِعٌ بِحَمْدِ اللَّهِ وَحُسْنِ بَلَائِهِ عَلَيْنَا رَبَّنَا صَاحِبِنَا، وَأَفْضَلُ عَلَيْنَا عَائِدًا بِاللَّهِ مِنَ النَّارِ } شنید شنونده و گواه باشد بحمد گفتن ما الله متعال را، و ما اعتراف میکنیم به فضل و انعام نیک او پروردگار! کمک کن ما را و حفاظت نما و توفیق نصیب ما بفرما تفضل و نعمت خود را بر ما مستدام و همیشه بدار بتو پناه می جویم از جهنم)

۱۰-ارشاد رسول الله ﷺ در دعا نمودن و از فضل الله متعال طلب

نمودن بوقت شنیدن بانگ خروس

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «إِذَا سَمِعْتُمْ صِيَاحَ الدِّيَكَةِ، فَاسْأَلُوا اللَّهَ مِنْ فَضْلِهِ، فَإِنَّهَا رَأَتْ مَلَكًا، وَإِذَا سَمِعْتُمْ نَهيقَ الْحِمَارِ، فَتَعَوَّذُوا بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ، فَإِنَّهَا رَأَتْ شَيْطَانًا»^۲

(از ابی هریره روایت است که رسول الله ﷺ فرمودند: وقتی شنیدید آواز و بانگ خروس ها را سوال کنید الله متعال را از فضل اش، زیرا خروس در این وقت ملک را دیده است. و زمانی که بانگ حمار «خر» را شنیدید به الله پناه ببرید از شیطان رانده شده زیرا آن در این وقت شیطان را دیده است)

^۱ رواه مسلم ج ۴ ص ۲۰۸۶ رقم ۲۷۱۸

^۲ صحیح مسلم شماره حدیث ۸۲-۲۷۲۹

حکمت دعاء در این وقت امید آمین گفتن ملک بر این دعا و طلب
آمزش برای دعا کننده و شهادت و گواهی آن به تضرع و دعاء مؤمن است؛ والله
اعلم. از زید پسر خالد جهنی روایت است که رسول الله ﷺ فرمودند: دشنام
ندهید خروس را زیرا آن بیدار می سازد برای نماز و در روایتی می خواند برای
نماز.^۱

۱۱- نهی نمودن رسول الله ﷺ از غوطه دادن دستها در ظروف

بعد از بیدار شدن

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «إِذَا اسْتَيْقَظَ أَحَدُكُمْ
مِنْ نَوْمِهِ، فَلَا يَغْمِسْ يَدَهُ فِي الْإِنَاءِ حَتَّى يَغْسِلَهَا ثَلَاثًا، فَإِنَّهُ لَا يَدْرِي أَيْنَ بَاتَتْ يَدُهُ.^۲
(از ابی هریره رضی الله عنه روایت است که رسول الله صلی الله علیه وسلم
فرمودند: زمانیکه بیدار شد یکی از شما از خواب خود غوطه ندهد دست خود را
در ظرف تا اینکه سه بار آنرا بشوید زیرا وی نمیداند دست آن کجا شب
گزرانیده و باچه تماس نموده است)

۱ صحیح الترغیب و الترہیب جز ۳ ص ۴۰ شماره حدیث ۲۷۹۷

۲ صحیح مسلم رقم ۲۷۸

۱۲- رسول الله ﷺ هنگامیکه شب بر می خاستند و بیدار میشدند

مسواک می زدند

۱- عَنْ حُذَيْفَةَ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - قَالَ: كَانَ النَّبِيُّ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - إِذَا قَامَ مِنَ اللَّيْلِ يَشُوصُ فَاهُ بِالسَّوَاكِ.^۱
(حذیفه - رضی الله عنه - می گوید: شبها که نبی اکرم صلی الله علیه وسلم - از خواب بیدار می شدند، دهان (مبارکش) را با مسواک مالش میدادند)

۲- از عبدالله پسر عمر روایت است که رسول الله [صلی الله علیه وسلم] بیدار نمی شدند درشب مگر اینکه قرار میدادند مسواک را بر دهان ایشان.^۲

و در روایتی رسول الله [صلی الله علیه وسلم] خواب نمی شدند مگر اینکه مسواک را نزدیک سر خویش می گذاشتند زمانیکه بیدار می شدند به مسواک نمودن شروع می کردند.^۳

۳- عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ الْأَنْصَارِيِّ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا قَامَ أَحَدُكُمْ يَصْلِي مِنَ اللَّيْلِ فَلْيَسْتَكْ فَإِنْ أَحَدُكُمْ إِذَا قَرَأَ فِي صَلَاتِهِ وَضَعَ مَلِكًا فَاهَ عَلَى فِيهِ وَلَا يَخْرُجُ مِنْ فِيهِ شَيْءٌ إِلَّا دَخَلَ فَمِ الْمَلِكِ.^۴

^۱ رواه البخاری ج ۱ ص ۵۸ رقم ۲۴۵

^۲ صحیح جامع الصغیر و زیاده للالبانی رقم ۴۸۴۲

^۳ صحیح جامع الصغیر و زیاده للالبانی رقم ۴۸۷۲

^۴ الجامع الصغیر و زیاده للالبانی رحمه الله رقم ۷۲۲

(از جابر پسر عبدالله روایت است که رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمودند: هنگامیکه یکی از شما برای نماز شب برخاست باید مسواک کند زیرا «در این حالت» وقتی یکی از شما در نماز خود تلاوت نماید میگزارد ملک دهان خود را بر دهان خواننده بیرون نمیشود از دهان قاری چیزی (از قرآن کریم) مگر اینکه به دهان ملک واقع میشود)

۱۳- تأکید استنثار در وضوء بعد از بیدار شدن از خواب

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، عَنْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «إِذَا اسْتَيْقَظَ أَحَدُكُمْ مِنْ مَنَامِهِ فَتَوَضَّأَ فَلْيَسْتَنْثِرْ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ؛ فَإِنَّ الشَّيْطَانَ يَبِيتُ عَلَى خَيْشُومِهِ»^۱

(از ابی هریره «رضی الله عنه» روایت است که رسول الله ﷺ فرمودند: زمانیکه بیدار شد یکی از شما «واراده وضوء را نمود» استنثار نماید و (آن عبارت از بیرون نمودن آبی که در هنگام وضوء در بینی داخل و جذب کرده میشود میباشد) زیرا شیطان شب می گذارد در خیشوم (آن) و خیشوم اخیر و نهایت بینی میباشد (مجری تنفس بینی) در وضوء گرفتن به اوقات دیگر غیر از خواب بر خاستن استنشاق یعنی آب در بینی کردن و استنثار یعنی بیرون نمودن آب جذب شده در بینی، ثابت است ولی در حالت فوق تأکید آن بیشتر است تا به آن اهتمام بیشتر صورت گیرد.

^۱ سنن نسائی ج ۱ ص ۶۷ رقم ۹۰، السلسلة الصحيحة شماره حدیث ۳۹۶۱

فواید استنشاق (شستشوی بینی)

مکروب ها با تنفس از راه بینی وارد بدن انسان میشود و مخاط مرطوب مانع ورود مکروب به داخل بدن میگردد. پس لازم است که انسان این عضو را پاک نماید تا لانه کثافت و مکروب ها نگردد. در غضروف های بینی گاهی کرمی تولید میشود که سبب سردرد شدید میشود برای دفع این کرم بهترین وسیله استنشاق (شستشوی بینی) [با آب سرد است استنشاق به آب سرد شخص را از مبتلا شدن به امراض چون سل و امراض ریوی و زکام باذن الله متعال محفوظ داشته و تعادل عصبی حالت نشاط تعادل و فرح در نهاد آدمی ایجاد میکند.

۱۴- رسول الله ﷺ زمانی که برای تهجد بر می خاستند این دعای

جامع را می خواندند

ابن عباس رضی الله عنهما می گوید: رسول الله - صلی الله علیه وسلم - هنگامی که برای نماز شب، بر می خاستند، این دعا را می خواند: «اللَّهُمَّ لَكَ الْحَمْدُ، أَنْتَ قَيِّمُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَنْ فِيهِنَّ، وَلَكَ الْحَمْدُ، لَكَ مُلْكُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَنْ فِيهِنَّ، وَلَكَ الْحَمْدُ، أَنْتَ نُورُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَنْ فِيهِنَّ، وَلَكَ الْحَمْدُ، أَنْتَ مَلِكُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ، وَلَكَ الْحَمْدُ، أَنْتَ الْحَقُّ، وَوَعْدُكَ الْحَقُّ، وَلِقَاؤُكَ حَقٌّ، وَقَوْلُكَ حَقٌّ، وَالْجَنَّةُ حَقٌّ، وَالنَّارُ حَقٌّ، وَالنَّبِيُّونَ حَقٌّ، وَمُحَمَّدٌ - صلی الله علیه وسلم - حَقٌّ، وَالسَّاعَةُ حَقٌّ، اللَّهُمَّ لَكَ أَسْلَمْتُ، وَبِكَ آمَنْتُ، وَعَلَيْكَ تَوَكَّلْتُ، وَإِلَيْكَ أُنَبِّتُ، وَبِكَ خَاصَمْتُ، وَإِلَيْكَ حَاكَمْتُ،

فَاغْفِرْ لِي مَا قَدَّمْتُ وَمَا أَخَّرْتُ، وَمَا أَسْرَرْتُ وَمَا أَعْلَنْتُ، أَنْتَ الْمُقَدِّمُ، وَأَنْتَ الْمُؤَخِّرُ، لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ، أَوْ لَا إِلَهَ غَيْرُكَ، وَلَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ^۱

(پروردگارا! تمام تعریف ها و ستایشها از آنِ توست. محافظِ زمین و آسمان و آنچه که در میان آنها وجود دارد، تو هستی. فقط تو شایسته حمد و ثنایی. حاکم زمین و آسمان و آنچه میانشان وجود دارد، تو هستی. روشنی آسمانها و زمین و آنچه میانشان وجود دارد، تو هستی. - حمد شایسته توست. تو بر حقی و وعده ات نیز برحق است. ملاقات تو حق است. سخن تو حق، بهشت تو حق، دوزخ تو حق، پیامبران حق اند، محمد صلی الله علیه و سلم حق است، و قیامت نیز حق می باشد. پروردگارا! تسلیم تو شدم، به تو ایمان آوردم، به تو توکل نمودم و به تو روی آوردم. به کمک تو با دشمنان، مبارزه کردم. و تو را حَکَم قرار دادم. یا الله! پیامرز برای من آنچه پیش فرستادم از گناه و آنچه عقب گذاشتم از تقصیر در عبادت، و آنچه پنهان ساختم و آنچه آشکار ساختم و آنچه تو آگاه تری به آن از من، تقدیم و تأخیر بدست توست تو کسی را مقدم می گردانی عزت و موقف عنایت می کنی و دنبال می داری، ذلیل و خوار می سازی نیست هیچ معبودی سزاوار عبادت و پرستش بجز از تو بار الها! هیچ قدرتی غیر از تو که بتواند توفیق کار نیک دهد و از معصیت دور نماید وجود ندارد).

امام ابن خزیمه [رحمه الله] در صحیح خود به روایت از ابن عباس [رضی الله عنه] ذکر نموده که رسول الله [صلی الله علیه وسلم] دعای فوق را در شروع نماز شب بعد از تکبیر تحریمه پیش از قرائت می خواندند.^۱

۱۵- رسول الله ﷺ شروع نماز تهجد را احياناً با این کلمات می کردند

ابوسعید خدری [رضی الله عنه] روایت میکند، که رسول الله ﷺ زمانیکه در شب بر میخاستند تکبیر می گفتند همان تکبیر تحریمه مراد است؛ بعد از آن می گفتند: (سُبْحَانَكَ اللَّهُمَّ وَبِحَمْدِكَ وَتَبَارَكَ اسْمُكَ، وَتَعَالَى جَدُّكَ، وَلَا إِلَهَ غَيْرُكَ) (به پاکی یاد میکنم ترا یا الله! و تسبیح میگویم همراه با حمد و منزه میدانم ترا از هر عیب و نقص و ستایش ترا میکنم، بابرکت است نام تو و بلند است عظمت تو و زیاد است فضل تو نیست هیچ معبودی سزاوار عبادت و پرستش غیر از تو.

سپس سه مرتبه (لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ) می گفتند: بعد از آن سه بار می گفتند: الله اکبر کبیرا- بعد از آن می گفتند: أَعُوذُ بِاللَّهِ السَّمِيعِ الْعَلِيمِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ مِنْ هَمَزِهِ، وَنَفْخِهِ، وَنَقْصِهِ) (پناه میبرم به الله شنوای دانا از شیطان رانده شده از وسوسه

^۱ التعليقات الحسان على صحيح ابن حبان رقم ۲۵۹۰، صحيح ابن خزيمة شماره حديث ۱۱۵۲

عجب کبر و حسد سحر و شعر آن) بعد از این کلمات، سوره فاتحه شروع میشود.^۱

۱۶- کسیکه با ده آیه در شب برخاست از جمله غافلین نوشته نمی

شود

عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو بْنِ الْعَاصِ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: مَنْ قَامَ بِعَشْرِ آيَاتٍ لَمْ يُكْتَبْ مِنَ الْغَافِلِينَ، وَمَنْ قَامَ بِمِائَةِ آيَةٍ كُتِبَ مِنَ الْقَانِتِينَ، وَمَنْ قَامَ بِأَلْفِ آيَةٍ كُتِبَ مِنَ الْمُقْنِطَرِينَ.^۲

(از عبدالله پسر عمرو پسر عاص روایت است که رسول الله ﷺ فرمودند: کسیکه برخاست بر ده آیه، نام آن از جمله غافلین نوشته نمیشود) {در عون المعبود ذکر شده است که مراد در اینجا قیام لیل است، ابن حجر رحمه الله میگوید: کسیکه بخواند این ده آیه را در دو رکعت یا بیشتر، از جمله غافلین بشمار نمی رود و ظاهر اینست که این ده آیه غیر از سوره فاتحه است. (و کسیکه به یکصد آیه قیام نمود نوشته میشود از خشوع کننده گان و کسیکه ایستاد بر یک هزار آیه نوشته میشود از فزونی یافته گان در اجر و پاداش). قنایر به مال زیاد گفته میشود. یعنی این شخص پاداش های بزرگ را حاصل نموده است و در حقیقت این فرد سرمایه زیاد را جمع نموده است.

^۱ سنن ابی داود ج ۱ ص ۲۰۶ رقم ۱۷۷۵ سنن ترمذی رقم ۲۴۲، صحیح ابی داود شماره حدیث ۷۴۸

^۲ رواه ابوداود ج ۲ ص ۵۷ رقم ۱۳۹۸ اسلسله الصحیحه رقم ۶۴۲ صحیح ابن خزیمه رقم ۱۱۴۴ صحیح ابن حبان رقم ۲۵۷۲

۱۷-ارشاد رسول الله ﷺ در کیفیت ادای نماز شب

عَنِ ابْنِ عُمَرَ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «صَلَاةُ اللَّيْلِ مَثْنَى مَثْنَى»^۱

(از عبدالله پسر عمر رضی الله عنهما روایت است، که رسول الله ﷺ

فرمودند: نماز شب دو دو رکعت خوانده میشود)

امام ابن باز رحمه الله در فتاوی نور علی الدرب جزء ۱۰ ص ۱۷ آورده

که بهتر در شب و روز اینست که نوافل {غیر از سنن رواتب} دو دو رکعت خوانده شود.

از عائشه رضی الله عنها روایت است که رسول الله صلی الله علیه وسلم

شروع نماز تهجد را به دو رکعت خفیف میکردند.^۲

عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ، قَالَ: «كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُصَلِّي مِنَ

اللَّيْلِ ثَمَانِ رَكَعَاتٍ، وَيُوتِرُ بِثَلَاثٍ، وَيُصَلِّي رَكَعَتَيْنِ قَبْلَ صَلَاةِ الْفَجْرِ».^۳

(از پسر عباس روایت است. که رسول الله [صلی الله علیه وسلم] نماز

می خواندند، در شب هشت رکعت و وتر میخواندند سه رکعت و دو رکعت پیش

از نماز صبح میخواندند.)

در فتاوی اللجنة الدائمة ذکر شده است که اغلب نماز رسول الله ﷺ

در قیام شب یازده رکعت بود باکی نیست کسیکه بیشتر بخواند یا کمتر^۴ امام ابن

باز رحمه الله در فتاوی نور علی الدرب میگوید: بهتر یازده رکعت یا سیزده

^۱ رواه ابن ماجه ج ۱ ص ۴۱۸ رقم ۱۳۱۹، صحیح ابی داود شماره حدیث ۱۱۹۷

^۲ صحیح مسلم رقم ۷۶۷

^۳ رواه النسائی ج ۳ ص ۲۳۷ رقم ۱۷۰۷

^۴ فتاوی اللجنة الدائمة ج ۱ شماره ۸۵۰۱

رکعت است.^۱ پایان نقل-پیامبر صلی الله علیه وسلم نماز شب را طولانی میخواندند.

۱۸-دعای رسول الله ﷺ برای مردی که خانم خود را و زنی که

شوهرش را برای نماز شب بیدار می کند

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «رَحِمَ اللَّهُ رَجُلًا قَامَ مِنَ اللَّيْلِ فَصَلَّى، وَأَيَقَظَ امْرَأَتَهُ، فَإِنْ أَبَتْ، نَضَحَ فِي وَجْهِهَا الْمَاءَ، رَحِمَ اللَّهُ امْرَأَةً قَامَتْ مِنَ اللَّيْلِ فَصَلَّتْ، وَأَيَقَظَتْ زَوْجَهَا، فَإِنْ أَبَى، نَضَحَتْ فِي وَجْهِهِ الْمَاءَ.»^۲
(از ابی هریره روایت است که رسول الله [صلی الله علیه وسلم] فرمودند:

الله متعال رحم کند مردی را که در شب بر میخیزد و نماز میخواند و همسرش را نیز برای نماز بیدار میکند و اگر ابا ورزید آب (اندک) بر چهره اش به پاشاند و الله رحم کند زنی را که بر میخیزد برای نماز و سپس شوهرش را نیز بیدار مینماید و اگر ابا ورزد آب (اندک) بر چهره اش به پاشاند) چه خوشبخت هستی تو مرد و یا زن که با این عمل هم پاداش تهجد را حاصل می کنی و هم خود را شامل دعای پیامبر [صلی الله علیه وسلم] می سازی .

^۱ فتاویٰ علی الدرب لابن باز رحمه الله جزء ۱۰ ص ۵۴

^۲ رواه ابوداود ج ۲ ص ۳۳ رقم ۱۳۰۸، صحیح ترغیب و الترهیب شماره حدیث ۶۲۵

۱۹- در انجام این عبادت، خود را از کسانی قرار بده که الله متعال را زیاد ذکر نموده اند آمرزش از گناه و پاداش بزرگ رانصیب شدند

عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ، وَأَبِي هُرَيْرَةَ، قَالَا: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: مَنْ اسْتَيْقَظَ مِنَ اللَّيْلِ وَاتَّقَطَ أَمْرَاتُهُ، فَصَلَّى رَكْعَتَيْنِ جَمِيعًا، كُتِبََا مِنَ الذَّاكِرِينَ اللَّهَ كَثِيرًا، وَالذَّاكِرَاتِ^۱.

(از ابی سعید خدری و ابی هریره [رضی الله عنهما] روایت است که رسول الله [صلی الله علیه وسلم] فرمودند: کسی که از خواب بیدار شود و خانم خود را بیدار نماید سپس با هم دو رکعت نماز بخوانند یا اینکه هر کدام ایشان تنها بخواند، هردوی ایشان از جمله کسانی که الله متعال را زیاد ذکر نموده اند نوشته میشوند) - در بعضی اوقات مشروع است که تهجد با جماعت خوانده شود ولی همیشگی بر آن خلاف سنت است در اینجا مهم اینست که نماز خوانده شود باجماعت یا تنها این حدیث تفسیر آیه ۳۵ سوره احزاب است.

الله متعال فرموده است: (إِنَّ الْمُسْلِمِينَ وَالْمُسْلِمَاتِ وَالْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ وَالْقَانِتِينَ وَالْقَانِتَاتِ وَالصَّادِقِينَ وَالصَّادِقَاتِ وَالصَّابِرِينَ وَالصَّابِرَاتِ وَالْخَاشِعِينَ وَالْخَاشِعَاتِ وَالْمُتَصَدِّقِينَ وَالْمُتَصَدِّقَاتِ وَالصَّائِمِينَ وَالصَّائِمَاتِ وَالْحَافِظِينَ

^۱ سنن ابی داود رقم ۱۳۰۹، صحیح بن ماجه شماره حدیث ۱۰۹۸

فُرُوجَهُمْ وَالْحَافِظَاتِ وَالذَّاكِرِينَ اللَّهَ كَثِيرًا وَالذَّاكِرَاتِ أَعَدَّ اللَّهُ لَهُمْ مَغْفِرَةً وَأَجْرًا عَظِيمًا.^۱

(مردان مسلمان و زنان مسلمان، مردان باایمان و زنان باایمان، مردان فرمانبردار و زنان فرمانبردار، مردان راستگو و زنان راستگو، مردان شکیبا و زنان شکیبا، مردان فروتن و تواضع کننده و زنان فروتن، مردان بخشایشگر و زنان بخشایشگر، مردان روزه دار و زنان روزه دار، مردان پاکدامن و زنان پاکدامن و مردانی که بسیار الله متعال را یاد می کنند و زنانی که بسیار الله متعال را یاد می کنند، الله متعال برای همه آنان آمرزش و پاداش بزرگی را فراهم ساخته است)

شوهر و زن با انجام این عبادت خود را شامل این آیه مبارکه می سازند که الله متعال مغفرت و آمرزش از گناهان و پاداش بزرگ را برای اینها وعده داده است به همین ترتیب اگر دختر و خواهر خود را بیدار کند همین فضیلت بزرگ را ان شاء الله در خواهد یافت.

۲۰- امور آسان کننده نماز شب

۱- استعانت به الله متعال

۲- محبت الله متعال و تعلق به آن

۳- محبت پیامبر ﷺ.

^۱ سوره احزاب آیه ۳۵

- ۴- شدت ترس از الله متعال
- ۵- اتباع سنت در خواب
- ۶- قیلوله واستراحت در نیمه روز
- ۷- زیاد نخوردن و ننوشیدن
- ۸- پرهیز از معصیت و گناه.
- ۹- خوردن حلال و دوری از حرام.
- ۱۰- سلامت قلب از کینه، حسد و بغض.
- ۱۱- دوری از بدعت ها.
- ۱۲- تفکر در احوال آخرت و ایستاده شدن در نزد الله متعال و یاد آوری تاریکی قبر و وحشت آن.
- ۱۳- یاد آوری از لذت مناجات با الله متعال.
- ۱۴- محاسبه نفس پیش از اینکه از او حساب گرفته شود.

۲۱- باز شدن گره های شیطان از انسان بعد از این اعمال

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - : أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - قَالَ: يَعْقِدُ الشَّيْطَانُ عَلَى قَافِيَةِ رَأْسِ أَحَدِكُمْ إِذَا هُوَ نَامَ ثَلَاثَ عُقَدٍ، يَضْرِبُ كُلَّ عُقْدَةٍ: عَلَيْكَ لَيْلٌ طَوِيلٌ فَارْقُدْ، فَإِنْ اسْتَيْقَظَ فَذَكَرَ اللَّهَ انْحَلَّتْ عُقْدَتُهُ، فَإِنْ تَوَضَّأَ

أَنَحَلْتُ عُقْدَةً، فَإِنْ صَلَّى أَنَحَلْتُ عُقْدَةً، فَأَصْبَحَ نَشِيطًا طَيِّبَ النَّفْسِ، وَإِلَّا أَصْبَحَ خَبِيثَ النَّفْسِ كَسْلَانًا.^۱

(ابوهریره - رضی الله عنه - می گوید: رسول الله - صلی الله علیه وسلم - فرمود: «هنگام شب که می خوابید، شیطان بر پشت گردن یکی از شما سه گره می زند و می گوید: شب طولانی است، بخواب! اگر (کسی به حرف او گوش نکرد و) از خواب بیدار شد و ذکر الله متعال را بر زبان آورد، یکی از گره های شیطان، باز می شود. و اگر وضو گرفت، گره دوم باز می شود. و اگر مشغول نماز شد، گره سوم باز می شود، در این حال، او صبح، خوشحال و با نشاط است و در غیر آن صبح تبیل و افسرده، از خواب بیدار می شود)

۲۲- کسی که برای نماز بر نخاست شیطان در گوش های آن ادرار نموده است

عَنْ عَبْدِ اللَّهِ، قَالَ: ذُكِرَ عِنْدَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ رَجُلٌ نَامَ كَيْلَهُ حَتَّى أَصْبَحَ، قَالَ: «ذَاكَ رَجُلٌ بَالَ الشَّيْطَانُ فِي أُذُنَيْهِ»، أَوْ قَالَ: «فِي أُذُنِهِ»^۲

(عبدالله می گوید: ذکر شد در نزد پیامبر [صلی الله علیه وسلم] مردی که شب تا صبح در خواب بود، (در مرقاه قاری هروی رحمه الله می گوید: این مرد

^۱ رواه البخاری ج ۲ ص ۵۲ رقم ۱۱۴۲

^۲ صحیح مسلم رقم ۷۷۴-۲۰۵ صحیح البخاری رقم ۳۲۷۰ سنن نسائی - باب الترغیب فی قیام اللیل - رقم ۱۶۰۸

برای نماز شب برنخاست یا نماز صبح (پیامبر [صلی الله علیه وسلم] فرمودند: آن مردیست که ادرار نموده شیطان در گوش هایش)

در فتاوی الشبکه الاسلامیه در مورد بول شیطان در گوش های چنین فردی نظریات علما را ذکر نموده بعضی آنرا بر حقیقت آن قرار دادند، امام قرطبی رحمه الله می گوید: مانعی نیست که حقیقت آن اراده شود زیرا ثابت گردیده که شیطان می خورد، می نوشد، بول هم می کند. بعضی می گویند: این کنایه است از بستن شیطان گوش های کسی را که از نماز خواب می شود. تا ذکر را نشود، بعضی می گویند: شیطان گوش های آنرا به اشیاء باطل پرمی سازد پس شنوائی آن از ذکر مسدود می شود.^۱

۲۳- فواید صحی بیدار شدن بعد از نیمه شب و تحرک نمودن

اطباء میگویند: وقتی انسان ساعات زیادی خواب شود فعالیت قلب بطلی و کُند میشود که در نتیجه جریان خون به رگها نیز آهسته میگردد، چربی خون به جدار شرائین رسوب میکند و منجر به بسته شدن لوله های قلب میگردد بناءً باید انسان بعد از ۵ یا ۴ ساعت خواب، بخاطر اجرای بعضی حرکات بمدت ۱۵ دقیقه برخیزد تا فعالیت قلب اعتدال پیدا کند- منبع: (البرنامج الامثل للنوم من الكتاب والسنه اعجاز علمی و نفسی) محمد سلامه انترنیت این بخشی از اعجاز ارشادات پیامبر صلی الله علیه وسلم است.

۲۴- رسول الله صلی الله علیه وسلم بعد از خواندن نماز سنت صبح لحظاتی در خانه بر پهلوی راست خود قرار می گرفتند

عَنْ عَائِشَةَ، قَالَتْ: «كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا سَكَتَ الْمُؤَذِّنُ بِالْأُولَى مِنْ صَلَاةِ الْفَجْرِ قَامَ، فَرَكَعَ رَكْعَتَيْنِ خَفِيفَتَيْنِ قَبْلَ صَلَاةِ الْفَجْرِ، بَعْدَ أَنْ يَسْتَتِينَ الْفَجْرُ، ثُمَّ اضْطَجَعَ عَلَى شِقِّهِ الْأَيْمَنِ، حَتَّى يَأْتِيَهُ الْمُؤَذِّنُ لِلْإِقَامَةِ»^۱

(از عائشه «رضی الله عنها» روایت است وقتی مؤذن اذان نماز صبح را تمام می کرد و صبح می شد رسول الله ﷺ بر می خاستند دور رکعت خفیف (که اغلباً در آن سوره کافرون و اخلاص را می خواندند) ادامی نمودند و این همان سنت صبح میباشد سپس بر پهلوی راست اضطجاع می نمودند و قرار می گرفتند تا وقتی که مؤذن می آمد و پیامبر ﷺ را اطلاع به حضور وقت نماز می داد). در تحفه الاحوذی آورده که این نص صریح است در مشروعیت اضطجاع بعد از سنت صبح برای هر کس تهجد گذار و غیر آن^۲ امام نووی رحمه الله اضطجاع را مستحب میدانند.^۳

اضطجاع در خانه صورت مگیرد ابن عمر رضی الله عنهما کسیکه در مسجد اضطجاع مینمود به سنگ ریزه میزد اگر کسی بیم داشت که خواب براو غلبه میکند اضطجاع نکند.

^۱ صحیح البخاری ج ۱ ص ۱۲۸ رقم ۶۲۶

^۲ تحفه الاحوذی جزء ۲ ص ۳۹۴

^۳ شرح النووی علی مسلم باب صلاة اللیل وعدد رکعات النبی صلی الله علیه وسلم جزء ۶ ص ۱۹

۲۵- خوابیکه شکننده وضوء است

در فتاوی اللجنة الدائمة مؤثق ترین فتاوی در عالم اسلام، سوال کننده سوال می کند من در کتب فقه خواندم که خواب در هیئة متمکن شکننده وضوء نیست مثل اینکه مقعد متمکن باشد در زمین، پاسخ آنرا بعد از ستایش الله متعال و درود بر پیامبر [صلی الله علیه وسلم] چنین بیان نموده است: صحیح از اقوال اهل علم اینست خوابیکه دور کننده احساس باشد شکننده وضوء است فرق نمی کند که شخص ایستاده باشد، نشسته باشد، بر پشت یا پهلو خوابیده باشد خوابیکه در آن احساس زائل شد در هر یکی از این موارد وضوء را می شکند اما خوابیکه همراه باقی ماندن احساس باشد شکننده وضوء نیست بر این اساس احادیث وارده در این باب جمع می شود وثابت است که پیامبر ﷺ در حدیث صفوان خواب را مانند بول و غائط از شکننده های وضوء قرار دادند.^۱

یکی از ویژگی های پیامبر [صلی الله علیه وسلم] این بود که خواب ایشان شکننده وضوء شان نمی بود. در فتاوی الاسلام سوال و جواب آورده که اهل علم ذکر نمودند: عدم نقض وضوء به خواب، خاص برای پیامبر ﷺ بوده زیرا پیامبر صلی الله علیه وسلم چشمهای مبارک شان خواب می شد ولی قلب شان خواب نمی شد.^۲

^۱ فتاوی اللجنة الدائمة للبحوث العلمیة و الافتاء جزء ۴ ص ۱۱۵ رقم ۱۸۶۱۱

^۲ فتاوی الاسلام سوال و جواب جزء ۱ شماره ۴۳۳۵۵

۲۶- دعای رسول الله [صلی الله علیه وسلم] هنگام خروج از خانه

برای ادای نماز صبح

اللَّهُمَّ اجْعَلْ فِي قَلْبِي نُورًا، وَفِي لِسَانِي نُورًا، وَاجْعَلْ فِي سَمْعِي نُورًا،
وَاجْعَلْ فِي بَصَرِي نُورًا، وَاجْعَلْ مِنْ خَلْفِي نُورًا، وَمِنْ أَمَامِي نُورًا، وَاجْعَلْ مِنْ
فَوْقِي نُورًا، وَمِنْ تَحْتِي نُورًا، اللَّهُمَّ أَعْظِنِي نُورًا.^۱

(یا الله! در دلم، زبانم، گوشهایم، در چشمایم پشت سرم پیش رویم
بالای سرم، زیر پایم نوری قرار بده و برایم نور عنایت فرما).

۲۷- کسیکه نماز صبح را به جماعت ادا کند در امان الله متعال

است

(عن سمرة بن جندب رضى الله عنه عن النبي صلى الله عليه وسلم قال من صلى
الصبح في جماعة فهو في ذمة الله).^۲

(از سمره پسر جندب روایت است که رسول
الله [صلی الله علیه وسلم] فرمودند: کسی که نماز صبح را در جماعت بخواند پس
او در امان الله متعال است)

^۱ صحیح مسلم ۷۶۳/۱۹۱

^۲ صحیح الترغیب والترہیب ج ۱ ص ۱۰۱ رقم ۴۲۰

۲۸- تخلف از نماز خفتن و صبح صفتی از صفات منافقین است

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - قَالَ: قَالَ النَّبِيُّ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - : «لَيْسَ صَلَاةٌ أَثْقَلَ عَلَى الْمُنَافِقِينَ مِنَ الْفَجْرِ وَالْعِشَاءِ، وَلَوْ يَعْلَمُونَ مَا فِيهِمَا لَأَتَوْهُمَا وَلَوْ حَبَوًّا»^۱.

(ابوهریره - رضی الله عنه - روایت می کند که رسول اکرم ﷺ فرمود: «هیچ نمازی بر منافقین، دشوارتر از نمازهای صبح و خفتن نیست، ولی اگر می دانستند که در این نمازها چه اجر عظیمی نهفته است، بصورت افتیده و خزیده هم که می بود، حتماً در آنها، شرکت میکردند)

۲۹- مشروع بودن دعا و ذکر الله متعال برای زن حائض و زنی که ولادت نموده.

در فتاوی الشبکه الاسلامیه آورده که رواست برای حائض ذکر الله متعال و خلاقی بین اهل علم نمی باشد از واضح ترین آنچه دلالت برروا بودن ذکر الله متعال برای حائض میکند فرموده پیامبر [صلی الله علیه وسلم] برای مادر مؤمنان عائشه «رضی الله عنها» می باشد زمانیکه حیض شدند در حالیکه احرام به حج داشتند در حجة الوداع برایش گفتند: انجام بده آنچه دیگر حجاج انجام میدهند ولی طواف به خانه کعبه نکن تا وقتی که پاک شوی.^۲ و معلوم است که حاجی، تلبیه، ذکر، دعا در عرفه، ذکر ایام منی، دعا بعد از زدن جمرات، ذکر

^۱ بخاری: رقم ۶۵۷

^۲ صحیح البخاری رقم ۳۰۵/صحیح مسلم رقم ۱۲۱۱

ودعا در مزدلفه را می نماید.^۱ بناءً اذکار و دعاهاى که در این کتاب میباشد برای زن حائض و زنى که ولادت نموده خواندن آنها مشروع است و در خواندن آنها پاداش نصیب او میشود؛ إن شاء الله.

هیچنان خواندن اذکار صبح و شام و سائر اذکار و دعاها مسنونہ برای شان مشروع میباشد.

۳۰- برداشته شدن قلم از شخص خواب

عَنْ عَائِشَةَ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، قَالَ: "رُفِعَ الْقَلَمُ عَنْ ثَلَاثَةٍ: عَنِ النَّائِمِ حَتَّى يَسْتَقِظَ، وَعَنِ الصَّغِيرِ حَتَّى يَكْبُرَ، وَعَنِ الْمَجْنُونِ حَتَّى يَعْقِلَ، أَوْ يُفِيقَ"^۲

(از مادر مؤمنان عائشه صدیقه طاهره [رضی الله عنها] روایت است که رسول الله [صلی الله علیه وسلم] فرمودند: برداشته شده قلم از سه شخص، گناه برای شان نوشته نمی شود، از شخص خواب تا بیدار شود و از طفل تا زمانی که بالغ گردد و از دیوانه تا که عاقل و هوشیار گردد).

از شخص خواب وقتی قلم برداشته می شود که قدرت برای جاد چیزی که آنرا بیدار کند نداشته باشد ولی اگر مبایل یا دیگر اسباب و امکانات در اختیارش بود و در بیدار ساختن خود از آنها کار نگرفت، معذور نیست و گناهکار میشود.

۱ فتاوی الشبکه الاسلامیه جزء ۵ صفحه ۴۸۱۰ شماره فتوی ۳۴۹۴۸

۲ سنن ابن ماجه ج ۱ ص ۶۵۸ رقم ۲۰۴۱ صحیح ابن ماجه رقم ۱۶۶۰، سنن الدار قطنی شماره حدیث ۳۲۶۷ المستدرک علی صحیحین شماره حدیث ۹۴۹

ابوقتاده میگوید: همراه پیامبر ﷺ در سفر بودیم اخیر شب بود ما از پیامبر [صلی الله علیه وسلم] درخواست فرود آمدن برای استراحت را نمودیم فرمودند: بیم دارم برای نماز صبح بیدار نشویم آیا کسی ما را بیدار میکند بلال گفت: من شما را بیدار می کنم، سپس خوابیدند بلال هم بعد از مدتی خواب بر او غلبه کرد و به خواب رفت اولین کسی که بیدار شد پیامبر [صلی الله علیه وسلم] بود در حالیکه آفتاب طلوع کرده بود فرمودند: ای بلال کجاست آنچه وعده نمودی؟ بلال گفت: افکنده نشد بر من خوابی مثل این خواب پیامبر [صلی الله علیه وسلم] فرمودند: الله متعال ارواح شما را قبض میکند زمانیکه خواهد بر شما باز می گرداند ای بلال ایستاد شو و اذان بگو پیامبر [صلی الله علیه وسلم] وضوء گرفتند زمانیکه آفتاب بلند شد همراه ایشان نماز صبح را خواندند.^۱

پیامبر ﷺ بلال را وظیفه دادند که ایشان را بیدار کند. بناءً آماده ساختن اسباب بیداری در اوقات نماز لازمی است وقتی آمادگی بیدار شدن را گرفت ولی به وقت نماز بیدار نشد مواخذه نمیشود بعداً بخواند.

در جملات و کلمات که شخص در هنگام خواب می گوید احکامی مرتب نمی شود، مثلاً: اگر خانم خود را در حالت خواب طلاق داد، طلاق واقع نمی شود، اگر کلمات کفری را گفت مرتد نمی گردد، ولی اگر در اثنای خواب از

^۱ مسند احمد رقم ۲۲۶۱۱ صحیح البخاری رقم ۵۹۵

جانب شخص خواب تعدی و تجاوز به حقوق دیگران صورت گرفت مانند تلف نمودن مال کسی، غرامت لازم می شود.

۳۱- فواید طبی خواب

چنانکه الله متعال خواب را مایه آرامش بدن در کتاب خود بیان نموده است و آن را آیه ای از آیات قرارداده مصالح و منافع را بر آن مرتب ساخته است از آن جمله به برخی از آنها اشاره میکنیم.

۱- خواب بر سطح کلسترول بدن اثر داشته که نقش مهمی در سلامت قلب دارد.

۲- خواب سیستم ایمنی بدن را تقویت میکند و مغز را فعال ترمیسازد

۳- خواب استرس را کاهش میدهد.

۴- خواب سبب تقویت حافظه گردیده و قدرت استدلال و تفکر را می افزاید

۵- کم خوابی احتمال ابتلا بیماری های قلبی را دو برابر و سکنه های مغزی را چهار برابر افزایش میدهد.

۶- اختلال خواب سبب افزایش فشارخون و ضربات نا منظم قلب میشود

۷- اختلال خواب و خواب ناکافی علت پیری پوست میشود.

۸- تحقیقات نشان میدهد که سطح پروتئین التهابی در افرادی که کمتر از شش ساعت میخوابند نسبت به افرادی که خواب کامل دارند بیشتر است.

۹- خواب التهابات مرتبط به امراض روماتیزم و شکر را کاهش میدهد.

۳۲- ضررهای خواب زیاد

- ۱- تحقیقات علمی در دانشگاه هاروارد (Harvard University) نشان دهنده اینست افرادی که از ۱۰ ساعت بیشتر میخوابند به بیماری های زیادتری نسبت به افرادی که ۷ یا ۸ ساعت میخوابند دچار میشوند.
- ۲- از ضررهای خواب زیاد بیماری های قلبی دیابت بلند رفتن قند خون تضعیف فعالیت مغز و گرفتگی عضلاتی میباشد.
- ۳- اشخاصیکه پر خواب اند خیلی کم حوصله میباشند وزود عکس العمل نشان میدهند زیرا درجه حرارت بدن آنها بلند است ومعمولا افراد پر خواب دچار افسردگی واضطراب میگردند.
- ۴- پر خوابی قدرت تمرکز اعصاب را کاهش می دهد وحافظه راتضعیف مینماید و...

بلی پیامبر محبوب مان محمد صلی الله علیه وسلم روش خواب درست را برای ما بیان نموده اند که نه در آن افراط است نه تفریط به شیوه ای که حق بدن مان را در خواب مناسب ادا کنیم وجسم مان را هم در پر خوابی معروض به خطر نسازیم تحقیقات علمی امروز تصدیق وتائید است بر شیوه خواب ﷺ که در این کتاب بیان شد.

نتیجه

از آنجائیکه خواب ثلث زندگی شخص را بخود اختصاص داده یک انسان اگر شصت سال زندگی کند. بیست سال در خواب میباشد و بعضی از افراد حتی نصف عمر خود را در خواب سپری میکنند.

تابع داری از پیامبر [صلی الله علیه وسلم] در این بخش از عمر و تطبیق دستورات ایشان از ضیاع آن جلوگیری می کند، به تناسب مدتیکه میخوابد خواندن این اذکار زیاد نیست، ثمرات و فوائد بی شماری را در دنیا و آخرت برای شخص به ارمغان می آورد همه خواب آن عبادت محسوب می گردد. شخص خواب است برایش درجه؛ مغفرت؛ صدقه؛ دعای شب. ثبت می شود و این بنده از اولیاء الله متعال قرار میگیرد، در صورتیکه فوت کند به اساس قول رسول [صلی الله علیه وسلم] داخل بهشت میشود. بنده که با این اذکار و آداب بخوابد شیطان از وی دور ساخته میشود و الله متعال آنرا از همه شرور و آفات و بلیات حفظ میکند. قلب این بنده نرم گردیده محبت الله متعال و پیامبر [صلی الله علیه وسلم] در قلب وی جای می گیرد. و توفیق طاعات برایش داده میشود و حتی به اندازه پاداش همه مخلوقاتیکه ستایش الله متعال را می کند در خواندن یک دعای مأثوره ثواب حاصل می کند چنانچه در روایت صحیح بیان شد.

بناءً توصیه میشود که هر خانواده این کتاب را داشته باشند. همان طوریکه در نماز، روزه، ذکر و... تابع داری پیامبر [صلی الله علیه وسلم] را میکنند در خواب شدن و بیدار شدن نیز پیروی از رسول الله ﷺ را بنمایند عمل آسان

با بزرگترین پاداش که خیر و برکت آن را هم در دنیا حس و مشاهده خواهد نمود و هم در آخرت. ان شاء الله.

و در اخیر از الله متعال میخوایم که زندگی و مرگ ما را بر توحید و سنت پیامبر [صلی الله علیه وسلم] اقرار دهد: «وآخر دعوانا ان الحمد لله رب العالمین»

«محمد گل حقدوست ده شکری حفظه الله تعالی»

«یکشنبه ۱۱ محرم ۱۴۳۹ ه ق مطابق ۹ میزان ۱۳۹۶»

اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِ مُحَمَّدٍ كَمَا صَلَّيْتَ عَلَى إِبْرَاهِيمَ وَعَلَى آلِ إِبْرَاهِيمَ إِنَّكَ حَمِيدٌ مَجِيدٌ.

اللَّهُمَّ بَارِكْ عَلَى مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِ مُحَمَّدٍ كَمَا بَارَكْتَ عَلَى إِبْرَاهِيمَ وَعَلَى آلِ إِبْرَاهِيمَ إِنَّكَ حَمِيدٌ مَجِيدٌ.

منابع

- ۱- القرآن کریم.
- ۲- صحیح البخاری - محمد بن اسماعیل أبو عبدالله البخاری المتوفی ۲۵۶ھ
- ۳- صحیح مسلم. أبو الحسین مسلم بن الحجاج بن مسلم القشیری النیسابوری. المتوفی: ۲۶۱ھ
- ۴- سنن الترمذی. محمد بن عیسی بن سَورَة بن موسی بن الضحاک، الترمذی، أبو عیسی. المتوفی: ۲۷۹ھ
- ۵- سنن أبی داود. أبو داود سلیمان بن الأشعث السجستانی. المتوفی: ۲۷۵ھ
- ۶- سنن النسائی. أبو عبد الرحمن أحمد بن شعیب بن علی الخراسانی، النسائی. المتوفی: ۳۰۳ھ
- ۷- سنن ابن ماجه. محمد بن یزید أبو عبدالله القزوینی. المتوفی ۲۷۳ھ
- ۸- صحیح ابن حبان. محمد بن حبان بن أحمد أبو حاتم التیمی البستی. المتوفی: ۳۵۴ھ
- ۹- صحیح ابن خزیمه: محمد بن إسحاق بن خزیمه أبو بکر السلمي النیسابوری. المتوفی: ۳۱۱ھ
- ۱۰- سنن الدارقطنی: علی بن عمر أبو الحسن الدارقطنی البغدادی. المتوفی:

۱۱- سنن الدارمی: عبد الله بن عبد الرحمن أبو محمد الدارمی. المتوفی: ۲۵۵هـ

۱۲- مسند الإمام أحمد بن حنبل: أحمد بن حنبل. المتوفی: ۲۴۱هـ

۱۳- مسند أبي يعلى: أحمد بن علي بن المثنى أبو يعلى الموصلى التميمى.
المتوفى: ۳۰۷

۱۴- مصنف ابن أبي شيبة: أبو بكر عبد الله بن محمد بن أبي شيبة الكوفى.
لمتوفى: ۲۳۵

۱۵- مصنف عبد الرزاق: أبو بكر عبد الرزاق بن همام الصنعانى. المتوفى:
۲۱۱هـ

۱۶- الموطأ: مالك بن أنس. المتوفى: ۱۷۹

۱۷- السلسلة الصحيحة: محمد ناصر الدين الألبانى. المتوفى: ۱۴۲۰

۱۸- صحيح الترغيب والترهيب: محمد ناصر الدين الألبانى. المتوفى: ۱۴۲۰

۱۹- صحيح الجامع الصغير وزيادته: محمد ناصر الدين الألبانى. المتوفى:
۱۴۲۰هـ

۲۰- المستدرک على الصحيحین: أبو عبد الله الحاكم محمد بن عبد الله بن
محمد بن حمدويه بن نعيم بن الحكم الضبى الطهمانى النيسابورى
المعروف بابن البيع. المتوفى ۴۰۵هـ

۲۱- مرقاة المفاتيح شرح مشكاة المصابيح: على بن (سلطان) محمد، أبو
الحسن نور الدين الملا الهروى القارى. المتوفى: ۱۰۱۴هـ

- ۲۲- شرح سنن أبی داود : عبد المحسن بن حمد بن عبد المحسن بن عبد الله بن حمد العباد البدر.
- ۲۳- تحفه الأحوذی بشرح جامع الترمذی : أبو العلا محمد عبد الرحمن بن عبد الرحيم المبارکفوری. المتوفی: ۱۳۵۳ھ
- ۲۴- شرح صحيح مسلم : أبو زکریا محیی الدین یحیی بن شرف النووی. المتوفی: ۶۷۶ھ
- ۲۵- مجموع فتاوی و رسائل فضیلة الشیخ محمد بن صالح العثیمین : محمد بن صالح بن محمد العثیمین. المتوفی: ۱۴۲۱ھ
- ۲۶- مجموع فتاوی العلامة عبدالعزيز بن باز متوفی ۱۴۲۱ھ.
- ۲۷- فتاوی یسألونک، المؤلف الاستاذ الدكتور حسام الدین بن موسی عفانه.
- ۲۸- فتاوی نور علی الدرب : عبد العزيز بن عبد الله بن باز. المتوفی: ۱۴۲۰هـ
- ۲۹- فتاوی الشبكة الإسلامية : لجنة الفتوى بالشبكة الإسلامية.
- ۳۰- الإسلام، سؤال وجواب : الموقع بإشراف الشیخ محمد صالح المنجد حفظه الله.
- ۳۱- فتاوی واستشارات موقع الإسلام اليوم : علماء وطلبة علم.
- ۳۲- فتاوی اللجنة الدائمة : اللجنة الدائمة للبحوث العلمية والإفتاء.
- ۳۳- مجموع الفتاوی المؤلف: تقی الدین أبو العباس أحمد بن عبد الحليم بن تیمیة الحرانی (المتوفی: ۷۲۸ھ)

۳۴- زاد المعاد فی هدی خیر العباد المؤلف: محمد بن أبی بکر بن أيوب بن

سعد شمس الدين ابن قيم الجوزية (المتوفى: ۷۵۱هـ)

۳۵- التعليقات الحسان على صحيح ابن حبان وتميز سقيمہ من صحيحہ،

وشاذہ من محفوظہ

مؤلف الأصل: محمد بن حبان بن أحمد بن حبان بن معاذ بن مَعْبَد،

التميمي، أبو حاتم، الدارمي، البُستي (المتوفى: ۳۵۴هـ)

ترتيب: الأمير أبو الحسن على بن بلبان بن عبد الله، علاء الدين الفارسي

الحنفي (المتوفى: ۷۳۹هـ)

مؤلف التعليقات الحسان: أبو عبد الرحمن محمد ناصر الدين، بن الحاج

نوح بن نجاتي بن آدم، الأشقودري الألباني (المتوفى: ۱۴۲۰هـ)

۳۶- رد المحتار على "الدر المختار: شرح تنوير الابصار" المؤلف: ابن

عابدين، محمد أمين بن عمر (المتوفى: ۱۲۵۲هـ)

۳۷- فتح القدير المؤلف: كمال الدين محمد بن عبد الواحد السيواسي

المعروف بابن الهمام (المتوفى: ۸۶۱هـ)

۳۸- الادب المفرد المؤلف: محمد بن اسماعيل ابو عبدالله البخاري، المتوفى

۲۵۶.

۳۹- الدعا للطبراني، المؤلف: سليمان بن احمد المتوفى (سنه ۳۶۰).

۴۰- فتاوى الازهر، اعداد: موقع وزارة الاوقاف المصريه.

۴۱- آرشيف ملتقى اهل الحديث.

۴۲- مجله جامعه ام القرى.

منابع انترنتی

۱- البرنامج الامثل للنوم من الكتاب والسنة اعجاز علمى ونفسى) محمد سلامه

...

۲- CNN، مخفف Network Cable News

۳- HARVARD UNIVERSITY

* کتاب های دیگری که از مؤلف آمده چاپ است، ان شاء الله.

۱- روشنی توحید و تاریکی های شرک.

۲- اسباب خشوع در نماز.

۳- فرائض (معاصر).